ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI

(EĞİTİMİN SOSYAL VE TARİHİ TEMELLERİ PROGRAMI)

LİSE SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN GELECEĞE YÖNELİK BEKLENTİLERİ -ANKARA HAYMANA İLÇESİ ÖRNEĞİ-

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Erkan Turan

Ankara

Haziran, 2007

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI

(EĞİTİMİN SOSYAL VE TARİHİ TEMELLERİ PROGRAMI)

LİSE SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN GELECEĞE YÖNELİK BEKLENTİLERİ -ANKARA HAYMANA İLÇESİ ÖRNEĞİ-

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Erkan Turan

Danışman: Prof. Dr. Mine Tan

Ankara

Haziran, 2007

İÇİNDEKİLER

JURİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI…… iv

ÖNSÖZ……v

ÖZET…… vi

ABSTRACT……..vii

ÇİZELGELER LİSTESİ…….. viii

ŞEKİLLER LİSTESİ…… x

BÖLÜM

1. GİRİŞ..... 1

Problem.....……...2

Amaç.....……..3

Önem.....……..4

Sayıltılar.....……5

Sınırlılıklar.....6

Tanımlar.....……..6

Kısaltmalar.....……7

2. KAVRAMSAL YAPI VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR……8

A. Gençlik ve Gelecek……8

B. Haymana ve Araştırmaya Konu Olan Liseler…… 12

1. Haymana'ya Ait Toplumsal Ekonomik Göstergeler……...12

2. Haymana ve Okullulaşma Oranları…..……16

3. Araştırmaya Konu Olan Liseler…..……16

4. Haymana'daki Liselerin ÖSS Göstergeleri……20

C. Konuyla İlgili Araştırmalar……22

1. Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar ve Sonuçları…… 22

2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar ve Sonuçları…… 27

3. YÖNTEM.....31

Araştırma Modeli……..31
Çalışma Grubu…..……..32
Verilerin Toplanması……32
Anketin Ön Uygulaması……...32
Aracın Güvenirliği……..33
Anketin Bölümleri……..33
Verilerin Analizi……34

4. BULGULAR ve YORUMLAR……...35

A. Öğrencilerin Durumlarına İlişkin Bulgular…….. 35
1. Demografik Özellikler……35
a. Katılımcıların Alan / Bölümleri…… 36
b. Hanehalkı Kişi Sayıları…… 38
c. Anne-Baba Yaşam Durumları……..39
2. Ekonomik Özellikler……..... 40
a. Anne-Baba Eğitim Düzeyleri……40
b. Anne-Baba Meslekleri……41
c. Oturulan Evin Koşulları……..42
d. Ailelerin Aylık Gelirleri……44
3. Öğrencilerin Kişisel Yaşamlarına İlişkin Veriler……. 45
a. Öğrencilerin Bir İşte Çalışma Durumları……. 45
b. Alan / Bölümlerden Memnuniyet……46
c. Dershaneye Gitme ve ÖSS'ye Katılma Durumları…… 47
B. Öğrencilerin Beklentilerine İlişkin Bulgular……50
1. Tüm Katılımcıların Beklentilerinin Dağılımı…….. 52
a. Genel beklentiler…… 52
b. ÖSS'ye İlişkin Beklentiler…….. 53
c. Yüksek Öğrenime İlişkin Beklentiler…… 54
2. Farklı Değişkenlere Göre Beklentilerin Değerlendirilmesi…55
a. Alan / Bölümlere Göre Beklentiler…….. 56
b. Cinsiyete Göre Beklentiler……60
c. Bir İşte Çalışma Durumuna Göre Beklentiler…..……...63
d. Anne Eğitim Düzeyine Göre Beklentiler……..... 66

e. Baba Eğitim Düzeyine Göre Beklentiler……..……68
f. Ailenin Gelir Düzeyine Göre Beklentiler…..……..70
g. Baba Mesleğine Göre Beklentiler…… 73
3. Öğrenci Görüşleri Açısından Beklentiler……..76
5. SONUÇ ve ÖNERİLER…….. 79
Sonuç…… 79
Öneriler……81
Araştırmaya Yönelik Öneriler…… 82
KAYNAKÇA.....…… 84
EKLER……..90

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ ÇALIŞMASI RAPORU olarak kabul edilmiştir.

Başkan (Danışman) .....
Prof. Dr. Mine TAN

Üye .....
Prof. Dr. Ezel TAVŞANCIL

Üye .....
Prof. Dr. Hafize KESER

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

..... / ..... / 2007

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Tarihin her döneminde gençlik ve gelecek insanların ilgisini çekmiş kavramlardır. Bu iki kavram aynı zamanda bilimsel araştırmalar için de araştırma ve tartışma konusu olagelmişlerdir.

Bu araştırma da 2003 yılından itibaren öğretmenlik yaptığım Haymana ilçesindeki lise son sınıf öğrencilerinin durumlarını ve geleceklerine yönelik beklentilerini ortaya koyarak bu yaş grubundaki öğrencilere götürülecek hizmetlerin planlanmasına yardımcı olacak verilerin elde edilmesi amacıyla gerçekleştirildi. Araştırma grubu olarak lise son sınıf öğrencilerinin seçilmesinin nedeni, öğrencilerin gelecekleri için belirleyici bir role sahip olan ÖSS'nin bu döneme rastlamasıdır.

Araştırmada, 2005-2006 eğitim-öğretim yılında Haymana'daki lise son öğrencilerinin geleceğe yönelik beklentilerinin; ÖSS, okudukları alan / bölümleri, dershaneye gidip gitmemeleri, anne babaların eğitim düzeyleri ve meslekleri, ailelerin ekonomik düzeyleri, bir işte çalışıp çalışmamaları ve cinsiyetleriyle bağımlı olup olmadığı saptanmaya çalışıldı.

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde yol gösterici olan, yüksek lisans eğitimim boyunca derslerine büyük zevkle girdiğim, değerli hocam Prof. Dr. Mine TAN'a, önerileriyle katkıda bulunan Prof. Dr. Ezel TAVŞANCIL ve Prof. Dr. Hafize KESER hocalarıma, araştırma aracının uygulanmasında ve araştırmaya dahil okullar ile ilgili verilerin toplanmasında yardımlarından dolayı başta Oyaca ÇPL müdürü Muzaffer YILDIZ olmak üzere diğer okul müdürü ve öğretmenlerine, araştırmaya katılan tüm öğrencilere teşekkür ederim.

ÖZET

LİSE SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN GELECEĞE YÖNELİK BEKLENTİLERİ -ANKARA HAYMANA İLÇESİ ÖRNEĞİ-

Turan, Erkan
Yüksek Lisans, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mine Tan
Haziran 2007, 100 sayfa

Bu çalışma, Ankara'nın Haymana ilçesindeki lise son sınıf öğrencilerinin geleceklerine ilişkin beklentilerini ve cinsiyet, alan / bölüm, aile yapısı, ekonomik durum gibi değişkenlerin bu beklentilerde oluşturduğu farklılıkları ortaya koymak amacı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubunu Haymana'daki 75'i kız 121'i erkek toplam 196 öğrenci oluşturmuştur. Veri toplamak için katılımcılara 34 maddelik bir soru kağıdı ve görüşlerini yazabilecekleri bir sayfadan oluşan bir form uygulanmıştır. Elde edilen veriler, Microsoft Excel 2002 ve SPSS 14 for Windows programlarından yararlanılarak derlenmiş ve çözümlenmiştir. Öğrenci beklentileri ile parametreler arasındaki bağımlılık Kay-Kare ile test edilirken, bu testin uygulanamadığı koşullarda yüzdelik dilimlerden yararlanılarak betimsel yorumlama yoluna gidilmiştir. Bu araştırma sonucunda öğrencilerin beklentilerini en fazla belirleyen değişken, üniversite sınavı olarak ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin, yüksek öğrenimin hayatlarına olumlu yönde etki edeceği ve büyük bir oranla aile ekonomisine katkıda bulunmak gerekliliği düşünceleri en belirgin beklentiler olarak belirlenmiştir.

ABSTRACT

11th GRADE STUDENTS' EXPECTATIONS OF THEIR FUTURE in HAYMANA HIGH SCHOOLS

Turan, Erkan

M.S., Department of Educational Sciences

Thesis Advisor: Prof. Dr. Mine Tan

June 2007, 100 pages

The purpose of the study was to investigate 11th grade students' expectations about their futures and how these expectations were affected by such variables as gender, branch, work and family structure. The study was conducted in Haymana (Ankara) with 196 11th grade students (75 female and 121 male). A questionnaire with 34 questions was used for data collection. Respondents were also asked to add their ideas about their future on a separate form. To analyze the quantitative data, Microsoft Excel 2002 and SPSS 14 for Windows programs were used. To show relationships between students' expectations and parameters, Chi-Square test was conducted. In conditions that Chi-Square test did not work, descriptive statistics of frequency and percentage were used. The results indicated that the most important variable that effected students' expectations was the university entrance exam. The results also indicated that their most important expectations are the positive effect of university education on their future lives and necessity of their contribution to their family income.

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge

1. Ankara İlçeleri Gelişmişlik Sıralamaları……13

2. Haymana İlçesi Toplumsal Ekonomik Göstergeleri …….. 14

3. 2005-2006 Eğitim-Öğretim Yılı Haymana İlçesi İlköğretim Kurumları Öğrenci Sayılarına Göre Okullulaşma Oranları ……..16

4. Araştırmaya Konu Olan Okulların Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Alan / Bölümlere ve Cinsiyete Göre Dağılımı…… 17

5. 2005 - 2006 Eğitim - Öğretim Yılı Ortaöğretim Kademesi Öğrenci Dağılımı – Türkiye Geneli…… 18

6. Araştırmaya Konu Olan Okulların Öğrenci ve Öğretmen Sayıları (2006-2007)……20

7. Haymana'daki Liselere Göre ÖSS Göstergeleri (2001–2005)……..21

8. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Alan / Bölüm ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımları……..36

9. Okul Türüne Göre Öğrenci Dağılımları - Haymana (2005–2006)… 37

10. Okul Türüne Göre Öğrenci Dağılımları - Türkiye (2005–2006)…..37

11. Hanehalkı Kişi Sayıları……..……... 38

12. Anne - Baba Yaşam Durumları…….. 39

13. Anne - Baba Birliktelik Durumları…….. 39

14. Anne - Baba Eğitim Düzeyleri…….....40

15. Anne - Baba Meslekleri…….....42

16. Oturulan Evin Durumu…… 42

17. Evlerdeki Oda Sayıları……..43

18. Konut Isınma Şekli…… 43

19. Alan / Bölümlere Göre Ailelerin Aylık Gelir Dağılımları……... 44

20. 2006 Yılı Hanehalkı Büyüklüğüne Göre Yoksulluk Sınırları…….. 45

21. Bir İşte Çalışan Öğrencilerin Dağılımı ……..46

22. Alan / Bölümlere Göre Memnuniyet……47

23. Dershaneye Giden Öğrencilerin Dağılımı……..48

24. Öğrencilerin ÖSS'ye Girme Durumlarına Göre Dağılımı ……... 49

25. Alan / Bölümlere Göre ÖSS'ye Girecek Öğrencilerin Dağılımı….. 50

26. Öğrencilerin Beklenti Maddelerine Verdikleri Cevapların Dağılımları…….. 51

27. Haymana'daki Liselere Göre 2006 ÖSS Göstergeleri…….54

28. Yükseköğretim Mezunlarının İşgücü Durumu - Türkiye……..... 55

29. Alan / Bölümlere Göre Beklentilerin Dağılımı……58

30. Cinsiyete Göre Beklentilerin Dağılımı…….....62

31. Öğrencilerin Bir İşte Çalışma Durumlarına Göre Beklentilerin Dağılımı ……..…… 65

32. Anne Eğitim Düzeyleri…… 66

33. Anne Eğitim Düzeyine Göre Beklentilerin Dağılımı…… 67

34. Baba Eğitim Düzeyleri…… 68

35. Baba Eğitim Düzeyine Göre Beklentilerin Dağılımı…… 69

36. Ailelerin Gelir Düzeyleri…… 70

37. Ailelerin Gelir Düzeyine Göre Beklentilerin Dağılımı……... 72

38. Baba Mesleklerinin Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı……73

39. Baba Mesleğine Göre Beklentiler……74

40. Baba Mesleklerinin Gelir Grubuna Göre Dağılımı……75

41. Öğrencilerin Görüşlerine İlişkin Veriler…….. 76

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Bölümlere Göre Kullanılan Ortalama Kelime Sayısı…….. 77

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu çalışma, Ankara'nın Haymana ilçesindeki lise son sınıf öğrencilerinin geleceklerine ilişkin beklentilerini ve cinsiyet, alan / bölüm, aile yapısı, ekonomik durum gibi değişkenlerin bu beklentilerde oluşturduğu farklılıkları ortaya koymak amacı ile gerçekleştirilmiştir.

Beklenti geniş kapsamda ele alınabilecek bir kavramdır. Türk Dil Kurumu (2005) sözlüğünde "bireyin belli şart ve durumların alacağı biçimler veya kendisinden beklenenler konusundaki öngörüsü" olarak tanımlanır. Araştırmada, beklenti kavramı, mezuniyet sonrasında lise son sınıf öğrencilerinin kendilerini hangi durumda gördüklerine ve Öğrenci Seçme Sınavı [ÖSS] ile yüksek öğrenim temelinde öğrencilerin sahip olduğu düşünce ve isteklerine ilişkin öngörüleri çerçevesinde kullanılmıştır.

Türkiye'de lise son sınıf basamağı, bir öğrencinin tüm öğrenim hayatının en kritik ve önemli dönemi olarak ortaya çıkmaktadır. Öğrencilerin gelecekleri için belirleyici bir role sahip ÖSS bu döneme rastlamaktadır. Türkiye'de üniversiteye giriş süreci ilköğretimin ilk yıllarından başlamakta ve zorlamalı bir süreç olarak yaşanmaktadır (Ergene ve Yıldırım, 2003). Üniversite eğitimi, dolayısıyla ÖSS, gençlerin önünde iyi bir gelecek ve meslek edinme yolunda önemli bir dönüm noktası haline gelmiştir (Özdemir, 2003). Bu araştırmada da yüksek öğrenim ve ÖSS genel olarak beklentileri belirlemek için kullanılan temel öğeler olarak kullanılmıştır. Öğrencilerin evlilik ve iş hayatına ilişkin düşünceleri de ele alınan diğer ölçütlerdir.

Bu çalışma beş ana bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler: araştırmanın genel bir çerçevesinin çizileceği "Giriş"; kavramsal yapısının ortaya konduğu, yurtiçi ve yurtdışında bu çalışma kapsamında yapılmış araştırmaların özetlerinin verileceği "Kavramsal Yapı ve İlgili Araştırmalar"; çalışmanın hangi

yöntemler izlenerek yapıldığının açıklandığı “Yöntem”; araştırma sonucunda ortaya çıkan verilerin belirtilip yorumlandığı “Bulgular ve Yorumlar”; ve son olarak araştırma sonuçlarının ve bu sonuçlar doğrultusunda yapılabilecek olan yeni araştırmalar için önerilerin tartışılacağı “Sonuçlar ve Öneriler” başlıklarında toplanmıştır.

Bu bölümde araştırmanın problemi, amacı ve önemi ortaya konulmaya çalışılacaktır. Ayrıca çalışmanın sayıltıları, sınırlılıkları belirtilmiştir. Bunlara ek olarak, araştırma metninin içeriğinde geçecek olan bazı kavram ve terimlerin tanımının yapılacağı “Tanımlar” ve yine metinde kullanılan kısaltmaların açılımının yer alacağı “Kısaltmalar” da bu bölümde yer almıştır.

Problem

Toplumun en dinamik kesimi olarak kabul edilen gençliğin gelecek beklentileri ve umutları zamana göre değişiklik göstermektedir. Bu değişiklik, ekonomik durum, akademik başarı, toplumsal cinsiyet, aile yapısı vb. çeşitli değişkenler yanında kırsal ve kentsel koşullardan da etkilenmektedir. Gençlerin geleceğe yönelik beklentilerini saptamak ve bu beklentilerini gerçekleştirebilirliklerini değerlendirmek, ilerisi için hem bireysel hem de toplumsal barışın ve gönencin sağlanmasında önemli bir adım olarak görülmektedir.

Yaşanılan çevrenin, gençlerin hedefleri göz önünde bulundurularak biçimlendirilmesi ile onların gelecek yaşamlarında başarılı olmaları arasında önemli bir ilişki vardır (Quaglia & Perry, 1995). Bunun için de gençliğin geleceğe umutla, kaygı duymadan ve güvenle bakmalarını sağlayacak koşulları sağlamak gerekmektedir. Bu nedenle ortaöğretim kurumlarındaki gençlerin gelecek beklentileri ve bu beklentilerini gerçekleştirme olasılıklarını saptamak önemli görünmektedir. Araştırmanın problemi; “Ankara ili Haymana ilçesi liselerinde öğrenim gören lise son sınıf öğrencilerinin beklentileri”dir.

Amaç

Bu araştırmanın temel amacı; Ankara'nın Haymana ilçesindeki lise son sınıf öğrencilerinin geleceklerine ilişkin beklentilerini ve cinsiyet, alan/bölüm, aile yapısı, ekonomik durum gibi değişkenlerin bu beklentilerde oluşturduğu farklılıkları saptamaktır. Bu bağlamda, lise son sınıf öğrencilerinin beklentilerini ortaya koyarak, bu yaş grubundaki öğrencilere götürülecek hizmetlerin planlanmasına yardımcı olacak verilerin toplanmasına çalışılmıştır.

Bu genel amaca ulaşmak için aynı zamanda aşağıdaki sorulara da yanıt aranacaktır:

1. Farklı alan / bölümlerdeki öğrencilerin beklentilerinde değişiklikler var mıdır?
2. Cinsiyet açısından beklentilerde farklılık var mıdır?
3. Bir işte çalışan ya da çalışmayan öğrencilerin beklentileri arasında farklılık var mıdır?
4. Dershaneye giden ve gitmeyen öğrencilerin beklentileri arasında farklılık var mıdır?
5. Anne-babanın eğitim düzeyleri beklentilerde farklılık yaratıyor mu?
6. Anne-babanın meslekleri beklentilerde farklılık yaratıyor mu?
7. Ailelerin ekonomik düzeyleri beklentilerde farklılık yaratıyor mu?

Önem

ÖSS'nin ortaöğretim öğrencilerinin karşısına hayatlarındaki çok önemli dönüm noktası olarak çıktığı günümüzde öğrencilerin beklentilerinin de bu duruma göre biçimlenmesi kaçınılmaz görünmektedir. Öğrencilerin mesleğini belirleyecek ve buna bağlı olarak kendini gerçekleştirebileceği ve topluma katılımını sağlayabilecek üniversite seçeneğinin bir yarış alanı olarak karşılarında durması onların gelecek beklentilerini de etkilemektedir. Ortaş (2004), ÖSS'nin öğrenciler için başlıca hedef yapıldığını, bu durumun neden olduğu problemleri şu biçimde belirtmektedir:

> Üniversiteye ezbere bilgi ile gelen öğrencinin ilk, orta ve lise öğrenimindeki başarı hedefi yalnızca sınavı kazanmak olarak belirlenmiş ve bütün enerjisini sınavı kazanmaya yöneltmiş ve sonunda bütün yaşamını ve geleceğini 2.5 saatlik bir sınavda alacağı puana bağlamıştır...Lise öğrenimi gencin tam ergenlik dönemidir, bu dönemde gencin kendisi kimsenin umurunda değil, tek hedef sınavı kazanmak ve bunun için ne gerekirse o yapılmaya hazır.

Lise son sınıf öğrencileri, beklentilerini biçimlendirecek ÖSS ile yakın zamanda karşılaşacakları ya da iş gücü olarak hayata katılacakları dönemde oldukları için beklenti ve kaygıları en sıcak ve derinden yaşayan grup olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gençliğin ve özellikle lise son sınıf öğrencilerinin hayatlarını kazandıracak seçenek olarak sunulan ÖSS'nin önemi nedeniyle ortaya çıkan beklentileri, umutları ve kaygıları gereğince değerlendirilememektedir. Bu durum hem gençlerin birey olarak hem de toplumun genel sağlığı konusunda sorunlara yol açacak niteliktedir.

Araştırmanın yapıldığı ilçe olan Haymana, kırsal bölge özellikleri göstermektedir. Gençler üzerine yapılan araştırmalar, genelde merkez ilçeler, kentsel özellik gösteren ilçelerdeki öğrenciler hedef grup alınarak gerçekleştirilmiştir (Baltacı, 2004; Ergene ve Yıldırım, 2002; Gökçe, 1984; Kağıtçıbaşı, 1972; Ömeroğlu, 1998; Özdemir, 2003 v.b.). Kırsal bölgeler ve

buralarda yaşamını devam ettiren ya da ettirmek zorunda kalan gençlerin durumları ile ilgili araştırmalar yok denecek kadar azdır. Bu durumu, araştırmanın önemini daha da arttıran bir faktör olarak görmek mümkündür.

Bu araştırma sonucunda öğrencilerin beklentilerinin ortaya çıkarılması ve bu beklentilerin bazı faktörler açısından değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Böylece ortaöğretim gençliğinin sorunlarına daha iyi yaklaşılması ve onlara götürülecek hizmetlerin planlanmasına yardımcı olacak verilerin elde edilmesi beklenmektedir. Bu araştırmanın ileride aynı alanda araştırma yapacak olanlara ve araştırılması gereken yeni konulara ışık tutması da umulmaktadır.

Sayıltılar

Bu araştırmada; öğrencilerin geleceğe yönelik beklentilerinin; ÖSS, okudukları alan/bölümleri, dershaneye gidip gitmemeleri, anne babaların eğitim düzeyleri ve meslekleri, ailelerin ekonomik düzeyleri, bir işte çalışıp çalışmamaları ve cinsiyetleriyle bağımlı olup olmadığı incelenmektedir. Bu doğrultuda yapılan çalışmada;

1. Ön uygulaması yapılan veri toplama araçlarının amaçlarına hizmet ettikleri,
2. Araştırmaya katılan öğrencilerin doğru ve içtenlikli yanıtlar verdikleri,
3. Araştırma konusu ile ilgili olarak taranan kaynak ve belgelerden elde edilen bilgilerin doğru olduğu varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma aşağıda belirtilen sınırlılıklar içerisinde yapılmıştır.

1. Araştırma, 2005–2006 eğitim-öğretim yılında Ankara ili Haymana ilçesindeki liselerin son sınıf öğrencileri;
2. Araştırma verileri, öğrencilere uygulanan "beklentileri belirleme anketi" ile sınırlıdır.

Tanımlar

Beklenti: Araştırmanın grubunu oluşturan lise son sınıfı öğrencilerinin liseyi bitirdikten sonraki yaşamları ile ilgili öngörüşleri. Genel olarak ÖSS, iş, evlilik konularında bir yıl içinde kendi yaşamlarında olabilecek değişimlerin neler olacağı ile ilgili düşünceleri.

Lise Son Sınıf Öğrencileri: 2005 – 2006 eğitim-öğretim yılında MEB'e bağlı ortaöğretim kurumlarının son sınıfında okuyan öğrenciler.

ÖSS: Öğrencilerin liseden sonraki öğrenim hayatını belirleyecek, üniversiteye gidebilmeleri için girmeleri gereken üniversiteye giriş sınavı.

Anne Baba Eğitim Düzeyi: Öğrencinin anne babasının *okur yazar, okur yazar olmama* veya son olarak ilk, orta, lise, üniversite kademelerinden hangisinden mezun olduğu.

Bir İşte Çalışma Durumu: Öğrencilerin öğrenci statülerinin yanında gelir getirici bir işyerinde çalışıp çalışmadıkları.

Anne Baba Meslekleri: Anne babanın çiftçi, esnaf, tüccar, işçi, memur, doktor, avukat, ev kadını gibi işlerden hangisi ile meşgul olduğu.

Ailelerin Ekonomik Düzeyi: Katılımcıların ailelerinin aylık toplam net gelirleri (maaş, ücret, kira, faiz, vb. gelirleri).

Dershaneye Gitme Durumları: Öğrencilerin üniversiteye hazırlık için herhangi bir dershaneye kayıtlı olup olmadıkları, devam edip etmedikleri.

Kısaltmalar

ABD: Amerika Birleşik Devletleri.

ÇPL: Çok Programlı Lise.

DİE: Devlet İstatistik Enstitüsü.

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı.

EML: Endüstri Meslek Lisesi.

ETÖGM: Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü

İHL: İmam Hatip Lisesi.

KML: Kız Meslek Lisesi.

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı.

ÖSS: Öğrenci Seçme Sınavı.

SPSS: Statistical Package For Social Sciences.

TM: Türkçe Matematik.

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu.

YÖK: Yükseköğretim Kurulu.

YTL: Yeni Türk Lirası.

BÖLÜM 2

KAVRAMSAL YAPI VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde ilk olarak araştırmanın kavramsal yapısını oluşturan gençlik, gelecek, lise son sınıfı öğrencileri, ÖSS gibi konular ve bu konuların öğrenciler ve toplum üzerindeki yansımaları tartışılacaktır. Daha sonra, araştırmaya zemin olan Ankara ili Haymana ilçesinin demografik ve ekonomik göstergeleri ortaya koyulup araştırmaya konu olan liselerin tanıtımı yapılacaktır. Son olarak da araştırma konusuyla ilgili yurtiçi ve yurtdışında yapılan araştırmalara değinilecektir.

A. Gençlik ve Gelecek

Gençliğin değişik kaynaklarda değişik biçimlerde tanımı yapılmıştır. Gökçe'ye (1984) göre gençlik; " Bireyi sosyal olgunluğa hazırlayan ergenlik ve delikanlılık özelliklerinin bir arada görüldüğü bir yaş dönemidir ". Gençliğin çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olduğunu belirten Birleşmiş Milletler (2005) tanımında genç, 15–24 yaş arasındaki kişiler olarak nitelendirilmektedir. Yörükoğlu (1989) ise gençlik tanımını şu biçimde yapmıştır:

> Gençlik, çocuklukla erişkinlik arasında yer alan, gelişme, ruhsal olgunlaşma ve yaşama hazırlık dönemidir. Ergenlikle başlayan hızlı büyüme, gençlik çağının sonunda bedensel, cinsel ve ruhsal olgunlukla biter…Gençlik tatlı hayallerin, tutkuların ve idealizmin filizlendiği, sıkı arkadaşlıkların, ilk sevgilerin yaşandığı dönemdir. Yeniliğe ve ileriye doğru atılımların yapıldığı, kendini kanıtlama ve kendi kimliğini ortaya koyma çabalarının yaşandığı dönemdir.

Lüküslü'ye (2005) göre de gençlik: "modernite ile birlikte doğmuş ve gittikçe süresi uzayan bir dönem özelliği gösterir ve gençlik dönemi otuz yaşa kadar uzamıştır."

Yukarıda yapılan tanımlarda da görüldüğü gibi kesin olarak bir genç ya da gençlik tanımı yapmak zor olmakla beraber bu çalışmada yer alacak lise son sınıf öğrencilerinin genç ya da gençliği temsil edecek bir grup olduğu açıktır. Kentel (2005) de gençlik tanımı yapmanın zorluğuna dikkat çektikten sonra soruna şu biçimde açılım getirmeye çalışmıştır:

> Genel olarak insan yaşamının bir evresi, bir dilimi olarak ele alınsa da gençlik tanımının çok daha karışık, sosyolojik boyutlar içerdiği söylenebilir…Her genç kuşağın, bir önceki kuşaktan farklı özelliklerin toplumsal, sosyo-ekonomik kategorilere bağlantılı olarak geliştiğini varsaymak daha anlamlı olabilir. Kuşak farklılığı, gençliğin homojenliği konusunda ise disiplinler arası, özellikle psikoloji ile ilişkili düşünce üretilmesi kaçınılmazdır. Ergenlik çağına giren bir insanın büyüme krizine bağlı olarak, kendini kabul ettirme ve toplumsal dinamiklere açık olma arasında gidip gelen gerilimi genç olmanın en ayırıcı özelliği olarak dikkate alınmalıdır.

Genç yerine bu gruba dahil olan öğrenciler için birçok araştırmada da sıklıkla kullanılan ve daha açıklayıcı olan "ergen" ya da "adolesan" kavramları da kullanılabilir. Katılımcıların içinde bulunduğu dönem olan ergenlik ise Koç (2004) tarafından şu biçimde tanımlanmaktadır:

> Ergenlik, bireyin gelişim süreci içerisinde çocukluk döneminin bitişiyle beraber sözü edilen dönemin başlangıcından fizyolojik olarak erişkinliğe ulaşıncaya kadar geçen bir gelişim dönemidir… Genel olarak da 13-22 yaşlar arasını kapsayan bir gelişim dönemidir.

Toplumdaki hemen hemen her bireyde gelecek ile ilgili düşünceler, umutlar, beklentiler ya da kaygılar vardır. Bununla birlikte; lise dönemi, öğrenim gören gençliğin gelecek ile ilgili kaygılarının yoğunlaştığı yıllar olması nedeni ile onların hayatında en önemli dönemlerden biri olarak değerlendirilebilir.

Çoban (2005) lise yıllarının önemini şu biçimde belirtmiştir:

> Lise yılları gençler için meslekle ilgili karar vermeleri açısından kritik zaman olarak değerlendirilir. Gençler bu dönemlerinde, meslek olarak seçecekleri alanları belirlemek ve meslekleri

> hakkında karar vermek durumundadırlar. Meslek seçimi gencin, yalnızca nasıl bir işte çalışmak istediği ile ilgili olmayıp aynı zamanda nasıl bir hayat standardı içinde yaşamak istediğini de etkileyen bir karar olduğu için çok önemlidir.

Ayrıca, gençlerin toplumdaki yerini belirleyecek ve geleceğini biçimlendirecek olan ÖSS'nin bu dönemin sonuna rastlaması dönemin önemini bir kat daha arttırmaktadır. Meslek liseleri ve meslek yüksek okulları cazibesini yitirdiği için üniversite iyi bir meslek edinmenin tek yolu olarak görülmeye başlanmıştır (Türk Eğitim Derneği [TED], 2005). Bu sınava girecek grup olan lise son sınıf öğrencileri, gelecek kaygısı ve beklentisini en derin ve canlı olarak yaşayan kesim olarak karşımıza çıkmaktadır. ÖSS, bu kesimi doğrudan, toplumun diğer kesimlerini de dolaylı olarak etkilemektedir. Gürsoy (2004), bu durumu, sınavın yaklaşması ile ortaya çıkan başka bir boyutta ele alarak, öğrencilerin sınav öncesinde sağlık raporu almalarını biraz da ironi katarak şu biçimde belirtmiştir:

> Hekimler, lise son sınıf öğrencileri ve onların aileleriyle okul yöneticileri ve öğretmenleri son birkaç yıldır, nisan sonu gelince patlak veren, mayıs ayının ikinci yarısında tepe noktasına ulaşıp okulların kapandığı 15 haziran günü aniden, bütün hedef grubunda iyileşiveren yeni bir hastalıkla savaşıyorlar. Hastalık, salgın bilimsel (epidemiolojik) yönden cinsiyet ve bölge ayırımı yapmıyor. Hastalık bu nedenle bu sınıflarda okuyan ve ders veren 716.000 kişiyi etkiliyor, ama hastalığın sıkıntısını çekenler ve doğrudan etkilenenler 570.582 lise son sınıf öğrencileri, 145.406 lise öğretmeni ve belki de ülkemizde bu öğrencilerin istedikleri tedaviyi verecek sayıları 90.000'i bulan hekimler……Çünkü üniversite seçme sınavında alınacak bir fazla puan, öğrenciyi sözelde on bin, sayısalda üç bin, eşit ağırlık puanında beş bin kişinin önüne geçirmektedir. ÖSS'ye yaşam boyu birkaç kez giriliyor ve yaşamsal bir sınavın öğrencilerdeki yarattığı lise son hastalığının tek çaresi şimdilik sadece devlet hekimlerinin elindedir.

Saymaz (2004) lise son sınıfının, ÖSS'nin yaklaşması ve aile baskılarının artması ile birlikte öğrencilerin hiç istemedikleri bir kabusa dönüştüğünü yazmaktadır. Ulusoy'a (2005) göre:

> Lise son, gençlerin üniversiteye hazırlandığı bir yıl. Bu nedenle kaygıları çok yüksek. Büyük bir baskı altındalar. Eğer ergenin problemli bir davranış eğilimi gösterme potansiyeli varsa lise son bunun ortaya çıkması için ideal dönem. Zaten ergenlik dönemi aşılması zor bir dönemi ifade ediyor, bir de bunun üstüne sınav stresini katarsanız. Bizim araştırmamızda bu grupta kaygı oranı,

> depresyon belirtileri çok yüksek çıktı: Kızlarda %58.2, erkeklerde %41.8. Bu sınav stresi, yetkililerin gerçekten dikkate almaları gereken ciddi bir problem.

Çizmeci (2005), "Gençlerin Kimlik Kartı" araştırmasında, gençliğin Türkiye için önemini ve gençlerin psikolojik durumlarını genel hatları ile şu biçimde çizmiştir:

> Türkiye'de gençler sessiz bir kalabalık. Sayıları yirmi milyona dayanmış. Küçük bir ülke kuracak kadar kalabalıklar aslında. Onlar sistemin, 'geleceğin teminatı'. Oysa gelecek, onlar için korkulu bir sözcük. İçlerinden çok azı yarınını tahayyül edebiliyor. Daha çok 'Anını yaşa' felsefesini benimsemişler. 'Özgürlük' istiyorlar, ama hayattan korkuyorlar. 'Arkadaşlık' istiyorlar, ama kimseye güvenemiyorlar. İnsanlara temas etmeden, hayata teğet geçerek yaşıyorlar. Afili pozlarına aldanmayın, aslında özgüvenden yoksunlar. Bir konuşmaya başlasalar anlatacakları, değiştirecekleri çok şey var.

Geleceğe yönelik bakış açısını; bireylerin gelecek zamandaki durumlara ilişkin tutum ve umutları oluşturur (Honora, 2002). Öğrencilerin geleceğe ilişkin istekleri, beklentileri, kaygıları büyük ölçüde eğitimsel ve mesleki olarak biçimlenmektedir.

Lloyd (2002), Avustralya, İngiltere ve ABD'de yapılan araştırmaları özetlediği çalışmasında ortaöğretim öğrencilerinin geleceğe ilişkin görüşleri konusunda: "Öğrencilerin geleceğe yönelik fikirleri tam olarak gelişmemiştir. Öğrenciler, genel olarak gelecekleri hakkında çok az kontrole sahip olduğunu hissetmekteler ve geleceğin ne getireceği konusunda endişe içindedirler." sonucuna varmaktadır.

Constance ve Russell'a (1995) göre; "Geleceğe yönelik arzuları; esinlenme ve tutku olmak üzere iki önemli bileşen oluşturmaktadır. Tutkular ileriye bakış becerisi ve geleceğe yapılan yatırımı temsil ederken; esinlenme de gelecekte arzulanan bu tutkulara erişmede zaman, enerji ve emeğin birlikte kullanma becerisi olarak tanımlanabilir. "

B. Haymana ve Araştırmaya Konu Olan Liseler

1. Haymana'ya Ait Toplumsal Ekonomik Göstergeler

Haymana Ankara'nın güneyinde 54.087 (Devlet İstatistik Enstitüsü [DİE], 2000) nüfuslu, 2.367 Km^2'lik yüzölçümü ile Polatlı'dan sonra en geniş alana sahip; kaplıcaları ile ünlü bir ilçedir. Şehir merkezine uzaklığı yaklaşık 73 km'dir.

Devlet Planlama Teşkilatı [DPT] tarafından 2000 yılındaki idari yapı esas alınarak 81 ilin toplam 872 ilçesini kapsayarak gerçekleştirilen " İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2004) " isimli çalışmada Haymana'nın gelişmişlik sırası 585 olarak karşımıza çıkmaktadır (DPT, 2004). Bu araştırmada; Ankara, İstanbul ve İzmir illerinin büyükşehir ilçeleri gelişmiş olarak kabul edildiğinden araştırmaya dahil edilmemiştir. Aynı zamanda ilçeler gelişmişlik düzeylerine göre altı kademeye ayrılmıştır.

Çizelge 1'de, Ankara'nın merkez ilçeleri dışındaki ilçeleri, gelişmişlik sıralamalarına göre listelenmiştir. Haymana, Ankara'daki 16 ilçe arasında 15. sırada görünmekte ve gelişmişlik grubu olarak da dördüncü, yani en son grupta yer almaktadır. Aynı çalışma daha önce 1996 yılında yine DPT tarafından yapılmış, Haymana'nın 858 ilçe arasındaki gelişmişlik sırası 505 olarak saptanmıştır. Sekiz yıllık bir süre geçmiş olmasına rağmen ilçe, gelişmişlik düzeyi olarak ileriye değil, geriye doğru gitmiştir.

Çizelge 1. Ankara İlçeleri Gelişmişlik Sıralamaları

İlçe	872 İlçe İçinde Gelişmişlik Sırası	Gelişmişlik Grubu
Elmadağ	92	2
Akyurt	94	2
Polatlı	105	2
Çubuk	129	2
Beypazarı	158	2
Şereflikoçhisar	185	3
Nallıhan	202	3
Kızılcahamam	249	3
Ayaş	253	3
Çamlıdere	307	3
Güdül	350	3
Evren	355	3
Kalecik	435	3
Haymana	**585**	**4**
Bala	601	4

Kaynak: DPT (2004), s.108'den uyarlandı.
Büyükşehir ilçeleri gelişmiş kabul edildiğinden araştırma kapsamına dahil edilmemiştir.

Aynı çalışmada toplumsal ekonomik gelişmişlik düzeyini yansıttığı varsayılan 32 adet değişken kullanılmıştır. Çizelge 2'de Haymana'nın 15 değişkene göre toplumsal ekonomik göstergeleri görünmektedir. Çizelge 2 incelendiğinde toplumsal ekonomik açıdan Haymana ile ilgili şu saptamalar yapılabilir:

- Toplam nüfus 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı itibarıyla 54.087' dir.
- 2000 yılı verilerine göre ilçe merkezinde yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranını gösteren kentleşme oranı açısından 872 ilçe arasında çok gerilerde, 796. sırada yer almaktadır.
- 1990–2000 yılları arasında nüfus artış hızı ‰ -2,63, ilçeler arasında 555. olarak tespit edilmiştir.

Çizelge 2: Haymana İlçesi Toplumsal Ekonomik Göstergeleri

Değişken	**Gösterge**	**872 İlçe İçinde Gelişmişlik Sırası**
Nüfus	54.087	252
Şehirleşme Oranı (%)	20,92	796
Nüfus Artış Hızı (‰)	-2,63	555
Nüfus Yoğunluğu	18	786
Nüfus Bağımlılık Oranı (%)	63,01	314
Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü	5,74	267
Tarım Sektöründe Çalışanlar Oranı (%)	82,96	185
Sanayi Sektöründe Çalışanlar Oranı (%)	2,34	613
Hizmetler Sektöründe Çalışanlar Oranı (%)	14,70	656
İşsizlik Oranı (%)	3,34	671
Okur Yazar Oranı (%)	85,74	412
Bebek Ölüm Oranı (‰)	33,55	593
Fert Başına Genel Bütçe Geliri (Bin TL)	32.831	473
Vergi Gelirlerinin Ülke İçindeki Payı (%)	0,00880	351
Tarımsal Üretimin Ülke İçindeki Payı (%)	0,24440	109

DPT (2004), s. 141'den uyarlandı.

- Ekonomik açıdan aktif olmayan ve tüketici durumda bulunan yaş grubu oranını belirleyen gösterge olan nüfus bağımlılık oranı olarak %63'lük değer ile karşımıza çıkmaktadır. Bu değer, 15-64 yaş grubundaki her yüz kişi için 0–14 yaş grubu ile 65 ve daha yukarı yaş grubundaki kişi sayısını göstermektedir.
- 2000 yılı itibarıyla aynı konutta yaşayan ortalama kişi sayısını gösteren hanehalkı büyüklüğü olarak 5,74 değeri saptanmıştır.
- Nüfus bağımlılık oranı ile hanehalkı büyüklüğü değişkenleri araştırmada az gelişmişliğin göstergeleri olarak kabul edilmişlerdir.

İlçe bu değişkenlerde ilçeler arasında sırasıyla 314. ve 267. olarak karşımıza çıkmaktadır.

- Tarım Sektöründe Çalışanlar Oranı yaklaşık olarak %83, 872 ilçe arasında sıralaması 185 olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu orana bakarak ilçenin bir tarım ilçesi olduğu söylenebilir.
- Sanayi Sektöründe Çalışanlar Oranı %2.34 , ilçeler arasındaki sıralaması 613 olarak saptanmıştır. Sanayi istihdamı açısından ilçenin gerilerde olduğu görünmektedir.
- Hizmetler Sektöründe Çalışanlar Oranı %14,70, araştırmaya konu olan 872 ilçe arasında sıralaması 656 olarak belirlenmiştir. Sanayi istihdamı için geçerli olan gerileme yorumu hizmetler sektörü için de yapılabilir.
- İşsizlik Oranı açısından %3.34 ve ilçeler arasındaki sıralama olarak ta 671 değerleri karşımıza çıkmaktadır.
- Okur yazar oranı, bebek ölüm oranı, fert başına genel bütçe geliri, vergi gelirlerinin ülke içindeki payı, tarımsal üretimin ülke içindeki payı gibi değişkenler incelendiğinde de genel olarak olumlu yorumlar yapmak zor görünmektedir.

Çizelgede de görüldüğü gibi temel geçim kaynağı olarak tarım ve hayvancılık öne çıkmaktadır. Verimli tarım alanları ve geniş meraları nedeniyle tarla ziraatı ve hayvancılık için elverişli özelliklere sahiptir. Tarım ile uğraşan aileler aynı zamanda hayvancılığı da beraberinde yapmaya çalışmaktadırlar. 1251 m. rakıma sahip olan ilçede, İç Anadolu Bölgesi'nin karasal iklimi görülmektedir. İlçedeki eğitim kurumlarına bakıldığında beş lise ve 76 ilköğretim okulu ile karşılaşılmaktadır.

2. Haymana ve Okullulaşma Oranları

Okullulaşma oranları da gelişmişliğin göstergelerinden biri olarak kabul edilmektedir. UNICEF ve MEB işbirliğinde kız öğrencilerin %100 okullulaşmalarını sağlamak amacıyla gerçekleştirilen "Haydi Kızlar Okula" kampanyası uygulama sonuçları okullulaşma ile ilgili bilgiler sunmaktadır. 2005-2006 eğitim-öğretim yılı içerisindeki öğrenci dağılımları ile Haymana ve köylerinde gerçekleştirilen çalışmaların sonucu Çizelge 3'te görülmektedir. Verilerin de gösterdiği gibi okullulaşma oranının ilçede çok yüksek olmadığı görülmektedir. Bu durum, Haymana'nın gelişmişlik düzeyi olarak sıralamada gerilerde olmasını etkileyen parametrelerden biridir.

Çizelge 3. 2005-2006 Eğitim-Öğretim Yılı Haymana İlçesi İlköğretim Kurumları Öğrenci Sayılarına Göre Okullulaşma Oranları

Okul Sayısı		Toplam Öğrenci Sayıları			Devamsız Öğrenciler			Devamı Sağlanan Öğrenciler		
		E	K	T	E	K	T	E	K	T
65	**n**	3203	3066	6269	56	140	198	22	86	108
	%	51.1	48.9	100	28.3	70.7	100	20.4	79.6	100

Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Web: http:ankara.meb.gov.tr
E: Erkek; K: Kız; T: Toplam

3. Araştırmaya Konu Olan Liseler

Araştırmaya konu olan liseler şunlardır: Bumsuz Çok Programlı Lisesi, Haymana Endüstri Meslek Lisesi, Haymana Çok Programlı Lisesi, Haymana İmam Hatip Lisesi, Oyaca Çok Programlı Lisesi. Bu liselerden Bumsuz Çok Programlı Lisesi ilçe merkezine 55 km. uzaklıktaki 2465 nüfuslu Bumsuz Belediyesinde, Oyaca Çok Programlı Lisesi ise ilçe merkezine 19 km.

mesafede 2187 nüfuslu Oyaca Belediyesinde bulunmaktadır. Bu araştırmayı gerçekleştiren araştırmacı da Oyaca ÇPL'de öğretmen olarak görev yapmaktadır. Diğer liseler ise ilçe merkezindedir.

Okulların araştırma grubunu oluşturan lise son sınıf öğrencilerinin alan/bölümlere ve cinsiyetlere göre dağılımı Çizelge 4'te görünmektedir. Toplamda ve şubelerde öğrenci sayılarının çok düşük olduğu dikkat çekmektedir. Öğrenci sayılarına bakıldığında erkek öğrencilerin oranı %63 iken kız öğrencilerin oranının %37 olduğu görülmektedir. Bu durum Türkiye genelindeki ortaöğretim öğrenci dağılımı ile karşılaştırıldığında (Çizelge 5) kız öğrenci oranının %43 olan ortalama değerin altında olduğu görülmektedir. Bir önceki sayfadaki Çizelge 3 incelendiğinde ilköğretimdeki kız (%49) ve erkek (%51) öğrenci sayıları arasında fazla fark olmadığı görülmektedir. Bu durumda ilköğretim sonrasında Haymana'da kızlar ortaöğretime erkeklerden daha az oranla devam etmektedir.

Çizelge 4. Araştırmaya Konu Olan Okulların Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Alan/Bölümlere ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Okul Adı	Alan / Bölüm	K	E	T
Bumsuz ÇPL	TM	12	16	28
Haymana EML	Bilgisayar	6	8	14
	Tesviye	-	16	16
	Metal	-	18	18
Haymana ÇPL	TM	17	18	35
	Fen	11	7	18
	Sosyal	8	22	30
	Çocuk Gelişimi	10	-	10
	Muhasebe	3	11	14
Haymana İHL	İHL	6	17	23
Oyaca ÇPL	TM	10	5	15
	Bilgisayar	4	9	13
	TOPLAM	**87**	**147**	**234**
	%	**37**	**63**	**100**

Çizelge 5. 2005 - 2006 Eğitim-Öğretim Yılı Ortaöğretim Kademesi Öğrenci Dağılımı – Türkiye Geneli

Öğrenci Sayısı	Kız	Erkek	Toplam
n	1.231.014	1.617.410	2.848.424
%	43.2	56.8	100,0

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], Türkiye Eğitim İstatistikleri 2005-2006

Araştırmaya konu olan liselerden üçü çok programlı lisedir. Burada araştırma ortamını daha iyi anlamak açısından çok programlı lise uygulamasına kısaca değinmek yararlı olacaktır.

Çok programlı lise. Cumhuriyet döneminde 1953'te ve 1983'te olmak üzere üç kez ve en fazla dört senelik sürede denenmiş olan ÇPL, günümüzde 1989'da ilk yıl deneme kapsamında 6 okulda başlamış olup 2005-2006 yılında bu sayı 636'ya ulaşmıştır (MEB, 2006). 1988 yılında yapılan XI. Milli Eğitim Şurası'nda alınan kararlar doğrultusunda eğitim ve öğretim yönünden ulaşılması tasarlanan hedeflerden çok, mevcut okul yapıları, eğitim araç ve gereçleri ile beşeri kaynağın verimli kullanımını sağlaması göz önünde bulundurularak 1989 yılında mesleki ve teknik eğitim programlarının bir çatı altında uygulanabileceği yeni bir çok programlı lise denemesi başlatılmıştır. Bu deneme 1989 – 1990 öğretim yılından sonra program türleri arttırılarak çok programlı lise olarak adlandırılmıştır (METARGEM, 1995). Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü [ETÖGM] (2005) ÇPL tanımını ve açılış amacını şu biçimde belirtmiştir:

> 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 29'uncu maddesindeki, "Nüfusu az ve dağınık olan, Millî Eğitim Bakanlığı'nca gerekli görülen yerlerde, ortaöğretimin; genel, meslekî ve teknik öğretim programlarını bir yönetim altında uygulayan Çok Programlı Liseler kurulabilir" hükmüne göre, küçük yerleşim birimlerindeki kapasitelerinin tamamı kullanılmayan ortaöğretim düzeyindeki okulların bina, tesis, eğitim araçları, öğretmen ve diğer personelinden azamî derecede faydalanmak veya öğrenci potansiyeli göz önüne alınarak ihtiyaç fazlası eğitim yatırımını önlemek gayesi ile: Ortaöğretim Genel Müdürlüğü, Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Kız Teknik Öğretim Genel

> Müdürlüğü, Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü programlarının bir yönetim altında uygulandığı çok programlı liseler açılmaktadır. Çok programlı liseler; ilköğretim okulu üzerine öğrenim süresi 3 yıl olan ve öğrencilere; ortaöğretim seviyesinde asgari genel kültür ve uygar bir dünya görüşü kazandırılması yanında, çeşitli meslek alanlarında endüstrinin ve hizmet sektörlerinin ihtiyaç duyduğu meslekî formasyon verilmek suretiyle öğrencileri; hayata, iş alanlarına ve yüksek öğretime hazırlayan programların uygulandığı meslekî ve teknik okullardır.

Haymana yukarıda bahsedilen kanun kapsamındaki *nüfusu az ve dağınık* olma özelliğini göstermektedir ve yine kanunda bahsedilen Bumsuz ve Oyaca gibi *küçük yerleşim birimleri*ne sahiptir. Bu durumlar göz önünde bulundurularak açılan Bumsuz ve Haymana Çok Programlı liselerinin; 38 ÇPL'nin kapatılmasına, 157 ÇPL'nin genel liseye, 35 ÇPL'nin de meslek lisesine dönüştürülmesine karar verilen 2006 yılında yayınlanan ÇPL Genelgesi ile 2006-2007 eğitim öğretim yılından itibaren çok programlı lise statüsünden çıkartılıp yalnızca genel lise kapsamında eğitim öğretime devam etmeleri kararlaştırılmıştır (MEB, 2006). Çizelge 6'da da görüldüğü gibi bu okulların adları da Bumsuz Lisesi ve Haymana Lisesi olarak değiştirilmiştir. Yine aynı çizelgede 2006-2007 eğitim öğretim yılında okullardaki öğrenci ve öğretmen sayılarının dağılımı görülmektedir. Aynı yıl içerisinde Türkiye'de resmi ortaöğretim kurumlarındaki toplam öğrenci sayısı 2.946.363, öğretmen sayısı 174.748'dir (MEB, 2006). Bu durumda Türkiye genelinde resmi ortaöğretim kurumlarında öğretmen başına düşen öğrenci sayısı yaklaşık 17'dir. Araştırmaya dahil Haymana'daki liselerde toplam öğrenci sayısı 775, öğretmen sayısı ise 74'tür. Haymana'daki liselerde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ise yaklaşık olarak 10'dur. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısının Türkiye ortalamasına göre oldukça düşük olduğu görülmektedir. Okullarda uygulanan programların dolayısıyla bölüm sayısının fazla olması gerekli olan öğretmen sayısındaki bu fazlalığı zorunlu hale getirmiştir. Bu durum da ÇPL'lerin amaçlarından bir tanesi olan ihtiyaç fazlası eğitim yatırımından kaçınma hedefinin tersine bir durum ortaya çıkarmıştır. Yukarıda da belirtildiği gibi Cumhuriyet döneminde de birkaç kez denenen ÇPL uygulamasının Haymana'daki iki lisede başarısız olması, ÇPL

uygulamalarının üzerinde daha fazla durulması ve tartışılması gerektiğini bir kez daha ortaya çıkarmıştır.

Çizelge 6. Araştırmaya Konu Olan Okulların Öğrenci ve Öğretmen Sayıları (2006-2007)

Okul Adı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
Bumsuz Lisesi	95	6
Haymana EML	202	19
Haymana Lisesi	350	24
Haymana İHL	56	11
Oyaca ÇPL	72	14
TOPLAM	**775**	**74**
Türkiye Ortaöğretim Resmi Kurumlar	2.946.363	174.748

Haymana ve Türkiye'deki tüm öğrencileri ilgilendiren ve başarının belirleyicisi olarak gösterilen ÖSS sonuçlarına da bakmak, araştırmaya veri sağlaması açısından önemli görülmektedir.

4. Haymana'daki Liselerin ÖSS Göstergeleri

Okullulaşma oranlarındaki olumsuz tablo ÖSS sonuçlarında da görülmektedir. Haymana'daki liselerin ÖSS sonuçları incelendiğinde çok başarısız bir tabloyla karşılaşılmaktadır. Çizelge 7'de görüldüğü gibi 2001 – 2005 yıllarında araştırmaya konu olan beş lisedeki üniversiteye yerleştirilen toplam öğrenci sayıları şu biçimde olmuştur:

- 2001'de, 110 öğrenciden dört yıllık lisans programı: yedi (%6) , iki yıllık ön lisans programı: iki (%2).

- 2002'de, 111 öğrenciden dört yıllık lisans programı: bir (%1), iki yıllık ön lisans programına 9'u sınavsız olmak üzere: on (%9), açık öğretime biri sınavsız olmak üzere: iki (%2).
- 2003'te, 107 öğrenciden dört yıllık lisans programı: dört (%4), iki yıllık ön lisans programına tümü sınavsız olmak üzere: 16 (%15), açık öğretim: beş (%5).

Çizelge 7. Haymana'daki Liselere Göre ÖSS Göstergeleri (2001–2005)

Okul Adı \ Sene	2001		2002		2003		2004		2005	
	G	LÖA	G	LÖA	G	LÖA	G	LÖA	G	LÖA
Bumsuz ÇPL	0	0	0	0	0	0	10	0 0 0	16	0 0 2
Haymana EML	11	0 0 0	21	0 9* 0	20	0 16* 0	34	0 13* 0	33	0 14* 0
Haymana ÇPL	64	6 1 0	65	0 1 2	74	4 0 5	98	3 2 2	100	3 12* 1 0
Haymana İHL	19	1 1 0	12	0 0 1* 1	5	0 0 0	0	0	14	1 0 7*
Oyaca ÇPL	16	0 0 0	13	1 0 0	8	0 0 0	18	0 0 1	21	0 10* 1 0
TOPLAM	110	7 2 0	111	1 9* 1 1* 1	107	4 16* 5	160	3 13* 2 3	184	4 36* 2 7*

Kaynak: ÖSYM
* : Sınavsız geçiş hakkından faydalanan adaylar.
G : Sınava giren öğrenci sayısı
L : Lisans programına yerleştirilenler
Ö : Önlisans programına yerleştirilenler
A : Açık öğretim programına yerleştirilenler

- 2004'te, 160 öğrenciden dört yıllık lisans programı: üç (%2) , iki yıllık ön lisans programına 13'ü sınavsız olmak üzere: 15 (%9) , açık öğretim: üç (%2).
- 2005'de 184 öğrenciden dört yıllık lisans programı: dört (%2), iki yıllık ön lisans programına 36'sı sınavsız olmak üzere: 38 (%21), tümü sınavsız olmak üzere açık öğretim: yedi (%4).

Meslek lisesi öğrencilerinin 2002–2003 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanmış (Milli Eğitim Bakanlığı[MEB] ve Yükseköğretim Kurulu[YÖK], 2002) olan sınavsız geçiş hakkından faydalanarak iki yıllık meslek yüksek okullarına gidebilmesi, ön lisans programlarına yerleştirilmeleri arttırmıştır. Fakat dört yıllık lisans programına giren öğrenci sayıları dikkat çekici biçimde düşüktür. Dört yıllık lisans, ön lisans ya da açık öğretim programlarının herhangi birine girebilen öğrenciler ise 2001'de %8, 2002'de %3, 2003'de %8, 2004'de %5 ve 2005'de ise %3 olmuştur.

C. Konuyla İlgili Araştırmalar

Yurtiçi ve yurtdışında gençliğin beklentileri, kaygıları, sorunları ve psikolojik durumları hakkında birçok araştırma yapılmıştır. Son yıllarda da üniversite ve lise gençliği üzerine gerçekleştirilen çalışmalar dikkat çekmektedir.

1. Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Türk Sosyal Bilimler Derneği tarafından desteklenen Şen (2005) başkanlığındaki "Türk Gençliği Konuşuyor" araştırması, Türkiye'nin değişik bölgelerinden beş farklı tip lisede, %41'i kız, %59'u erkek, toplam 4.545 lise son sınıf öğrencisinin katılımıyla gerçekleştirilmiş bir çalışmadır. Araştırmada, liseli gençlerin sosyal ve kültürel özellikleri, kendilerini yakın hissettikleri siyasi görüşler, çeşitli konulardaki bakış açıları ve düşünceleri açığa çıkarılmaya çalışılmıştır. Öğrencilere uygulanan anket sonucunda şu veriler ortaya çıkmıştır:

- Anadolu liselerinde ve özel liselerde, kent doğumlu öğrenciler yoğunlaşmakta ve bu iki lise türünde okuyan öğrencilerin üçte ikisinden fazlası kent doğumlulardan oluşmaktadır.

- Genel ve mesleki liselerde kent doğumlu öğrenciler, çoğunluğu oluşturmalarına karşın, bu lise türünde ilçe ve köy doğumluların oranı Anadolu liseleri ve özel liselerden daha yüksektir.
- Anadolu ve özel liseliler, babalarının eğitim düzeyinin yüksek olması bakımından diğer okullardan ayrılmaktadır.
- Anadolu liseliler, annelerinin yarıya yakınının çalışma yaşamında yer alması bakımından diğer liselerden ayrılmaktadır. Özel liselerde de annesi çalışanların yüzdesi yüksek olup, imam hatip liselerinde ise annelerin %10'dan daha azı çalışmaktadır.
- Ekonomik olarak en düşük düzeydeki öğrenciler, meslek liseli ve imam hatiplerde okuyanlar olarak ortaya çıkmıştır.
- Öğrencilerin üçte biri okul dışındaki zamanlarında ara sıra da olsa gelir getirici bir işte çalışmaktadır. Erkek öğrencilerin yarıya yakını, kız öğrencilerin ise %8'i çeşitli biçimlerde çalışma yaşamına katılmaktadırlar.

Bu araştırma; lise dönemindeki gençlerin ekonomik durumlarını belirlemesi, onların değişik konulardaki görüş ve düşüncelerini ortaya çıkarması, elde edilen verilerin okul türlerine göre karşılaştırmalı olarak incelenmesi ve örneklemi oluşturan öğrenci sayısının oldukça fazla oluşu ile Türkiye'de gerçekleştirilen görece geniş kapsamda bir araştırma olarak karşımıza çıkmaktadır.

Baltacı'nın (2004) "Meslek Lisesi Öğrencilerinin Yükseköğretimden Beklentileri" çalışması, meslek lisesi öğrencilerinin beklentilerini; branşlarında yükseköğrenim görmek isteyenlerle istemeyenler, kız-erkek öğrenciler ve farklı alanlardaki okullar açısından değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya Ankara merkezindeki on meslek lisesinden toplam 408 öğrenci katılmıştır. Araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Öğrencilerin beklentileri, iki temel istek üzerinde yoğunlaşmaktadır: Kendini gerçekleştirme ve toplumda saygın bir yer edinme isteği.

- Tüm yasal düzenlemelere ve değişikliklere rağmen meslek lisesi öğrencileri kendi alanlarıyla ilgili yüksek öğretim programlarını tercih etmemektedirler.
- Kendi branşlarında yükseköğrenim görmek isteyen öğrenciler, meslek liselerinde edindikleri bilgi ve becerilerin iş alanındaki uygulamalarda yeterli olmadığını belirtmektedirler.
- Kız ve erkek öğrencilerin yükseköğrenim görme isteklerinin nedenleri arasındaki farklılıklarda sosyal faktörlerin etkili olduğu görülmektedir.
- Öğrenciler, yükseköğrenim konusunda eksik ya da yanlış bilgilere sahiptirler.

Özdemir'in (2003) "ÖSS'ye Hazırlanan Adayların Psikolojik Durumları" adlı çalışması, ÖSS'ye hazırlanan gençlerin sınav öncesindeki ve sınav sonucunu aldıktan sonraki psikolojik durumlarını standart ölçüm araçlarıyla saptamak temel amacı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya 2001 ÖSS'ye girmeyi bekleyen ve Ankara'da iki farklı dershaneye devam etmekte olan 656 genç katılmıştır. Çalışmanın sonuç ve öneriler kısmında şu konulara değinilmiştir: Gençler okul, dersleri, gelecek planları ve ÖSS hakkında aile ve öğretmenlerinden çok arkadaşlarıyla konuşmayı tercih etmektedirler. Özsaygısı ve öz yeterlilik inancı yüksek olan gençlerle, ÖSS' ye daha çok önem veren katılımcılar kazanma ihtimallerinin daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin bölüm tercihlerini büyük oranda kendilerinin yaptıkları ortaya çıkmıştır.

Bu araştırmada ÖSS, çok önemli, geleceği kurtaracak, iyi bir meslek edinmeyi sağlayacak bir sınav olarak anlamlandırılmaktadır. Bazı öğrencilerin ÖSS'ye yükledikleri anlam, yaşadıkları sınav kaygısı ve algıladıkları stresi önemli ölçüde etkilemektedir. Gençlerin sınava yükledikleri anlam ile yaşadıkları stres arasında güçlü bir ilişki vardır.

Aynı araştırmada gençlere ÖSS'nin sadece bir sınav olduğu, üniversiteye girme sürecinde atlatılması gereken basamaklardan sadece biri olduğu anlayışının verilmesinin, anne-babaların ve rehberlik servislerinin gençlerle daha yakın bir ilişki kurmalarının ve onlara destek olmalarının,

rehberlik faaliyetlerinin kimlere daha çok yöneltilmesi gerektiği konusunda daha çok bilimsel araştırma yapılmasının sağlıklı olacağı önerilerinde bulunulmuştur.

Gönüllü'nün (2003) "Lise Öğrencilerinin Bulundukları Liseye Göre Gösterdiği Toplumsal Farklılıklar: Sivas İli Merkez İlçe Örneği" çalışması, üniversiteye öğrenci vermesi açısından farklı olan ve göreli olarak farklı ekonomik düzeylerden öğrenci alan liselerde öğrenim gören öğrencilerin, kimlik geliştirme süreçlerindeki durumlarını betimlemek, geleceğe ilişkin beklentilerini saptamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın evrenini Sivas İlindeki tüm liseler; örneklemini ise üniversiteye öğrenci vermek ve görece farklı ekonomik düzeylerden öğrenci almak bakımından ayrı olduğu düşünülen, üç lise grubundan seçilen 532 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma sonucunda şu sonuçlar ortaya çıkmıştır:

- Annelerin ev dışında çalışması, öğrenim düzeylerinin göreli olarak yüksek olması, babaların öğrenimli olması öğrencilerin bulundukları okul grubu açısından anlamlı görülmektedir.
- Ailelerin ekonomik düzeyleri ile öğrencilerin kendileri ile ilgili kararları almaları açısından, bulunulan okul grubu ile ilişki bulunmaktadır.
- Öğrencilere göre derslerinde başarısız olma nedenlerinin başında üç grupta da öğretmenlerin tutumu ilk sırada yer almıştır.
- Oranları değişse de her gruptaki öğrenciler ağırlıklı olarak mesleklerinde başarılı olmayı istemektedirler.
- Gelecek endişesi üç grupta da azımsanmayacak oranda yer almakta, kendilerini değerlendirmeleri ile çevreleri tarafından değerlendirilmeleri arasında tutarlılık görülmektedir.

Ömeroğlu (1998), "Kız Meslek Lisesi Son Sınıf Öğrencilerinin Mezun Olduktan Sonraki Beklentileri" adlı çalışmasında, kız meslek lisesi öğrencilerinin okulu bitirdikten sonraki beklentilerini, kişisel ve çevresel faktörler ışığında değerlendirmeyi amaçlamıştır. Ankara'daki sekiz merkez ilçedeki KML son sınıf öğrencilerinin evreni, kademeli örneklem yöntemiyle

seçilmiş beş KML'nin örneklemi oluşturduğu araştırmaya, 606 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda şu sonuçlar elde edilmiştir:

- KML öğrencileri yüksek öğretime devam etmek istemektedirler.
- Yükseköğrenimini sürdüremeyecek veya sürdürmek istemeyen öğrenciler bir işe girmek için bir şekilde kolaylık; iş kurmak isteyenler de mali destek sağlanmasını istemektedirler.
- Kendi branşını sürdürmek isteyen öğrenciler, yüksek öğretime devam etmeyi öncelikli tercih olarak belirtmişlerdir. Bu gruptaki öğrencilerin daha sonraki tercihleri ise sırasıyla kendi işyerini kurmak ve herhangi bir yerde çalışmak olmuştur.
- İleride kendi branşı dışında bir branşa yönelmek isteyenlerin yarısı farklı bir branşa ilişkin bir yüksek öğretim programını tercih ettiklerini, diğer yarısı da farklı branşlarda kursa gitmek istediklerini belirtmişlerdir.

Gökçe'nin (1984) "Orta Öğrenim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları" adlı araştırması, yaklaşık 25 yıllık bir zaman dilimi öncesinde, ortaöğretim gençliğinin gereksinim ve sorunlarını içinde bulundukları koşullarla birlikte ortaya koyarak, bu yaş grubuna götürülecek hizmetlerin planlanmasına yardımcı olacak bilgi birikimini sağlamak ve bu yönde çözümler önermek amacı ile yapılmıştır. 1981 yılı itibariyle Türkiye'deki tüm lise ve dengi okullardaki mevcut 781.164 öğrenci belirlenmiş, daha fazla öğrenciye ulaşmak ve cevaplama sürecinde öğrenciyi her türlü dış uyarıdan uzak tutmak amacıyla soru kağıdı tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırmanın sonuç ve öneriler bölümünde şu konulara değinilmiştir:

- Aile yapısı ve eğitim sisteminin; gençlerin düşüncelerine saygı duyulması, düşüncelerini anlatabilme, tartışabilme olanaklarının tanınması, toplumun sorunlarına ve etkinliklerine katkıda bulunma, toplumdan soyutlanmamaları gibi isteklerini karşılayacak özellikte olmadığını göstermiştir.

- Birbirinden farklı eğitim programlarının uygulandığı liselerde öğrenim gören gençlerin davranış, tutum, beklenti ve sorunları, öğrenim gördükleri lise türlerine göre farklılıklar göstermektedir.
- Gençlerin geleceğe ilişkin kaygıları, üniversiteye girememe, işsizlik ve meslek edinme konularında yoğunlaşmıştır.

Yurtiçinde gerçekleştirilen bu araştırmalar genel olarak lise son sınıf öğrencilerinin durumlarını ve geleceğe ilişkin görüş ve beklentilerini ortaya çıkarmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Öğrenci beklentileri; cinsiyet, alan/bölüm, ekonomik düzey, çevresel koşul vb. gibi parametreler ile incelenmeye çalışılmıştır. Bu araştırmalara katılan grupların ortaöğrenimin son basamağında olmaları sebebiyle öğrenci beklentilerini genelde yakın gelecekte karşılarına çıkacak olan ÖSS ve yükseköğrenim ile ilişkilendirilerek saptamak amaçlanmıştır. Araştırmalar sonucunda öğrencilerin kişisel ve demografik özellikleri saptanmıştır. Bu saptanan özellikler ışığında da lise son sınıf öğrencilerinin yüksek öğretim, meslek ve iş konularında görüşleri ve beklentileri ortaya çıkarılmıştır.

2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Ergenlerle ilgili alanın en önemli çalışmalardan birisi ABD' de Coleman tarafından 1961 yılında gerçekleştirilen "Adolescent Society" adlı çalışmadır. Coleman bu çalışmasında bir ergen altkültürünün oluşmaya başladığını, endüstrileşmenin ve kentleşmenin de bu altkültürün oluşmasında büyük etkisinin olduğunu savunmuştur. Endüstri toplumlarında, yetişkinlerden ergenlere işbölümü ve sorumluluk gibi değerler aktarımının ve anne-baba denetiminin feodal toplumlardakinden daha az yaşanmasını da bunların nedeni olabilecek sosyal olgular olarak göstermiştir.

Coleman, Illinois'teki on okulda ergen altkültürünün sosyal yapısını incelemek için ergenlerin tutumları ve değerlerine ilişkin olarak 175 maddelik bir anket uygulamıştır. Uygulama sonucunda, ergenlerin entelektüel hedef arayışı ve akademik başarı peşinde olmadıkları sonucuna varmıştır.

Akademik olarak en başarılı öğrencilerin enerjilerini akademik olmayan arayışlara yönlendirdiğini ve zihinsel kapasitelerinin çok daha altında performans sergilediklerini ortaya koymuştur. Ayrıca öğrencilerin değerleri ile anne-babanın ekonomik statüsü arasında yakından ilişki olduğunu da görmüştür. Sonuç olarak bu eğilimin toplum için olumsuz sonuçlar doğuracağını belirtmiştir. Coleman bu durumun düzeltilmesi için okullar arası akademik temelli yarışmaların düzenlenmesi, okullarda uygulanacak oyunlarla yetişkinlerin ve ergenlerin yaşamı arasında paralellik kurulmasının sağlanması gibi önerilerde bulunmuştur. Çok geniş kapsamlı bir çalışma olan Coleman araştırması; gençliğin sorunlarına derinlemesine bakarak onların ergenlik aşamasında psikolojilerini açığa çıkarmış ve birçok araştırmaya da önayak olmuştur.

Quaglia ve Perry (1995) araştırmalarında ABD'nin Maine eyaletindeki kırsal bölge ergenlerinin yönelimlerini etkileyen değişkenleri belirlemeye çalışmışlardır. Öğrencilerin gelecek yönelimlerinin öğrenciyken gerçekleştirilen aktivitelerle önemli ölçüde bağlantılı olduğunu savunmuşlardır. Herhangi bir sporla veya hobi ile ilgilenmek, öğrenciler için daha eğlenceli ve yararlı olarak saptanmıştır. Araştırma sonucunda ayrıca, öğretmenlerin öğrencilerin gelecek hedeflerine yönelik ev ödevleri vermesi ve velilerin de bu ev ödevlerinin önemli olduğu konusunda bilinçlendirilmesinin öğrencilerin gelecek yaşamlarına olumlu etkide bulunduğu ortaya çıkmıştır. Fakat, kırsal kesimdeki öğrenciler, yapacak farklı bir şey olmadığını savunarak vakitlerinin büyük bir bölümünü arkadaşlarıyla veya TV izleyerek geçirmekte olduklarını belirtmişlerdir. Sonuç olarak öğrencilere amaç, eğlence ve anlam verecek potansiyel olarak verimli faaliyetlerle kurulu bir ortam yaratılması önerisi sunulmuştur.

Honora (2002), 14-16 yaşları arasındaki 16 Afro-Amerikan katılımcıyla gerçekleştirdiği çalışmada ergenlerin geleceklerine ilişkin düşüncelerini ve bu düşüncelerin nasıl biçimlendiğini incelemiştir. Araştırmada öğrencilerin mezuniyet sonrası ve uzun vadedeki gelecek beklentilerini, planlarını ve bu kararlarında etkili olan etmenleri ortaya çıkarmak için 14 sorudan oluşan bir görüşme formundan yararlanılmıştır. Öğrencilere bu formun uygulanmasının ardından öğrencilerin her biri ile ilk görüşmeden elde edilen verilerin ışığında

tekrar bir görüşme daha gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizi sonucunda, öğrencilerin geleceğe ilişkin beklentileri dört ana kategoride toplanmıştır: *akademik*, iş, *spor ve boş zaman*, aile ve evlilik. Başarı durumları ve cinsiyet, geleceğe ilişkin bakış açılarında önemli farklılıklar yaratan değişkenler olarak saptanmıştır. Akademik başarısı yüksek olan öğrenciler uzun döneme ait beklenti ve hedeflere daha fazla vurgu yapmışlardır. Bununla birlikte akademik başarı düzeyi yüksek olan kız öğrenciler, diğer gruplara nazaran daha uzun dönemli gelecek hedefleri ortaya koyan grup olarak ortaya çıkmıştır.

Buchanan ve Flouri (2002) ise Britanya'da 14-18 yaşları arasındaki gençlerle yaptıkları çalışmalarında '*ergen mesleki gelişimi*'ni ortaya koymaya çalışmışlardır. Bu amacı gerçekleştirmek için yaş, ekonomik durum, cinsiyet, aile yapısı, aile desteği, kendine güven, akademik motivasyon gibi değişkenler kontrolünde çalışma hayatı ile ilgili becerileri ve mesleki açıdan örnek kişilerin akademik olgunluğa etkilerini incelemişlerdir. Çalışma hayatı ile ilgili yeteneğe sahip ve mesleki olarak örnek alınan bir kişi mevcutsa mesleki olgunluk pozitif olarak, mesleki olarak baskıya maruz kalındığında ise negatif olarak etkilenmektedir. Araştırmaya göre aile yapısı ve ekonomik durum ise mesleki olgunluğa etkide bulunmamaktadır.

Marjoribanks (2005) yirmi yaş ortalamasına ve farklı etnik ve sosyal geçmişe sahip 6811 katılımcıyla gerçekleştirdiği incelemesinde gencin eğitimden beklentileri ve hedeflerine ulaşabilme arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda *aile geçmişi*, ergenin beklentileri ve eğitimsel hedeflerini belirleyen en önemli faktörlerden biri olarak saptanmıştır. Yine *cinsiyet* hedef ve beklentileri etkileyen değişkenlerden biri olarak ortaya çıkmıştır. Alt sosyal statüye dahil ailelerden gelen gençlerin tüm düzeylerdeki hedeflerine ulaşmada etnik gruplarının farklılığının etkili olduğu görülürken yüksek sosyal statüye dahil ailelerden gelenlerde hedeflerine ulaşmada etnik grupların etkisi çok düşük olarak saptanmıştır.

Yurtdışında gerçekleştirilen bu araştırmalar 14-20 yaş arasındaki ergenlerin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmaların amaçları doğrultusunda katılımcıların aile yapısı, ekonomik durum, mesleki gelişim, etnik yapı, cinsiyet, akademik başarı, kişisel uğraşları gibi farklı

parametrelerden yararlanılmaya çalışılmıştır. Araştırmalarda katılımcıların eğitim, meslek ve çalışma hayatlarına ilişkin düşünce, beklenti ve yönelimleri ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca bu öğrenci görüşlerine yukarıdaki parametrelerin etkisi saptanmaya çalışılmış ve çıkan sonuçlar ışığında önerilerde bulunulmuştur.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde sırası ile araştırma modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması ve verilerin analizi konularına değinilecektir.

Araştırma Modeli

Araştırmada nicel ve nitel yöntemlerden faydalanılmıştır. Nicel olarak istatistiksel bağımlılık testlerinden Kay-kare, frekans ve yüzde dağılımları kullanılmıştır.

Araştırmada kuramsal verilere ulaşabilmek için genel tarama modellerinden literatür tarama tekniği kullanılmıştır. Ayrıca nitel araştırma yöntemlerinden "örnek olay" yöntemi kullanılmıştır. Palmquist (1997), örnek olay çalışmasını; güncel bir olgunun kendi gerçek yaşam çerçevesi içinde araştırıldığı, olgu ve içinde bulunduğu içerik arasındaki sınırların kesin hatlarıyla belirgin olmadığı durumlarda kullanılan gözlemsel sorgulara dayalı bir araştırma yöntemi olarak açıklamıştır.

Nitel araştırmalarda örnek olay yaklaşımının artarak kullanıldığını belirten Haigh (2001) ise bu yaklaşımın eğitim araştırmalarında da kabul gören bir araştırma stratejisi olduğunu ileri sürmüştür. Ayrıca örnek olay yönteminin "nasıl", "ne" ve "neden" sorularının cevaplanılmaya çalışıldığı ve araştırmacının olay üzerinde çok az kontrolü olduğu durumlarda tercih edildiği üzerinde durmuştur.

Çalışma Grubu

Araştırmaya Ankara ili Haymana ilçesindeki 75'i kız, 121'i erkek, toplam 196 lise son sınıfta okuyan öğrenci katılmıştır. Araştırmacı, 2003-2004 eğitim öğretim yılından itibaren bu ilçede öğretmenlik yapmaktadır. Bu süreç içerisindeki gözlemler, araştırmacıyı bu araştırmayı yapmaya yönelten nedenlerdendir.

Verilerin Toplanması

Yapılan ardalan çalışmalarını izleyerek öğrencilerin beklentilerini ve görüşlerini belirlemek amacıyla bir soru kağıdı oluşturulmuştur. Soru kağıdının hazırlanmasında geçmiş araştırmalardan ve uzman görüşlerinden yararlanılmıştır.

Araştırmacının bölgede öğretmen olarak görev yapması nedeniyle gerçekleştirmiş olduğu bazı gözlemlerde bulunmasını sağlamıştır. Bu gözlemler de araştırmaya veri elde etmede kullanılmıştır.

Anketin Ön Uygulaması

Soru kağıdının pilot uygulaması 2004-2005 eğitim-öğretim yılında Oyaca Çok Programlı Lisesi'nde 12'si Türkçe-Matematik ve 16'sı bilgisayar öğrencisi olmak üzere toplam 28 öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama sonrası soru kağıdında yapısal bir değişiklik gerekmemiş, ancak sormaca maddelerinin anlaşılabilirliğinin arttırılması için ufak yönerge değişikliklerine gidilmiştir.

Aracın Güvenirliği

Aracın güvenirliliği için *test-tekrar test yöntemi* kullanılmıştır. Anketin pilot uygulaması öncesinde iki hafta arayla beklentiler bölümündeki sorular aynı grup öğrencilere (n=28) uygulanmıştır. Uygulama sonucunda Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı (r) hesaplanmıştır. Beklentiler bölümündeki sorulara verilen cevaplarda r değeri 0.87($p<0.01$) olarak saptanmıştır.

Anketin güvenirliği için *kişisel bilgiler bölümü'*ndeki üçüncü ve dördüncü sorular ile *beklentiler bölümü*ndeki onuncu soruda belirlenen sınava girecek olan öğrenciler; girmeyecek olanlar ve yalnızca sınavsız geçişten faydalanacak olanların cevaplayacakları sorularla da *aracın güvenirliği test edilmiştir.* Sınava girmeyecek olanlardan 11. ile 20. maddeler arasındaki, yalnızca sınavsız geçiş hakkından faydalanacakların da 11. ile 16. sorular arasını cevaplamamaları istenmiş ve öğrencilerin tamamı bu yönergeye uymuştur. Ayrıca sadece annesi ya da babası yaşayan katılımcıların oranı da %6.6 (13 kişi) olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu %6.6'lık grup anne babanın birlikteliği maddesini doldurmamışlardır. Bunlara ek olarak *dershaneye giden öğrenciler*in hepsinin ÖSS'ye girecek olduğunu belirtmesi de anketin güvenirliğini arttıran bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

Anketin Bölümleri

Anket üç ana bölümden oluşmaktadır:

- Kişisel Bilgiler
- Geleceğe Yönelik Beklentiler
- Görüşler

Kişisel bilgiler bölümü; öğrencilerin cinsiyeti, okudukları bölüm, aile yapısı, ekonomik durum, anne – baba eğitim durumları ve meslekleri,

öğrencilerin dershaneye gitme ve bir işte çalışma durumları gibi verilerin elde edilmesi için gerekli 14 maddeyi içermektedir.

Beklentiler bölümü, yirmi maddeden ve iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm; tüm öğrencilerin cevaplandırmalarının istendiği mezuniyet sonrası geleceklerine ilişkin on maddeden oluşmaktadır. Diğer bölüm ise ÖSS ve yüksek öğrenime ilişkin beklentilerden oluşan yine on maddeden oluşmaktadır. Yalnızca sınavsız geçişten faydalanacak öğrenciler ise ÖSS'ye ilişkin beş soruyu cevaplamayacaklardır.

Görüşler bölümü ise, öğrencilerin geleceklerine yönelik olarak belirtmek istedikleri başka konuları ekleyebilmelerine olanak sağlamak amacıyla bir A4 sayfası olarak sormacanın sonuna konulmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmada hem nitel ve hem de nicel veriler elde edildiğinden verilerin çözümlenmesinde de nitel ve nicel veri analizleri kullanılmıştır.

Araştırma verilerinin çözümlenmesinde *Microsoft Excel 2002* ve *SPSS 14 for Windows* bilgisayar programlarından yararlanılmıştır. Elde edilen veriler bu programlar aracılığıyla düzenlenmiş, verilerin algılanmasında yardımcı olması açısından da çizelge ve grafikler oluşturulmuştur. Bulguların yorumlanmasına yardımcı olacak Kay-kare, Kay-kare'nin sonuç vermediği durumlarda da ortalama frekans, yüzde dağılımları gibi istatistiksel işlemler kullanılmıştır. Kay-kare manidarlık düzeyi olarak 0.05 değeri benimsenmiştir.

Öğrenci beklentilerinin ve görüşlerinin yorumlanmasında betimsel analiz yönteminden yararlanılmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR ve YORUMLAR

Bu bölümde araştırmada elde edilen veriler ortaya konulacak ve bu veriler ışığında yorumlar yapılmaya çalışılacaktır. Bunları gerçekleştirmek amacıyla bu bölüm üç ana başlık çevresinde incelenecektir. Birinci bölümde öğrencilerin durumlarına; ikinci bölümde öğrencilerin beklentilerine; son bölümde ise anketin sonundaki *görüşler* kısmına ilişkin bulgular ve yorumlamalar yer alacaktır.

A. Öğrencilerin Durumlarına İlişkin Bulgular

Katılımcıların beklentilerini daha iyi değerlendirebilmek için toplumsal özelliklerini incelemek gereklidir. Bu sebeple bundan sonraki bölümde araştırmaya katılan lise son sınıf öğrencilerinin sırasıyla demografik, ekonomik ve kişisel yaşamları ile ilgili özellikleri incelenmeye çalışılacaktır.

1. Demografik Özellikler

Demografik özellikler katılımcıların *alan / bölümleri bağımsız değişkeni* çerçevesinde açıklanacaktır. Cinsiyet, hanehalkı sayısı, anne babaların yaşayıp yaşamadığı ve anne babaların birlikte yaşayıp yaşamadığı gibi değişkenler bu kapsamda değerlendirilecektir.

a. Katılımcıların Alan / Bölümleri

Araştırmaya katılan öğrencilerin alanlara ve cinsiyetlere göre dağılımları Çizelge 8'de görülmektedir. TM alanında cinsiyete göre eşit bir dağılım varken, Tesviye ve Metal bölümlerinde yalnız erkek, Çocuk Gelişimi bölümünde ise yalnızca kız öğrencilerin bulunması dikkat çekmektedir. Sormaca uygulamasını tamamlamak için iki kez okullarına uğransa da staj yapmaları ve devamsız olmaları sebebiyle 14 kişilik muhasebe bölümünden sadece beş öğrenci araştırmaya katılmıştır. Sosyal, İHL ve bilgisayar bölümlerinde ise erkek öğrenci sayıları dikkat çekici biçimde fazladır. Genel olarak katılıma bakıldığında erkek öğrencilerin sayıca fazla olduğu dikkat çekmektedir.

Çizelge 8. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Alan / Bölüm ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

Alan / Bölüm	**Kız**	**Erkek**	**Toplam**
TM	35	35	70
Fen	8	5	13
Sosyal	7	21	28
İHL	6	13	19
Bilgisayar	10	17	27
Tesviye	0	12	12
Metal	0	13	13
Çocuk Gelişimi	9	0	9
Muhasebe	0	5	5
Toplam	**75**	**121**	**196**
Toplam (%)	**%38**	**%62**	**%100**

Okul türüne göre bir sınıflandırma yapıldığında genel lise ve meslek lisesi olarak iki okul türü karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda cinsiyete göre öğrenci dağılımları Çizelge 9'da görülmektedir. Burada araştırmaya katılan

öğrenci yüzdeleri göz önünde bulundurulmasına rağmen araştırmaya katılmayanlar da dahil edildiğinde cinsiyete göre öğrenci dağılımlarında (sayfa 17, Çizelge 4) dikkat çekici bir değişiklik yoktur. Toplamda kız öğrenci oranı %37 iken katılıma göre bakıldığında bu oran %38'dir.

Çizelge 9. Okul Türüne Göre Öğrenci Dağılımları – Haymana (2005–2006)

Okul Türü	**Kız**		**Erkek**		**Toplam**	
	n	**%**	**n**	**%**	**n**	**%**
Genel Lise	50	45.0	61	55.0	111	100
Meslek Lisesi	25	29.4	60	70.6	85	100
Toplam	75	38.3	121	61.7	196	100

2005 – 2006 eğitim-öğretim yılında Haymana ilçesindeki okul türüne göre öğrenci dağılımları Türkiye geneli ile karşılaştırıldığında (Çizelge 10) *genel liseler*deki öğrenci dağılımlarında farklılık görülmemektedir. Her iki dağılımda da kız öğrenci yüzdeleri yaklaşık %45, erkek öğrenci yüzdeleri yaklaşık %55' tir. Ancak meslek liselerindeki kızların oranı Türkiye genelinde %38 iken, Haymana ilçesinde bu oran %30'dur.

Çizelge 10. Okul Türüne Göre Öğrenci Dağılımları - Türkiye (2005–2006)

Okul Türü	**Kız**		**Erkek**		**Toplam**	
	n	**%**	**n**	**%**	**n**	**%**
Genel Lise	952 158	45.9	1 123 459	54.1	2 075 617	100
Meslek Lisesi	450 355	38.1	732 282	61.9	1 182 637	100
Toplam	1 402 513	43.1	1 855 741	56.9	3 258 254	100

Kaynak: MEB, Turkiye Egitim İstatistikleri 2005-2006

b. Hanehalkı Kişi Sayıları

Hanehalkı kişi sayılarına göz atıldığında en fazla dört, beş ve altı kişilik aileler; sırasıyla %23, %29, ve %22 oranlarla dikkat çekmektedir. Ailelerin %90'ına yakınının dört veya daha fazla nüfuslu oldukları görülmektedir. Çizelge 11'de de görüldüğü gibi ortalama hanehalkı (mean) 5.04'tür. Sayfa 14'teki Çizelge 2'ye bakıldığında Haymana için bu değer 5.74 olarak belirlenmiştir (DPT, 2004). Araştırmaya katılan grup için hanehalkı ortalama büyüklüğü Haymana ortalamasının altındadır. Fakat 4.5 olan ülke ortalama düzeyinin biraz üstünde bir değerdir (DPT, 2004). Bölgesel olarak baktığımızda ise İç Anadolu Bölgesi'nin ortalama değeri olan 4.97'nin de üzerinde bir değerdir (DİE, 2004). Ayrıca, Medyan 5.00 ve mod değeri de 5 olarak ortaya çıkmıştır.

Çizelge 11. Hanehalkı Kişi Sayıları

Hanehalkı	**n**	**%**
2	3	2
3	20	10
4	45	**23**
5	58	**29**
6	43	**22**
7	23	12
7den fazla	4	2
Toplam	**196**	**100**
Mean	5,04	
Medyan	5,00	
Mod	5	

c. Anne - Baba Yaşam Durumları

Demografik değişkenler açısından son olarak incelenecek değişkenler, anne – babaların yaşayıp yaşamadığı ve birlikte olup olmadığı değişkenleridir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun anne (%99) ve babası (%94) yaşamaktadır (Çizelge 12). Hem annesi hem de babası yaşamayan öğrenci bulunmamaktadır. Sadece annesi ya da babası yaşayan katılımcıların oranı da %6.6 olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu %6.6'lık gruptaki öğrenciler, anne babanın birlikteliği maddesini doldurmamışlardır. Anne babanın birlikte yaşama durumları açısından da yukarıda sözü edilen *boş* bırakan grubu dışarıda bıraktığımızda yaklaşık %98.4 gibi oldukça yüksek bir oran karşımıza çıkmaktadır (Çizelge 13).

Çizelge 12. Anne Baba Yaşam Durumları

Durum		**Anne**	**Baba**
Sağ	n	194	185
	%	99.0	94.4
Ölü	n	2	11
	%	1.0	5.6
Toplam	n	196	196
	%	100	100

Çizelge 13. Anne Baba Birliktelik Durumları

Birlikte	n	180
	%	91.8
Ayrı	n	3
	%	1.5
Boş	n	13
	%	6.6
Toplam	n	196
	%	100

2. Ekonomik Özellikler

Ekonomik özellikler kapsamında ise katılımcıların anne babalarının meslekleri ile eğitim düzeyleri, oturdukları evin koşulları, aylık net gelirleri ve bir işte çalışıp çalışmadıkları gibi değişkenler ortaya konulacaktır.

a. Anne - Baba Eğitim Düzeyleri

Anne baba eğitim durumlarına baktığımızda anneler Çizelge 14'te görüldüğü gibi %65, babalar %52 olmak üzere ilkokul mezunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Babaların eğitim düzeyleri *ortaokul, lise* ve *üniversite* düzeylerinde annelerden yüksektir. O*kur yazar değil* ve yalnızca *okur yazar* durumlarında ise annelerin daha yüksek olduğu görülmektedir. Annelerden hiç üniversite mezunu olmaması, %11'inin okur yazar olmaması ve sadece yaklaşık %7'sinin lise mezunu olması da dikkat çekici veriler olarak görünmektedir. Genel olarak babaların eğitim düzeylerinin annelerden daha yüksek olduğu görülmektedir.

Çizelge 14. Anne – Baba Eğitim Düzeyleri

Eğitim Durumları	**Anne**		**Baba**	
	n	**%**	**n**	**%**
Okur Yazar Değil	22	11.2	3	1.5
Okur Yazar	10	5.1	5	2.6
İlkokul	128	65.3	103	51.5
Ortaokul	22	11.2	45	23
Lise	13	6.6	31	15.3
Üniversite	0	0.00	8	4.1
Boş	1	0.5	1	0.5
Toplam	196	100.0	196	100.0

b. Anne - Baba Meslekleri

Anne babaların mesleklerine bakıldığında (Çizelge 15) annelerin yaklaşık %94'ü ev kadını olarak karşımıza çıkmaktadır. Çur'un (2005) ev kadınlığına ilişkin saptaması bu bölge için de geçerlidir.

> Ev kadınlığı bir yaşam biçimidir. "Kadının yerinin evi" oluşu toplumun mühim bir kesimince paylaşılan bir yönerge, bir değer yargısı olsa da, taşrada bizzat gerçekliktir. Çünkü taşranın kadınlarına sunduğu tek yer, hala evdir.

Bölgenin kırsal özellik göstermesi sebebiyle %94'lük orana sahip ev kadını olan annelerden büyük çoğunluğu %37 ile çiftçi olan babalarla birlikte tarım işini yürütmektedirler. Fakat anne meslekleri seçeneklerinde *çiftçi* seçeneği öğrencilerin hiçbiri tarafından işaretlenmemiştir. Bu da ev kadınlığının yanında kadın iş gücünün bir kez daha yok sayıldığının, görmezden gelindiğinin bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Gürgen (2006) kadının kırsal yaşam içerisindeki yerini şu biçimde özetlemiştir:

> …Kadınların kırsal hayat içerisinde erkekler gibi üretici veya çiftçi olarak görülmemesidir. Üretim rolü açısından kadınlar, erkeklerin yardımcısı konumundadır ve kadınların da çoğunluğu kendisini çiftçi olarak görmemektedir. Bunun yanı sıra yeniden üretim olarak adlandırdığımız gündelik ev işleri, çocuk bakımı, yakacak toplama vb. işler ile toplumsal ilişkilerin de kadının doğal görevi olarak görülmesi diğer etmenlerdir.

Baba mesleklerinde ise %37 ile çiftçilik en fazla rastlanandır. Yaklaşık %15 oranları ile memur, işçi ve esnaf-tüccar dikkat çekmektedir.

Çizelge 15. Anne-Baba Meslekleri

	Anne		Baba	
Meslek Türü	**n**	**%**	**n**	**%**
Çiftçi	1	0.5	74	37.8
Esnaf – Tüccar	3	1.5	27	13.8
Memur	0	0.0	29	14.8
İşçi	1	0.5	30	15.3
Serbest Meslek	5	2.6	4	2.0
Ev Kadını	184	93.9	0	0.0
Diğer	0	0,0	26	13.3
Boş*	2	1.0	6	3.1
Toplam	196	100.0	196	100.0

*Anne meslekleri belirtilirken 2, babalarınkinde ise 6 öğrenci anne-babalarını kaybettiklerinden bu maddeyi cevaplamamışlardır.

c. Oturulan Evin Koşulları

Oturulan evin durumuna ev sahipliği açısından bakıldığında katılımcıların yaklaşık %80'nin kendi evlerinde oturdukları görülmektedir (Çizelge 16).

Çizelge 16. Oturulan Evin Durumu

Ev Durumu	**n**	**%**
Kendimizin	155	79,08
Kira	36	18,37
Lojman	5	2,55
Diğer	0	0,00
Toplam	196	100,00

Oda sayılarında ise üç oda–salon yaklaşık %47 ve iki oda –salon %27 ile dikkat çekmektedir (Çizelge 17).

Çizelge 17. Evlerdeki Oda Sayıları

Oda Sayıları	**n**	**%**
Tek Oda	1	0,51
Tek Oda + S	6	3,06
İki Oda + S	53	27,04
Üç Oda + S	92	46,94
Dört Oda + S	30	15,31
Daha Büyük	14	7,14
Toplam	196	100,00

Isınma biçimine baktığımızda ise yaklaşık %95 gibi çok yüksek bir oranda *soba* ile karşılaşmaktayız (Çizelge 18). Konutların daha çok kırsal alanlarda görülen avlulu ve *büyük aile* yapısının sürdürüldüğü tarzda olduğu söylenebilir.

Çizelge 18. Konut Isınma Şekli

Isınma Şekli	**n**	**%**
Soba	186	94,90
Kat Kaloriferi	6	3,06
Merkezi	4	2,04
Diğer	0	0,00
Toplam	196	100,00

Bu bulgular, daha önce sayfa 13'teki Çizelge 1'de görülen gelişmişlik sıralaması (Haymana 832 ilçe arasında 585. sırada) ile birlikte incelendiğinde bölgenin az gelişmiş bir bölge olarak nitelendirilmesini destekler bulgular olarak değerlendirilebilir.

d. Ailelerin Aylık Gelirleri

Ailelerin aylık gelirlerine göz atıldığında en yoğun olarak %70 oranla 0-600 Yeni Türk Lirası[YTL] aralığında dağıldığı görülmektedir (600 YTL değeri, Türkiye İstatistik Kurumu[TÜİK] (2006) 'nun yoksulluk araştırması verilerindeki yoksulluk sınırları göz önünde bulundurularak alınmıştır). Çizelge 19'da da görüleceği gibi bu oranı %22 ile 700 ile 1000 YTL arasında gelire sahip olan aileler izlemektedir. Geliri 1100 ile 1500 YTL arasında olanlar %5; 1600 ile 2000 YTL arasındakiler %2; 2000 YTL'den fazla olanlar ise %1 gibi çok düşük oranlarda kalmışlardır. Genel olarak ailelerin gelirlerine göre alt gelir grubunda olduğu söylenebilir. Alan/bölümlere göre aile gelirlerinde fazla bir farklılık görülmemektedir.

Çizelge 19. Alan / Bölümlere Göre Ailelerin Aylık Gelir Dağılımları (YTL)

Alan / Bölüm		**0 ile 600**	**700 ile 1000**	**1100 ile 1500**	**1600 ile 2000**	**2000den fazla**	**Toplam**
TM	n	48	18	3	0	1	70
	%	68,57	25,71	4,29	0,00	1,43	100,00
Fen	n	6	5	1	1	0	13
	%	46,15	38,46	7,69	7,69	0,00	100,00
Sosyal	n	23	4	1	0	0	28
	%	82,14	14,29	3,57	0,00	0,00	100,00
İHL	n	15	2	2	0	0	19
	%	78,95	10,53	10,53	0,00	0,00	100,00
Bilgisayar	n	16	7	2	0	2	27
	%	59,26	25,93	7,41	0,00	7,41	100,00
Tesviye	n	8	2	1	0	1	12
	%	66,67	16,67	8,33	0,00	8,33	100,00
Metal	n	11	2	0	0	0	13
	%	84,62	15,38	0,00	0,00	0,00	100,00
Çocuk Gelişimi	n	8	1	0	0	0	9
	%	88,89	11,11	0,00	0,00	0,00	100,00
Muhasebe	n	3	2	0	0	0	5
	%	60,00	40,00	0,00	0,00	0,00	100,00
Toplam	n	138	43	10	1	4	196
	%	70,41	21,94	5,10	0,51	2,04	100,00

Bu bulguları Çizelge 20'deki TÜİK'in hanehalkı büyüklüğüne göre yoksulluk sınırları ile karşılaştırdığımızda ailelerin büyük çoğunluğunun (%70) yoksulluk sınırında yaşadıkları ortaya çıkmaktadır. Yukarıda katılımcıların hanehalkı büyüklükleri ortalamasının (mean) yaklaşık 5 olduğu belirtilmişti. Bu bulgu, TÜİK'in araştırmasında beş kişilik bir ailenin aylık yoksulluk sınırı olan 609 YTL ile denkleşmektedir.

Çizelge 20. 2006 Yılı Hanehalkı Büyüklüğüne Göre Yoksulluk Sınırları

Hanehalkı büyüklüğü	Aylık açlık Sınırı (YTL)	Aylık yoksulluk sınırı (YTL)
1	92	236
2	139	358
3	176	453
4	207	533
5	237	609
6	264	679
7	289	743
8	313	806
9	334	860
10	355	915

Kaynak: TÜİK Yoksulluk Araştırması (2006)

3. Öğrencilerin Kişisel Yaşamlarına İlişkin Veriler

a. Öğrencilerin Bir İşte Çalışma Durumları

Çizelge 21'de de görüldüğü gibi, erkek öğrencilerin %21'i; kız öğrencilerin %4'ü bir işte çalıştıklarını belirtmişlerdir. Ancak öğrencilerin büyük çoğunluğunun tarlada ya da evdeki *ailelerine yardım amaçlı* çalışmalar *bir işte çalışma durumu* dışında tutulmuştur. Bu çalışmalar da eklendiği takdirde öğrencilerin yarısından çoğunun bir işle meşgul oldukları söylenebilir. Ailelerin ekonomik düzeyleri ve ileriki bölümlerde beklentiler yorumlanırken de

incelenecek olan *öğrencilerin ailelerine katkıda bulunma gerekliliği hissetmeleri* onları bir işte çalışmaya iten nedenler olabilir.

Çizelge 21. Bir İşte Çalışan Öğrencilerin Dağılımı

		Çalışanlar	Toplam
Erkek	**n**	25	121
	%	20.66	100.00
Kız	**n**	3	75
	%	4.00	100.00
Toplam	**n**	28	196
	%	14.29	100.00

b. Alan / Bölümlerden Memnuniyet

Öğrencilerin bölümleriyle ilgili duyguları yüksek oranda memnun olma biçiminde karşımıza çıkmaktadır (Çizelge 22). Fen alanındaki öğrenciler yaklaşık %31 ve tesviye bölümündeki öğrenciler yaklaşık %33 ile en fazla memnun olmayan gruplar olarak görünmektedir.

Fen alanındaki öğrenciler, ÖSS'yi kazanmada aileleri ve çevreleri tarafından en fazla beklentiye girilen grup olarak görünmektedir. Bu durum fen öğrencilerinin daha fazla baskı altında ve kaygı içinde olmalarını doğuran nedenlerden biri olmuş olabilir. Soru kağıdının son bölümündeki görüşler bölümünde Fen alanındaki öğrencilerin bazılarının görüşleri bu savı destekler biçimde olmuştur:

> "Gelecekle ilgili tek kaygım var, o da üniversite sınavı. Çünkü o kadar çalışıyorum ki çalıştıklarımın boşa gitmesini istemiyorum"

> "Bence öğrenciler okula giderken üniversite sınavına hazırlanamıyorlar. Bana göre dersane şart. Çevremdeki insanlar benden üniversiteyi kazanmamı istiyor. Eğer kazanamazsam çok mahcup olacağım. Ben bu sınavı başta annem, babam ve kendim için kazanmalıyım"

> "Sınavı kazanamazsam korkum var. Eğer sınavı kazanırsam hayatımın geri kalanının muhteşem olacağını düşünüyorum"

Tesviye bölümü öğrencilerinden biri memnun olmamasının nedeninin şu biçimde açıklamıştır:

> "Şu anki mesleğimi sevmediğim için ben de masa başında temiz bir iş kurmak istiyorum. Aslında mesleğim iyi ama biraz kirli yani pis iş. Haftanın altı günü o yağlı elbiselerin içinde geçiriyoruz."

Metal, çocuk gelişimi ve muhasebe bölümündeki öğrencilerin tümü bölümlerinden memnundurlar. Öğrenciler, toplamda yaklaşık %83'ü bölümlerinden memnun olduklarını belirtmişlerdir.

Çizelge 22. Alan / Bölümlere Göre Memnuniyet

Bölümler	Memnun		Memnun Değil		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
TM	58	82.9	12	17.1	70	100.0
Fen	9	69.2	4	30.8	13	100.0
Sosyal	23	82.1	5	17.9	28	100.0
İHL	16	84.1	3	15.8	19	100.0
Bilgisayar	21	77.8	6	22.2	27	100.0
Tesviye	8	66.7	4	33.3	12	100.0
Metal	13	100.0	0	0.0	13	100.0
Çocuk Gelişimi	9	100.0	0	0.0	9	100.0
Muhasebe	5	100.0	0	0.0	5	100.0
Toplam	162	82.7	34	17.3	196	100.0

c. Dershaneye Gitme ve ÖSS'ye Katılma Durumları

Öğrencilerin dershaneye gitme durumlarına baktığımızda Fen alanının yaklaşık %23, arkasından da TM alanının yaklaşık %10 ile ön plan çıktığını görmekteyiz (Çizelge 23). Sosyal alanı ve bilgisayar bölümündeki öğrenciler de önemsenmeyecek derecede, yaklaşık %4 ile dershaneye gitmekte

olduklarını belirtmişler. Diğer alanların hiçbirinde öğrenci dershaneye gitmemektedir. Ailelerin ekonomik durumları göz önünde bulundurulduğunda bu durumun normal olarak karşımıza çıktığını söylemek mümkündür. Yukarıda da görüldüğü gibi ailelerin yaklaşık %70'i yoksulluk sınırındadır. 2005–2006 eğitim-öğretim yılında bir senelik ortalama dershane fiyatı 1800 YTL'dir (YÖK, 2006). Bu iki veri karşılaştırıldığında ailelerin gelir düzeylerinin dershane masraflarını karşılayamayacak düzeyde olduğu açıktır. Bunun dışında yine yukarıda sözü edilen (sayfa 21, Çizelge 7) son beş yılda Haymana ilçesindeki liselerin ÖSS'deki başarı düzeyinin fazlasıyla düşük olması, ailelerin dershane konusunda öğrencileri desteklememelerine neden olmuş olabilir.

Çizelge 23. Dershaneye Giden Öğrencilerin Dağılımı

Alan / Bölüm		**Ders. Giden**	**Toplam**
TM	n	7	70
	%	10	100
Fen	n	3	13
	%	23.1	100
Sosyal	n	1	28
	%	3.6	100
IHL	n	0	19
	%	0	100
Bilgisayar	n	1	27
	%	3.7	100
Tesviye	n	0	12
	%	0	100
Metal	n	0	13
	%	0	100
Çocuk Gelişimi	n	0	9
	%	0	100
Muhasebe	n	0	5
	%	0	100
Toplam	n	12 *	196
	%	6.1	100

* Bu öğrencilerden yedisi kız beşi erkektir.

Öğrenciler, erkeklerde %74, kızlarda ise %81 oranla ÖSS' ye gireceklerini belirtmişlerdir. Yalnızca *sınavsız geçiş hakkı*ndan yararlanmayı düşünenler Çizelge 24'te de görüldüğü gibi kızlar %9; erkekler %4 oranlarıyla karşımıza çıkmaktadır. Öğrencilerin - sınavı kazanmak için artık kaçınılmaz

olarak görünen dershaneye devam etmeden - yine de ÖSS'ye girmeleri sınavın bir umut ışığı ve zorunluluk olarak görülmesine yorulabilir. Kızların yaklaşık %81 oranla erkeklere (%74) göre küçük te olsa daha fazla bir yüzdeyle sınava girecekleri de görünmektedir.

Çizelge 24. Öğrencilerin ÖSS'ye Girme Durumlarına Göre Dağılımı

ÖSS'ye Girme Durumları	**Erkek**		**Kız**		
	n	**%**	**n**	**%**	**Toplam**
ÖSS'ye Girecekler	89	73,6	61	81.3	150
ÖSS'ye Girmeyecekler	27	22.3	7	9.3	34
Sınavsız Geçişten Faydalanacaklar	5	4,1	7	9.3	12
Toplam	121	100.0	75	10.0	196

Çizelge 25 incelendiğinde, ÖSS'ye en fazla oranda girecek gruplar; fen: %100; sosyal: %86; bilgisayar: %85; TM: %83 ile ortaya çıkmaktadır. ÖSS'ye girmeyecek kategorisindeki gruplarda ise Tesviye: %42 ,metal: %31 ve İHL:%21 oranlarıyla dikkat çekmektedirler. Çocuk Gelişimi bölümü öğrencileri %78; İHL %11; bilgisayar %4 oranlarıyla *yalnızca sınavsız geçiş hakkı*ndan yararlanacaklarını belirtmişlerdir.

Çizelge 25. Alan / Bölümlere Göre ÖSS'ye Girecek Öğrencilerin Dağılımı

Alan / Bölüm		ÖSS'ye girecekler	Sınavsız Geçiş	Toplam
TM	n	58		70
	%	83		100
Fen	n	13		13
	%	100		100
Sosyal	n	24		28
	%	86		100
IHL	n	13	2	19
	%	68	11	100
Bilgisayar	n	23	1	27
	%	85	4	100
Tesviye	n	7		12
	%	58		100
Metal	n	9		13
	%	69		100
Çocuk Gelişimi	n	1	7	9
	%	11	78	100
Toplam	n	148	10	191
	%	77	5	100

B. Öğrencilerin Beklentilerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırmanın amaçları doğrultusunda beklentilere ilişkin bulgular değerlendirilmeye çalışılacaktır. İlk olarak tüm katılımcıların verdiği cevapların yorumlanması belli bir sınıflamaya gidilmeden topluca yapılacaktır. Bu aşamadan sonra elde edilen veriler araştırmanın alt amaçlarına ulaşmada yardımcı olacak alan/bölüm, cinsiyet, bir işte çalışma durumu, ailelerin ekonomik düzeyleri, anne babanın eğitim durumları, anne baba meslekleri, dershaneye gidip gitmeme durumları parametrelerine göre yorumlanacaktır.

Bu değişkenlere göre (alan/bölüm, cinsiyet v.b.) incelemelere girmeden önce genel olarak öğrencilerin beklentileri irdelenmeye çalışılacaktır. Katılımcıların beklenti maddelerine verdikleri cevapların dağılımı Çizelge 26'da görülmektedir.

Çizelge 26. Öğrencilerin Beklenti Maddelerine Verdikleri Cevapların Dağılımları

Beklenti Maddeleri	n / %	EVET	KARARSIZ	HAYIR	TOPLAM
1. Bundan sonraki yaşamımı burada geçirmek istiyorum.	n	15	46	135	196
	%	7.7	23.5	68.9	100.0
2. Gelecekten umutluyum.	n	119	49	28	196
	%	60.7	25	14.3	100.0
3. Mezuniyet sonrası bölümüm dışında bir mesleğe yönelmek istiyorum.	n	81	51	64	196
	%	41.3	26	32.7	100.0
4. İleride çalışacağım işin geçineceğim kadar gelir sağlaması yeterlidir.	n	109	23	64	196
	%	55.6	11.7	32.7	100.0
5. Mezuniyet sonrası ailemin geçimine katkıda bulunmam gerekiyor.	n	145	13	38	196
	%	74.0	6.6	19.4	100.0
6. Maddi destek sağlanırsa kendi işimi kurabilirim.	n	114	35	47	196
	%	58.2	17.9	24.0	100.0
7. Mezuniyet sonrası hayatım mutlu bir şekilde devam edecektir.	n	84	83	29	196
	%	42.9	42.3	14.8	100.0
8. Mezun olduktan hemen sonra evleneceğim.	n	14	24	158	196
	%	7.1	12.2	80.6	100.0
9. Liseyi bitirdikten sonra ailem okumama izin vermeyecek.	n	17	12	167	196
	%	8.7	6.1	85.2	100.0
11. Üniversite sınavını kazanacağımı düşünüyorum.	n	46	60	44	150
	%	30,7	40,0	29,3	100.0
12. Dört yıllık bir fakülte kazanamazsam iki yıllık yüksek okula gideceğim.	n	54	39	57	150
	%	36,0	26,0	38,0	100.0
13. Bundan sonraki hayatımı üniversite sınavı belirleyecek.	n	100	10	40	150
	%	66,7	6,7	26,7	100.0
14. İstediğim bir programa yerleştirilemezsem sınava tekrar hazırlanacağım.	n	79	31	40	150
	%	52,7	20,7	26,7	100.0
15. Üniversite sınavını kazanamazsam ailem ve çevreme mahcup olurum.	n	79	16	55	150
	%	52,7	10,7	36,7	100.0
16. Yüksek öğrenimin hayatımı olumlu etkileyeceğine inanıyorum.	n	120	23	18	161
	%	74,5	14,3	11,2	100.0
17. Yüksek öğrenimi büyük bir şehirde yaparak oranın olanaklarından yararlanacağım.	n	105	28	28	161
	%	65,2	17,4	17,4	100.0
18. Yüksek öğrenim yaparsam hayatım, geleceğim garanti altında olacaktır.	n	122	15	24	161
	%	75,8	9,3	14,9	100.0
19. Yüksek öğrenim sırasında daha özgür ve rahat olacağımı düşünüyorum.	n	109	21	31	161
	%	67,7	13,0	19,3	100.0
20. İyi bir evlilik yapmak için yüksek öğrenim yapmak istiyorum.	n	69	23	69	161
	%	42,9	14,3	42,9	100.0

1. Tüm Katılımcıların Beklentilerinin Dağılımı

Bu konudaki bulgular üç kategoride incelenecektir. Bunlar;

- Mezuniyet sonrasında öğrencilerin geleceklerine ilişkin tüm yaşamlarını kapsayacak; iş, meslek ve yaşam ortamları gibi genel beklentiler.
- ÖSS'ye ilişkin beklentiler
- Yüksek öğrenimle ilgili beklentiler

a. Genel Beklentiler

Katılımcıların iş ve gelir konusundaki düşüncelerine bakıldığında (madde 5) %74 gibi yüksek bir oranda ailelerin geçimine katkıda bulunmak zorunluluğu hissettikleri görülmektedir. Öğrenci ailelerinin daha önceki verilerde gözlenen %70'inin alt gelir grubunun içinde yer alması bu sonucu doğurmuş olabilir. Katılımcıların yaklaşık %56 'sı *ileride geçinebileceği kadar gelirin yeterli olduğu*nu (madde 4) belirtmiştir. Yine %58 gibi bir oranda maddi destek sağlandığı takdirde kendi işlerini kurabileceklerini (madde 6) belirtmişlerdir. Bu oranlardan öğrencilerin hayata atılma ya da ekonomik duyarlılık açısından kendilerinde sorumluluk hissettikleri söylenebilir. Fakat bu durumlarını olumsuz olarak görmediklerini %61 gibi bir çoğunluğun *geleceğe umutla baktıkları*nı görmekteyiz. Sıklıkla gündelik yaşamda ve tartışmalarda "geleceğin umudu olarak" öne sürülen gençler de gelecekten umutludurlar.

Gençler ileriki yaşamlarını Haymana ilçesinde geçirmek istememektedirler (madde 1: %69). Mezun olduktan sonra evlenecek olanlar (madde 8) %7 gibi düşük bir oran da olsa düşündürücüdür. İleride de görüleceği gibi (sayfa 62, Çizelge 30) bu oran, kızlarda %5 erkeklerde %8'dir. Bu arada evlenme konusunda kararsız olanlar %12; olumsuz bakanlar da

%81'dir. Yine düşündürücü olan bir başka veri de ailesi tarafından liseden sonra okumasına izin verilmeyecek öğrenci oranıdır (madde 9: %9).

Öğrenciler *alan / bölümleri dışında bir mesleğe yönelme* (madde 3) konusunda; %41.3 ile alan / bölümleri dışında bir mesleğe yöneleceklerini ve %32.7 ile başka bir alan / bölüme yönelmek istemediklerini belirtmişlerdir. Bu durumu ilçede yeterli bölüm seçeneği olmamasına veya ekonomik durumlarının kötülüğü v.b. sebeplerle ilçe dışındaki okullarda öğrenim görememelerine yorabiliriz. *Mezun olduktan sonraki yaşamlarının mutlu bir biçimde devam edeceğini (madde 7)* belirtenler: yaklaşık %43, kararsız olanlar: %42.3 ve mutsuz olacağını düşünenler de yaklaşık %15 ile karşımıza çıkmaktadır.

b. ÖSS'ye İlişkin Beklentiler

ÖSS'ye ilişkin beklentilere baktığımızda genel olarak kararsız bir tablo ile karşılaştığımızı söyleyebiliriz. En kesin düşündükleri madde ise % 67 ile *sınavın hayatlarını belirleyecek önemli bir unsur olduğu* maddesidir (madde 13). Öğrenciler, ÖSS'yi kazanamama durumunda tekrar hazırlanacaklarını (madde 14) %53 ve kazanamamaları durumunda çevrelerine mahcup olacaklarını (madde 15) yine %53'lük oranlarla belirtmişlerdir. Bu bulgular, *pek çok araştırmada (Özdemir, 2003; Saymaz, 2004 v.b.) kaygı verici ve önemli bir unsur olarak ortaya çıkan üniversite sınavının neredeyse öğrenciye tek seçenek olarak sunulmasının sonucudur*, biçiminde yorumlanabilir.

Öğrencilerin ÖSS'ye ilişkin olarak sınavı kazanıp kazanamayacaklarını belirttikleri madde 11'de yaklaşık %31'lik oranla sınavı kazanacaklarını belirtmişlerdir. Aynı maddeye %29.3'lük grup kazanamayacakları, %40 oranlı grup ta *kararsız* oldukları biçiminde cevap vermişlerdir. Geçen senelerdeki verilere baktığımıza öğrencilerin bu beklenti içinde olmaları gerçekçi olarak görünmemektedir (sayfa 21, Çizelge 7). Araştırmaya katılan öğrencilerin girmiş oldukları 2006 yılı ÖSS sonuçları da bu durumu ortaya çıkarmıştır. Çizelge 27'de öğrencilerin dahil olduğu ortaöğretim kurumlarına göre ÖSS sonuçları görünmektedir (ÖSYM, 2006).

Lisans düzeyinde üniversiteyi kazanan yalnızca *iki öğrenci* olmuştur. İkinci olarak en kararsız kaldıkları görüş ise madde 12 'de ölçülen dört yıllık olmadığı takdirde iki yıllık yüksek okul tercih etme düşünceleridir.

Çizelge 27. Haymana'daki Liselere Göre 2006 ÖSS Göstergeleri

Okul		Toplam	Lisans	Önlisans	AçıkÖğretim	Sınavsız
Bumsuz ÇPL		19	1		1	
Haymana EML		30				10
Haymana ÇPL		88		12	5 +1*	
Haymana İHL		13		1	7*	
Oyaca ÇPL		19	1		3	10
TOPLAM	**n**	169	2	13	9+8*	20
	%	100.0	1.2	7.7	10.1	11.8

Kaynak: ÖSYM
* : Sınavsız geçiş hakkından faydalanarak Açık Öğretim'i kazananlar

.

c. Yüksek Öğrenime İlişkin Beklentiler

Öğrenciler yüksek öğrenimin kendileri için önemli ve yararlı olacağını düşünmektedirler. Üniversitenin hayatını olumlu etkileyeceği (madde 16, %75), büyük bir şehirde okumanın önemli olacağı (madde 17, %65), üniversite okumanın hayatlarını güvence altına alacağı (madde 18, %76), üniversitenin yaşamlarına rahatlık ve özgürlük getireceği (madde 19, %68) düşüncesinde olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların yaklaşık %65'lik oranla büyük bir şehirde okuyarak olanaklardan yararlanacaklarını belirttikleri madde 17 ile *genel beklentiler* bölümündeki yaklaşık %70'lik orana sahip bundan sonraki yaşamımı burada geçirmek istemiyorum (madde 1) maddesi birbirlerini destekleyen beklentiler olarak düşünülebilir. Madde 16 ve 18'de ortaya çıkan sonuçların da ülkemizdeki yüksek öğretim mezunlarının istihdam edilme oranları ile çelişmemekte olduğunu söyleyebiliriz. TÜİK (2006) araştırmasına göre yüksek öğretim mezunlarının 2000-2005 yılları arasındaki

iş gücüne katılma yüzdeleri Çizelge 28'de de görüldüğü gibi %78 ile %80 arasında değişmektedir.

Öğrencilerin %43 'ü de iyi bir evlilik yapmak için üniversiteye gitmek istediklerini, yine %43' ü bunun tersi görüşte olduklarını belirtmişlerdir (madde 20). %43'lük bir yüzdeyle üniversiteye iyi bir evlilik için gitmek istemeleri, yaşadıkları çevrede istedikleri evliliği kuramayacaklarını ön görmeleri ya da iyi bir evliliğin olması için iyi bir eğitim almış olmanın şart olduğu yargısında bulunmaları olabilir. Öğrenci görüşlerinden biri şu biçimde olmuştur:

> "Gelecekten beklentim iyi bir yaşam sakin ve mutlu bir evliliktir. Bunun da temeli olarak yüksek öğrenimle mümkün olacağını düşünüyorum."

Bu veriler ışığında, öğrencilerin yüksek öğrenime ilişkin olumlu bir bakış açısına sahip oldukları söylenebilir.

Çizelge 28: Yükseköğretim Mezunlarının İşgücü Durumu - Türkiye(Bin kişi)

YILLAR	İşgücü	İstihdam	İşsiz	İKO (%)	İO (%)
2000	2.037	1.894	143	78,2	7,0
2001	2.114	1.950	164	79,2	7,8
2002	2.406	2.140	267	79,5	11,1
2003	2.624	2.333	290	77,7	11,1
2004	2.558	2.241	317	80,0	12,4
2005	2.827	2.540	287	79,1	10,2

Kaynak: TÜİK (2006) , İşgücü İstatistikleri.
İKO: İşgücüne Katılma Oranı
İO: İşsizlik Oranı

2. Farklı Değişkenlere Göre Beklentilerin Değerlendirilmesi

Yeterli sayıda olmamaları veya frekanslarının karşılaştırma yapılacak biçimde dağılmamaları sebepleriyle bazı gruplar ve parametreler yorumlama dışında tutulacaktır. Bu bölümde sözü edilen grupların yorumlama dışı bırakılmalarının nedenleri açıklanmaya çalışılacaktır.

Alan / bölümlere göre beklentilerdeki farklılıkların değerlendirilmesinde *Muhasebe* ve Ç*ocuk Gelişimi* bölümü ile F*en* alanı öğrencileri dışarıda bırakılmıştır. Bunun nedeni, Muhasebe öğrencilerinin toplamı 15 olmasına rağmen katılımlarının sadece beş kişi ile sınırlı kalmasıdır. Yine sayı olarak yetersiz olarak değerlendirilebilecek Ç*ocuk Gelişimi* (n=9) ve F*en* öğrencileri (n=12) için de aynı durum söz konusudur. Ayrıca bu üç grubu da dahil edebileceğimiz yakın bir alan / bölüm olmaması nedeniyle alan / bölümlere göre beklentiler değerlendirilirken yorumlama kapsamına alınmayacaklardır.

Araştırmanın alt amaçlarından biri olan öğrencilerin *dershaneye gidip gitmemelerine göre beklentilerin değerlendirilmesi* de dershaneye giden öğrenci sayısının yetersiz olması sebebiyle gerçekleştirilemeyecektir. Dershaneye giden öğrenci sayısı yalnızca 12 kişi ile sınırlı kalmıştır. Bu da tüm öğrencilerin %6'sı gibi çok düşük bir orana karşılık gelmektedir.

Yine araştırmanın alt amaçlarından olan anne-babanın mesleklerine göre beklentilerdeki farklılık da anne mesleği açısından irdelenemeyecektir. Katılımcıların annelerinin mesleklerinin frekans dağılımları farklılık sergilememektedir. Katılımcılara anne mesleği için yedi seçenek sunulmuştur. Bu seçeneklerden, daha önce sayfa 42'deki Çizelge 15'te de görüldüğü gibi, %94 gibi yüksek bir oranda *ev kadını* seçeneği işaretlenmiştir. Bu durumda diğer mesleklerle karşılaştırmalı olarak incelenecek yeterli veri ortaya çıkmamıştır.

Bundan sonraki bölümde öğrencilerin beklenti maddelerine verdikleri yanıtlar, sırasıyla *alan/bölüm, cinsiyet, bir işte çalışıp çalışmama, anne baba eğitim düzeyleri, ailelerin ekonomik düzeyleri ve baba meslekleri* gibi değişkenlere göre değerlendirilecektir.

a. Alan / Bölümlere Göre Beklentiler

Alan/bölümlere göre beklentiler değerlendirilirken yukarıda da belirtildiği gibi M*uhasebe,* Ç*ocuk Gelişimi* ve F*en* grupları sayılarının azlığı nedeniyle değerlendirme dışı bırakılacaktır. Yine verilerin yorumlanmasında

yardımcı olacağı düşüncesiyle; öğretim programlarının ve mesleklerin birbirine yakınlığı ve öğrenci sayılarının az olması nedeniyle M*etal* ve T*esviye* bölümleri aynı kategoride incelenecektir. Alan/bölümlere göre tüm katılımcıların frekans ve yüzdelik dağılımları Çizelge 29' da görülmektedir.

Mezuniyetten sonra bölümü dışında bir mesleğe yönelmek isteyenlerin ölçüldüğü üç numaralı[X^2=22.70, sd=8, p<.05 (p=.004)] ve üniversiteyi kazanıp kazanamayacaklarını görüşünün ölçüldüğü 11 numaralı maddelerde [X^2=21.07, sd=8, p<.05 (p=.007)] kay-kare 0.05 düzeyine göre anlamlı bağımlılık görülmüştür.

İHL öğrencileri %84.2 oranıyla ileride değişik bir mesleğe yönelmek istediklerini belirterek diğer alan ve bölümlerden ayrılmışlardır. Metal ve tesviye bölümü öğrencileri %56 ile İHL öğrencilerini takip etmişler, bu görüşteki diğer alan/bölüm öğrencileri ise %30 dolayında kalmıştır.

Bilgisayar bölümü öğrencileri %8.7 oranıyla ÖSS'yi kazanamayacaklarını düşündüklerini belirterek yaklaşık %30 oranlarına sahip diğer gruplardan farklılık göstermişlerdir (madde 11). Bilgisayar öğrencilerini, son beş yıllık ÖSS istatistiklerine baktığımızda (sayfa 21, Çizelge 7), en gerçekçi grup olarak değerlendirebiliriz. Haymana'da 2001-2005 yılları arasında öğrencilerin yüksek öğretime girme yüzdeleri %3 ile %8 arasında değişmektedir. Bilgisayar bölümü öğrencilerinin sınavı kazanma beklentileri (%8.7) diğer bölümlere göre bu oranlara daha yakındır.

Diğer maddelerin kay – kare analizlerinde beklenen değeri 5'in altında olan hücre sayısının %20'den fazla olması nedeniyle kay-kare ile test edilememiştir. Fakat yüzdelik dağılımlara göre değerlendirme yaptığımızda aşağıdaki farklılıkların görüldüğünü söyleyebiliriz:

- Madde 1: İHL öğrencileri sırasıyla yaklaşık %79 *ile yaşadıkları yörede hayatlarına devam etmek istemediklerini* diğer bölümlerdeki öğrencilere göre daha kararlılıkla cevaplarken; bilgisayar ve sosyal öğrencileri de yaklaşık %60'lik oranlarıyla bu maddeye ilişkin olarak yaşadıkları yörede hayatlarına *devam etmemek* yönünde en fazla eğilim gösteren ikinci kesim olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çizelge 29. Alan / Bölümlere Göre Beklentilerin Dağılımı

No	χ^2	n	TM			SOSYAL			İHL			BİLGİSAYAR			METAL/TESVİYE		
	p	%	E	K	H	E	K	H	E	K	H	E	K	H	E	K	H
1	*	n	4	17	49	4	7	17	1	3	15	4	9	14	2	5	18
	*	%	5,7	24,3	70,0	14,3	25,0	60,7	5,3	15,8	78,9	14,8	33,3	51,9	8,0	20,0	72,0
2	*	n	45	15	10	12	10	6	12	2	5	14	11	2	21	3	1
	*	%	64,3	21,4	14,3	42,9	35,7	21,4	63,2	10,5	26,3	51,9	40,7	7,4	84,0	12,0	4,0
3	22.70	n	24	19	27	9	11	8	16	2	1	8	8	11	14	6	5
	0.004	%	34,3	27,1	38,6	32,1	39,3	28,6	84,2	10,5	5,3	29,6	29,6	40,7	56,0	24,0	20,0
4	*	n	34	8	28	16	3	9	10	2	7	17	3	7	14	4	7
	*	%	48,6	11,4	40,0	57,1	10,7	32,1	52,6	10,5	36,8	63,0	11,1	25,9	56,0	16,0	28,0
5	*	n	48	2	20	24	1	3	15	4	0	20	2	5	21	3	1
	*	%	68,6	2,9	28,6	85,7	3,6	10,7	78,9	21,1	0,0	74,1	7,4	18,5	84,0	12,0	4,0
6	8.55	n	38	15	17	17	2	9	11	6	2	13	7	7	17	3	5
	0.382	%	54,3	21,4	24,3	60,7	7,1	32,1	57,9	31,6	10,5	48,1	25,9	25,9	68,0	12,0	20,0
7	*	n	29	30	11	9	9	10	7	9	3	11	14	2	13	10	2
	*	%	41,4	42,9	15,7	32,1	32,1	35,7	36,8	47,4	15,8	40,7	51,9	7,4	52,0	40,0	8,0
8	*	n	6	6	58	0	8	20	4	3	12	2	3	22	0	2	23
	*	%	8,6	8,6	82,9	0,0	28,6	71,4	21,1	15,8	63,2	7,4	11,1	81,5	0,0	8,0	92,0
9	*	n	9	3	58	1	1	26	2	2	15	1	2	24	1	4	20
	*	%	12,9	4,3	82,9	3,6	3,6	92,9	10,5	10,5	78,9	3,7	7,4	88,9	4,0	16,0	80,0
11	21.07	n	21	28	9	6	7	11	4	4	5	2	7	14	6	7	3
	0.007	%	36,2	48,3	15,5	25,0	29,2	45,8	30,8	30,8	38,5	8,7	30,4	60,9	37,5	43,8	18,8
12	*	n	22	13	23	6	8	10	7	5	1	7	7	9	7	3	6
	*	%	37,9	22,4	39,7	25,0	33,3	41,7	53,8	38,5	7,7	30,4	30,4	39,1	43,8	18,8	37,5
13	*	n	40	5	13	13	1	10	9	0	4	15	2	6	10	1	5
	*	%	69,0	8,6	22,4	54,2	4,2	41,7	69,2	0,0	30,8	65,2	8,7	26,1	62,5	6,3	31,3
14	*	n	40	4	14	7	7	10	6	4	3	12	8	3	2	7	7
	*	%	69,0	6,9	24,1	29.2	29,2	41,7	46,2	30,8	23,1	52,2	34,8	13,0	12,5	43,8	43,8
15	*	n	33	5	20	13	2	9	6	0	7	11	3	9	6	2	8
	*	%	56,9	8,6	34,5	54,2	8,3	37,5	46,2	0,0	53,8	47,8	13,0	39,1	37,5	12,5	50,0
16	*	n	45	9	4	16	3	5	12	2	0	17	3	4	10	3	3
	*	%	77,6	15,5	6,9	66,7	12,5	20,8	85,7	14,3	0,0	70,8	12,5	16,7	62,5	18,8	18,8
17	*	n	40	11	7	40	11	7	8	3	3	17	3	4	12	2	2
	*	%	69,0	19,0	12,1	69,0	19,0	12,1	57,1	21,4	21,4	70,8	12,5	16,7	75,0	12,5	12,5
18	*	n	47	5	6	15	3	6	12	1	1	18	3	3	10	1	5
	*	%	81,0	8,6	10,3	62,5	12,5	25,0	85,7	7,1	7,1	75,0	12,5	12,5	62,5	6,3	31,3
19	*	n	45	4	9	17	3	4	8	4	2	13	3	8	12	2	2
	*	%	77,6	6,9	15,5	70,8	12,5	16,7	57,1	28,6	14,3	54,2	12,5	33,3	75,0	12,5	12,5
20	*	n	27	6	25	9	3	12	7	0	7	6	6	12	8	2	6
	*	%	46,6	10,3	43,1	37,5	12,5	50,0	50,0	0,0	50,0	25,0	25,0	50,0	50,0	12,5	37,5

No: Sormacının ikinci bölümü olan Beklentiler Bölümü'ndeki madde numaralarıdır.
E: Evet; **K**:Kararsız; **H**: Hayır

***** Beklenen değerleri 5'ten küçük olan gözenek sayısının toplam gözenek sayısının %20 sini aşan analizler.

- Madde 2: Geleceğe ilişkin olarak umutlu olma durumlarına baktığımızda ise en fazla umutlu olan grup, diğer gruplardan farklı biçimde ayrılan İHL %84 ile karşımıza çıkmaktadır. İHL grubuna en yakın grup ta metal ve tesviye bölümleridir (%64). İHL öğrencileri ÖSS'de uygulanan katsayı farklılığından fazlasıyla şikayetçi olsalar da bölümlerini sevmektedirler. İHL öğrencisi olmaktan gurur ve mutluluk duymaktadırlar. Bu durumlarının geleceğe olumlu olarak yansıyacağına inanmaktadırlar. İHL öğrencilerinin bu yöndeki görüşlerinden ikisi şu biçimde olmuştur:

  "İmam hatip diğer liselere göre daha mükemmel ders vermekte ve liselerin gördüğü dersler dışında imam hatip olma dolayısıyla farklı dersler görmekteyiz. Önümüz kapalı da olsa yine de imam hatipe geldiğim için ve buradan mezun olduğum için gurur duyacağım."

  "Sınavı kazanmazsam geleceğim belki daha iyi olur. Geleceğimden çok umutluyum. Çünkü dinimi güzel bir şekilde öğrendiğime inanıyorum. Ama bu katsayı yüzünden ÖSS'ye yönelik umutlarımı kaybediyorum. Her ne olursa olsun okuduğum okuldan çok memnunum. Belki sınavı kazanmam ama bu okul bana sınavdan daha önemli şeyler kazandırdı."

- Madde 8: Mezuniyet sonrası evlenmeyi düşünenlerde ise %21 ile yine İHL öğrencileri karşımıza çıkarken; sosyal ve metal-tesviye öğrencilerinden hiçbiri evlenmeyi düşünmediği görüşünü belirtmiştir. Bilgisayar ve TM öğrencilerinin bu konudaki görüşleri ise sırasıyla 7.4 ve 8.6'lık yüzdelerde kalmaktadır.
- Madde 9: Ailelerinin liseyi bitirdikten sonra okumasına izin vermeyeceği beklentisi içinde olanlarda ise %13 ile TM; %11 ile İHL öğrencileri öndedir.
- Madde 14: Kazanamadığı takdirde sınava tekrar hazırlanacağını belirtenlerde en yüksek oran %69 ile TM; en düşük oran %13 ile metal-tesviye öğrencilerinde görülmüştür.
- Madde 12: Dört yıllık bir bölüm kazanamadıkları takdirde iki yıllık bölümleri tercih edeceğini belirtenlerde en yüksek oran yaklaşık %54

ile İHL öğrencilerinde görülmektedir. Sosyal öğrencileri ise %25 ile bu maddede en düşük oranla karşımıza çıkmaktadır.

- Madde 18: Yüksek öğrenim yapmanın geleceğini güvence altına alacağını düşünenler açısından da İHL öğrencileri yaklaşık %86 ile öne çıkmaktadır. Metal-tesviye ve sosyal öğrencileri %62.5 ile en düşük orana sahip gruptur.
- Madde 20: Bilgisayar öğrencileri %25' lik oranla yüksek öğrenimi iyi bir evlilik için istediklerini belirterek yaklaşık %50' lik orana sahip diğer gruplardan ayrılmışlardır.

b. Cinsiyete Göre Beklentiler

Katılımcıların beklentilerine ilişkin cinsiyete göre oluşan frekans dağılımı ve kay-kare değerleri Çizelge 30' da görülmektedir. Bu bölümde, cinsiyete göre 0.05 manidarlık düzeyine göre bağımlılık gösteren beklentiler ($p< 0.05$) üzerinde durulacaktır.

Madde 5: **Mezuniyet sonrası ailemin geçimine katkıda bulunmam gerekiyor** [χ^2=17.49, p=0.000<0.05]. Erkek öğrenciler yaklaşık %84 oranıyla "mezuniyet sonrasında ailelerinin geçimine katkıda bulunması gerektiğini belirtirken, kızlarda bu oran %57 dir. "Erkekler toplumsal yapının getirdiği hegonomik pozisyonları sebebiyle aileyi geçindirme çabası içerisindedirler" (Onur ve Koyuncu, 2004). Madde 6: **Maddi destek sağlanırsa kendi işimi kurabilirim** [χ^2=14.15, p=0.001<0.05]. Maddi destek sağlandığında kendi işini kuracağını belirtenlerde ise erkekler %69 ile kızlardan (%41) daha yüksek bir oranla karşımıza çıkmaktadır. Bu iki veri gösteriyor ki; erkekler kızlara göre iş hayatı ile daha belirgin bir şekilde ilgilenmekte ve kendilerini daha fazla sorumlu hissetmektedirler. Bu sonuç erkeklerin dışarıda iş yaşamı, kadınların evde ev işleri ile meşgul olmasının kabul gördüğü geleneksel yapıya uygun bir bulgu olarak değerlendirilebilir. Yukarıda da belirtildiği gibi (sayfa 42, Çizelge 15) öğrenci annelerinin %94'ünün ev kadını olması da bu geleneksel toplumsal yapıyı kanıtlayan bir göstergedir. Çur'un (2005) taşranın yurtsuzları

olarak tanımladığı kadınlar için yaptığı şu saptamalar bu göstergeyi destekleyen niteliktedir:

> Taşra reel ekonomisinde kadınlara yer yoktur. Eğitimine devam edip de toplumca kabul edilebilir bir işe (memurluk, öğretmenlik vb.) sahip olma şansını yakalayamayan kadınların ekonomik açıdan da seçmek zorunda bırakıldıkları tek yol ev kadınlığıdır. Toplum bunu yuva kurmak olarak anlatıp, mutluluk hayalleriyle allayıp pullasa da, ev kadınlığı bu koşullar altında kadınların geçinmesini sağlayan tek iştir, evlilik de kendilerine sunulan tek iş yeri. İşte taşralı kadınların evliliğe düşkün oluşunun sebebi budur…Düzenin gerçek kurbanının kendiniz olduğunu sezseniz de, başka bir yaşam için donanımlı olmadığınızdan elinizde olana sarılmaktan başka çareniz yoktur. Tüm hayat, gelenek ve inanışlarla da desteklenerek size bir klişe sunmuştur: Eğer karşı çıkmazsan hayat güzeldir. Kim istemez mutlu bir yuvayı?

Madde 13: **Bundan sonraki hayatımı üniversite sınavı belirleyecek** [χ^2=12.13,p=0.002<0.05] maddesinde kız öğrenciler %80 gibi yüksek bir oranda ÖSS'nin yaşamlarını değiştireceği görüşünde olduklarını belirtmişlerdir. Erkeklerde ise bu oran %57'de kalmıştır. Kızlar için ÖSS'nin çok daha önemli olduğunu söyleyebiliriz. Madde 14: **İstediğim bir programa yerleştirilemezsem sınava tekrar hazırlanacağım** [χ^2=20.15, p=0.000<0.05]. Bu maddede de kızlar %75 oranlarıyla, %37 orana sahip erkeklerden ayrılmaktadırlar. Bu oranlardan yola çıkarak, kızların ÖSS'yi kazanma konusunda daha ısrarcı oldukları söylenebilir. Madde 15: **Üniversite sınavını kazanamazsam ailem ve çevreme mahcup olurum** [χ^2=15.42, p=0.000<0.05]. Kızlarda bu oran %69 iken erkeklerde %42'de kalmıştır. Bu sonuçtan, kız öğrencilerin ÖSS'de başarılı olmak açısından çevrelerine ve ailelerine karşı daha sorumlu hissettikleri söylenebilir. ÖSS'ye girerek kızlar toplum tarafından kendilerine sunulan rol modellerinin dışına çıkmayı istediklerini göstermektedirler. Fakat bu durum doğal olarak toplumda kabul gören, inanılan yaşayış biçimine aykırı bir durum ortaya çıkarmaktadır. Kızlar bu isteklerini çevrelerine belirttiklerinde aynı zamanda bu yapıyı da kırmak istediklerini göstermektedirler. Fakat aileleri ve çevreleri tarafından kendilerine verilen *sözde kredi*yi kullanamayıp başarısız olma durumları hayal kırıklığına düşmelerini ortaya çıkaracaktır. Erkekler için okumayı sürdürmek normal bir süreç iken kızlar için aynı durum çaba gerektiren bir süreç olmak zorundadır.

Çizelge 30. Cinsiyete Göre Beklentilerin Dağılımı

Beklenti Maddeleri	χ^2	n	KIZ			ERKEK			TOPLAM		
	p	%	E	K	H	E	K	H	E	K	H
1. Bundan sonraki yaşamımı burada geçirmek istiyorum.	3.63	n	3	15	57	12	31	78	15	46	135
	0.162	%	4.0	20.0	76.0	9.9	25.6	64.5	7.7	23.5	68.9
2. Gelecekten umutluyum.	1.33	n	48	19	8	71	30	20	119	49	28
	0.513	%	64.0	25.3	10.7	58.7	24.8	16.5	60.7	25.0	14.3
3. Mezuniyet sonrası bölümüm dışında bir mesleğe yönelmek istiyorum.	3.9	n	25	20	30	56	31	34	81	51	64
	0.142	%	33.3	26.7	40.0	46.3	25.6	28.1	41.3	26.0	32.7
4. İleride çalışacağım işin geçineceğim kadar gelir sağlaması yeterlidir.	0.14	n	42	8	25	67	15	39	109	23	64
	0.933	%	56.0	10.7	33.3	55.4	12.4	32.2	55.6	11.7	32.7
5. Mezuniyet sonrası ailemin geçimine katkıda bulunmam gerekiyor.	17.49	n	43	8	24	102	5	14	145	13	38
	0.000	%	57.3	10.7	32.0	84.3	4.1	11.6	74.0	6.6	19.4
6. Maddi destek sağlanırsa kendi işimi kurabilirim.	14.15	n	31	19	25	83	16	22	114	35	47
	0.001	%	41.3	25.3	33.3	68.6	13.2	18.2	58.2	17.9	24.0
7. Mezuniyet sonrası hayatım mutlu bir şekilde devam edecektir.	3.51	n	38	29	8	46	54	21	84	83	29
	0.172	%	50.7	38.7	10.7	38.0	44.6	17.4	42.9	42.3	14.8
8. Mezun olduktan hemen sonra evleneceğim.	4.46	n	4	5	66	10	19	92	14	24	158
	0.107	%	5.3	6.7	88.0	8.3	15.7	76.0	7.1	12.2	80.6
9. Liseyi bitirdikten sonra ailem okumama izin vermeyecek.	0.98	n	7	3	65	10	9	102	17	12	167
	0.611	%	9.3	4.0	86.7	8.3	7.4	84.3	8.7	6.1	85.2
11. Üniversite sınavını kazanacağımı düşünüyorum.	0.68	n	21	23	17	25	37	27	46	60	44
	0.71	%	34.4	37.7	27.9	28.1	41.6	30.3	30.7	40.0	29.3
12. Dört yıllık bir fakülte kazanamazsam iki yıllık yüksek okula gideceğim.	4.27	n	16	18	27	38	21	30	54	39	57
	0.118	%	26.2	29.5	44.3	42.7	23.6	33.7	36.0	26.0	38.0
13. Bundan sonraki hayatımı üniversite sınavı belirleyecek.	12.13	n	49	5	7	51	5	33	100	10	40
	0.002	%	80.3	8.2	11.5	57.3	5.6	37.1	66.7	6.7	26.7
14. İstediğim bir programa yerleştirilemezsem sınava tekrar hazırlanacağım.	20.15	n	46	7	8	33	24	32	80	34	36
	0.000	%	75.4	11.5	13.1	37.1	27.0	36.0	53.3	22.7	24.0
15. Üniversite sınavını kazanamazsam ailem ve çevreme mahcup olurum.	15.42	n	42	8	11	37	8	44	79	16	55
	0.000	%	68.9	13.1	18.0	41.6	9.0	49.4	52.7	10.7	36.7
16. Yüksek öğrenimin hayatımı olumlu etkileyeceğine inanıyorum.	14.20	n	60	7	1	60	16	17	120	23	18
	0.001	%	88.2	10.3	1.5	64.5	17.2	18.3	74.5	14.3	11.2
17. Yüksek öğrenimi büyük bir şehirde yaparak oranın olanaklarından yararlanacağım.	0.863	n	47	11	10	58	17	18	105	28	28
	0.650	%	69.1	16.2	14.7	62.4	18.3	19.4	65.2	17.4	17.4
18. Yüksek öğrenim yaparsam hayatım, geleceğim garanti altında olacaktır.	12.48	n	61	3	4	61	12	20	122	15	24
	0.002	%	89.7	4.4	5.9	65.6	12.9	21.5	75.8	9.3	14.9
19. Yüksek öğrenim sırasında daha özgür ve rahat olacağımı düşünüyorum.	0.18	n	47	8	13	62	13	18	109	21	31
	0.912	%	69.1	11.8	19.1	66.7	14.0	19.4	67.7	13.0	19.3
20. İyi bir evlilik yapmak için yüksek öğrenim yapmak istiyorum.	1.56	n	26	12	30	43	11	39	69	23	69
	0.458	%	38.2	17.6	44.1	49.5	11.8	38.7	42.9	14.3	42.9

E: Evet; K:Kararsız; H: Hayır

Bu maddelerden elde edilen bulgular da göstermektedir ki kızlar için üniversiteye gitmek erkeklere göre daha önemlidir. Üniversite, ileriki yaşamlarını bu bölgede geçirmek istemeyen öğrenciler için daha gelişmiş bir şehirde yaşama ve iş hayatına atılma fırsatı yaratacak en önemli unsurdur. Çalışma hayatına atılmak istemektedirler. Eğitim düzeyi yükseldikçe iş bulma oranı da yükselmektedir. Ancak kızların okuma isteğinin bu kadar yüksek olması yaşamlarına anneleri gibi *ev kadını* olarak devam etmek istemedikleri biçiminde de yorumlanabilir. Taşrada yaşayan bir kız için, Çur'un (2005) belirttiği gibi toplumca dayatılan rol olan ev kadını olma durumundan kurtulmanın en kısa yolu ÖSS'yi kazanmaktır.

Madde 16: **Yüksek öğrenimin hayatımı olumlu etkileyeceğine inanıyorum** [χ^2=14.20, p=0.001<0.05]. Kızlar %88, erkekler %65 oranlarla bu hükme katılmaktadırlar. ÖSS'ye daha fazla önem veren kızlar, yüksek öğrenimin hayatlarına olumlu etkisi olacağı konusunda da yine erkeklere göre daha baskın çıkmışlardır. Madde 18: ***Yüksek öğrenim yaparsam hayatım garanti altında olacaktır*** [χ^2=12.48, p=0.002<0.05] maddesinin ölçümünde de kızlar %90 ile %66'lık orana sahip erkeklerden çok açık biçimde ayrılmışlardır.

Yüksek öğrenim gören bir erkeğin yaşam biçiminde iş hayatı açısından fazla bir farklılık olmayacaktır. Çünkü daha önce de belirtildiği gibi erkek dışarıda "evine ekmek getiren" rolünde olarak kabul edilmektedir. Kadın, nesiller boyu, bir başka seçeneği yokmuşçasına, "çocuk ve ev" döngüsü içerisinde hapsedilmiştir (Onur&Koyuncu, 2004). Bu sebeple yüksek öğrenim, kızlar için yeni bir hayat, toplumda kabul görenin tersine, farklı bir yaşam sunmaktadır.

c. Bir İşte Çalışma Durumuna Göre Beklentiler

Çizelge 31'de bir işte çalışan ve çalışmayan öğrencilerin beklenti maddelerine verdikleri yanıtlar sonucunda oluşan tabloda frekans dağılımı ve kay-kare anlamlılık düzeyleri görülmektedir.

Madde 5**: Ailemin geçimine katkıda bulunmam gerekiyor** [χ^2=6.25, p=0.044<0.05]. Çalışan öğrenciler, yaklaşık %93'lük bir oranla ailelerinin geçimlerine katkıda bulunmak zorunda olduklarını belirtmişlerdir. Çalışmayan öğrencilerde bu oran %71'dir. Bu farklılığın sebebi, çalışan öğrencilerin aile gelirine katkıda bulunmak için çalışıyor olması olabilir. Fakat çalışmayan öğrencilerde de oran dikkat çekici biçimde yüksektir. Kırsal bölgelerde, eğitim düzeyinin düşük olduğu ailelerde çocuk eve gelir getirmesi gereken bir iş gücü olarak görünmektedir.

ÖSS'ye ilişkin beklentilerin ölçülmeye çalışıldığı, madde 11: **Üniversite sınavını kazanacağımı düşünüyorum** [χ^2=12.32, p=0.002<0.05]; madde 14: **Yerleştirilemezsem sınava tekrar hazırlanacağım** [χ^2=15.24, p=0.000<0.05] ve madde 15: **Üniversite sınavını kazanamazsam ailem ve çevreme mahcup olurum**[χ^2=7.51, p=0.023<0.05] maddeleri de çalışan öğrencilerle çalışmayan öğrenciler arasında anlamlı bağımlılık olduğunu gösteren diğer beklentiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu maddelerde sırasıyla %21'e %32, %21'e %57 ve %37'ye %54 oranla bir işte çalışan öğrenciler, çalışmayanlara göre daha geridedirler. Çalışan öğrencilerin ÖSS'ye ilgileri diğer öğrencilere göre daha azdır. Çalışmaya ayırdıkları zaman da sınava hazırlanmalarını engelleyen bir unsur olabilir. Sınavı kazanamamaları durumundaki mahcup olma durumları ve sınava tekrar hazırlanma yüzdeleri de sınavı kazanma konusunda bir beklenti içinde bulunmadıklarını göstermektedir.

Çizelge 31. Öğrencilerin Bir İşte Çalışma Durumlarına Göre Beklentilerin Dağılımı

Beklenti Maddeleri	χ^2	n	ÇALIŞAN			ÇALIŞMAYAN			TOPLAM		
	p	%	E	K	H	E	K	H	E	K	H
1. Bundan sonraki yaşamımı burada geçirmek istiyorum.	0.46	n	3	6	19	12	40	116	15	46	135
	0.793	%	10.7	21.4	67.9	7.1	23.8	69.1	7.7	23.4	68.9
2. Gelecekten umutluyum.	5.00	n	12	9	7	107	40	21	119	49	28
	0.082	%	42.9	32.1	25.0	63.7	23.8	12.5	60.7	25.0	14.3
3. Mezuniyet sonrası bölümüm dışında bir mesleğe yönelmek istiyorum.	0.72	n	10	9	9	71	42	55	81	51	64
	0.697	%	35.8	32.1	32.1	42.3	25.0	32.7	41.3	26.0	32.7
4. İleride çalışacağım işin geçineceğim kadar gelir sağlaması yeterlidir.	0.20	n	15	4	9	94	19	55	109	23	64
	0.901	%	53.6	14.3	32.1	55.0	11.3	32.7	55.6	11.7	32.7
5. Mezuniyet sonrası ailemin geçimine katkıda bulunmam gerekiyor.	6.25	n	26	1	1	119	12	37	145	13	38
	0.044	%	92.9	3.6	3.6	70.8	7.1	22.0	73.0	6.6	19.4
6. Maddi destek sağlanırsa kendi işimi kurabilirim.	2.59	n	18	2	8	96	33	39	114	35	47
	0.273	%	64.3	7.1	28.6	57.1	19.6	23.2	58.1	17.9	23.0
7. Mezuniyet sonrası hayatım mutlu bir şekilde devam edecektir.	3.17	n	9	12	7	75	71	22	84	83	29
	0.204	%	32.1	42.9	25.0	44.6	42.3	13.1	42.9	42.3	14.8
8. Mezun olduktan hemen sonra evleneceğim.	*	n	3	4	21	11	20	137	14	24	158
	*	%	10.7	14.3	75.0	6.5	11.9	81.6	7.1	12.2	80.6
9. Liseyi bitirdikten sonra ailem okumama izin vermeyecek.	*	n	3	3	22	14	9	145	17	12	167
	*	%	10.7	10.7	78.6	8.3	5.4	86.3	8.7	6.1	85.2
11. Üniversite sınavını kazanacağımı düşünüyorum.	12.32	n	4	3	12	42	57	32	46	60	44
	0.002	%	21.1	15.8	63.1	32.1	43.5	24.4	30.7	40.0	29.3
12. Dört yıllık bir fakülte kazanamazsam iki yıllık yüksek okula gideceğim.	2.88	n	9	2	8	45	37	49	54	39	57
	0.237	%	47.4	10.5	42.1	34.4	28.2	37.4	36.0	26.0	38.0
13. Bundan sonraki hayatımı üniversite sınavı belirleyecek.	5.59	n	10	0	9	90	10	31	100	10	40
	0.061	%	52.6	0	47.4	68.7	7.6	23.7	66.7	6.7	26.7
14. İstediğim bir programa yerleştirilemezsem sınava tekrar hazırlanacağım.	15.24	n	4	3	12	75	28	28	80	34	36
	0.000	%	21.1	15.8	63.2	57.3	21.4	21.4	53.3	22.7	24.0
15. Üniversite sınavını kazanamazsam ailem ve çevreme mahcup olurum.	7.51	n	7	0	12	72	16	43	79	16	55
	0.023	%	36.8	0	63.2	54.0	12.2	32.8	52.7	10.7	36.7
16. Yüksek öğrenimin hayatımı olumlu etkileyeceğine inanıyorum.	*	n	13	2	4	107	21	14	120	23	18
	*	%	68.4	10.5	21.1	75.4	14.8	9.9	74.5	14.3	11.2
17. Yüksek öğrenimi büyük bir şehirde yaparak oranın olanaklarından yararlanacağım.	1.67	n	10	4	5	95	24	23	105	28	28
	0.433	%	52.6	21.1	26.3	66.9	16.9	16.2	65.2	17.4	17.4
18. Yüksek öğrenim yaparsam hayatım, geleceğim garanti altında olacaktır.	*	n	11	1	7	111	14	17	122	15	24
	*	%	57.9	5.3	36.8	78.2	9.9	12.0	75.8	9.3	14.9
19. Yüksek öğrenim sırasında daha özgür ve rahat olacağımı düşünüyorum.	*	n	11	2	6	98	19	25	109	21	31
	*	%	57.9	10.5	31.6	69.0	13.4	17.6	67.7	13.0	19.3
20. İyi bir evlilik yapmak için yüksek öğrenim yapmak istiyorum.	1.43	n	9	1	9	63	22	57	72	23	66
	0.489	%	47.4	5.3	47.4	44.4	15.5	40.1	44.7	14.3	41.0

E: Evet; K:Kararsız; H: Hayır

* Beklenen değerleri 5'ten küçük olan gözenek sayısının toplam gözenek sayısının %20 sini aşan analizler.

d. Anne Eğitim Düzeyine Göre Beklentiler

Araştırmada daha önce sayfa 40'daki Çizelge 14'te de görüldüğü gibi okur yazar değil, okur yazar ve üniversite eğitim düzeylerinde olan verilerin yeterli olmaması ve yorumlamaya yardımcı olması nedeniyle anne eğitimi parametresi için; *okur yazar değil* ve *okur yazar* durumlarını alt*;* ilkokul düzeyi *orta;* ortaokul, lise ve yüksek okul düzeylerini de *üst* olarak sınıflandırma yoluna gidilmiştir. Bu durumda ortaya çıkan tablo Çizelge 32'de görülmektedir.

Çizelge 32. Anne Eğitim Düzeyleri

Düzey	**n**	**%**
Alt	32	16.3
Orta	128	65.3
Üst	35	17.9
Boş	1	0.5
Toplam	196	100.0

*Anne eğitim düzeyleri*ne göre beklentilerde kay-kare 0.05 anlamlılık düzeyine göre anlamlı bir bağımlılığa rastlanmamıştır. Ancak Çizelge 33'te de görüleceği gibi; madde 5: *ailelerinin geçimine katkıda bulunmak gerekliliği* ve madde 6: *kendi işini kurabileceği* görüşleriyle anne eğitim düzeyi ters orantılı görülmektedir. Anne eğitim düzeyi yükseldikçe madde 5 için oranlar sırasıyla %88, %77 ve %51; madde 6 için ise %72, %58 ve %46 olmuştur. Bir diğer göze çarpan veri de üst eğitim düzeyindeki annelere sahip öğrencilerin hepsinin *ailem okumama izin vermeyecek* maddesine "Hayır" cevabını vermesidir. Anne eğitim düzeyinin yüksek olması çocukların okumalarına devam etmesinde destekleyici bir durum yaratmaktadır.

Çizelge 33. Anne Eğitim Düzeyine Göre Beklentilerin Dağılımı

Beklenti Maddeleri	χ^2	n	ALT			ORTA			ÜST		
	p	%	E	K	H	E	K	H	E	K	H
1. Bundan sonraki yaşamımı burada geçirmek istiyorum.	*	n	4	5	23	10	36	82	1	5	29
	*	%	12.5	15.6	71.9	7.8	28.1	64.1	2.9	14.3	82.9
2. Gelecekten umutluyum.	2.67	n	21	9	2	75	32	21	23	7	5
	0.614	%	65.6	28.1	6.3	58.6	25.0	16.4	65.7	20.0	14.3
3. Mezuniyet sonrası bölümüm dışında bir mesleğe yönelmek istiyorum.	0.61	n	15	8	9	51	34	43	14	9	12
	0.962	%	46.9	25.0	28.1	39.8	26.6	33.6	40.0	25.7	34.3
4. İleride çalışacağım işin geçineceğim kadar gelir sağlaması yeterlidir.	*	n	18	3	11	67	15	46	24	4	7
	*	%	56.3	9.4	34.4	52.3	11.7	35.9	68.6	11.4	20.0
5. Mezuniyet sonrası ailemin geçimine katkıda bulunmam gerekiyor.	*	n	28	0	4	98	8	22	18	5	12
	*	%	87.5	0.0	12.5	76.6	6.3	17.2	51.4	14.3	34.3
6. Maddi destek sağlanırsa kendi işimi kurabilirim.	8.44	n	23	7	2	74	20	34	16	8	11
	0.077	%	71.9	21.9	6.3	57.8	15.6	26.6	45.7	22.9	31.4
7. Mezuniyet sonrası hayatım mutlu bir şekilde devam edecektir.	1.78	n	12	14	6	53	56	19	18	13	4
	0.777	%	37.5	43.8	18.8	41.4	43.8	14.8	51.4	37.1	11.4
8. Mezun olduktan hemen sonra evleneceğim.	*	n	2	2	28	10	19	99	2	3	30
	*	%	6.3	6.3	87.5	7.8	14.8	77.3	5.7	8.6	85.7
9. Liseyi bitirdikten sonra ailem okumama izin vermeyecek.	*	n	1	3	28	16	9	103	0	0	35
	*	%	3.1	9.4	87.5	12.5	7.0	80.5	0.0	0.0	100.0
11. Üniversite sınavını kazanacağımı düşünüyorum.	5.47	n	11	8	5	25	37	33	10	14	6
	0.242	%	45.8	33.3	20.8	26.3	38.9	34.7	33.3	46.7	20.0
12. Dört yıllık bir fakülte kazanamazsam iki yıllık yüksek okula gideceğim.	3.08	n	11	6	7	34	26	35	9	6	15
	0.545	%	45.8	25.0	29.2	35.8	27.4	36.8	30.0	20.0	50.0
13. Bundan sonraki hayatımı üniversite sınavı belirleyecek.	*	n	19	0	5	60	7	28	20	3	7
	*	%	79.2	0.0	20.8	63.2	7.4	29.5	66.7	10.0	23.3
14. İstediğim bir programa yerleştirilemezsem sınava tekrar hazırlanacağım.	8.55	n	13	3	8	45	26	24	21	5	4
	0.073	%	54.2	12.5	33.3	47.4	27.4	25.3	70.0	16.7	13.3
15. Üniversite sınavını kazanamazsam ailem ve çevreme mahcup olurum.	*	n	13	1	10	47	11	37	18	4	8
	*	%	54.2	4.2	41.7	49.5	11.6	38.9	60.0	13.3	26.7
16. Yüksek öğrenimin hayatımı olumlu etkileyeceğine inanıyorum.	*	n	20	3	4	75	16	12	24	4	2
	*	%	74.1	11.1	14.8	72.8	15.5	11.7	80.0	13.3	6.7
17. Yüksek öğrenimi büyük bir şehirde yaparak oranın olanaklarından yararlanacağım.	*	n	17	5	5	61	22	20	26	1	3
	*	%	63.0	18.5	18.5	59.2	21.4	19.4	86.7	3.3	10.0
18. Yüksek öğrenim yaparsam hayatım, geleceğim garanti altında olacaktır.	*	n	21	0	6	75	13	15	25	2	3
	*	%	77.8	0.0	22.2	72.8	12.6	14.6	83.3	6.7	10.0
19. Yüksek öğrenim sırasında daha özgür ve rahat olacağımı düşünüyorum.	*	n	16	6	5	70	14	19	22	1	7
	*	%	59.3	22.2	18.5	68.0	13.6	18.4	73.3	3.3	23.3
20. İyi bir evlilik yapmak için yüksek öğrenim yapmak istiyorum.	*	n	13	4	10	46	16	41	12	3	15
	*	%	48.1	14.8	37.0	44.7	15.5	39.8	40.0	10.0	50.0

E: Evet; **K**:Kararsız; **H**: Hayır

***** Beklenen değerleri 5'ten küçük olan gözenek sayısının toplam gözenek sayısının %20 sini aşan analizler.

e. Baba Eğitim Düzeyine Göre Beklentiler

Baba eğitim düzeyi için de verilerin dağılımındaki yetersizlik sebebiyle (sayfa 40, Çizelge 14) ; *okur yazar değil*, *okur yazar* ve ilkokul durumlarını *alt;* ortaokul düzeyi *orta;* lise ve yüksek okul düzeylerini de *üst* olarak değerlendirilmiştir. Bu durumda ortaya çıkan tablo Çizelge 34'te görülmektedir.

Çizelge 34. Baba Eğitim Düzeyleri

Düzey	n	%
Alt	111	56.6
Orta	45	23
Üst	39	19.9
Boş	1	0.5
Toplam	196	100.0

Baba eğitim düzeylerine göre beklentilerde kay-kare 0.05 anlamlılık düzeyine göre anlamlı bir bağımlılığa rastlanmamıştır (Çizelge 35). Frekans ve yüzdelere baktığımızda ise madde 5: *ailelerinin geçimine katkıda bulunmak gerekliliği* ve madde 14: *sınava tekrar hazırlanma* maddelerinde farklılıklar göze çarpmaktadır. Ailelerine katkıda bulunmak zorunda olduğunu (madde 5) düşünenlerin yüzdeleri, eğitim düzeyi yükseldikçe %80, %71 ve %59; sınava tekrar hazırlanacağını belirtenlerde (madde 14) %44, %58 ve %69 biçiminde sıralanmıştır. Baba eğitim düzeyi yüksek olan öğrenciler sınava bir kez daha hazırlanacaklarını belirterek eğitim hayatlarına devam etme ısrarında diğer gruplardan ayrılmışlardır. Anne eğitim düzeyinde ortaya çıkan eğitim düzeyinin yüksek olmasının okumaya destekleyici bir faktör olması durumu, baba eğitim düzeyi için de aynı biçimde karşımıza çıkmaktadır. Sonuç olarak üst eğitim düzeyindeki ailelerin çocukları sınavı kazanma konusunda daha ısrarcı bir tutum sergilemektedirler.

Çizelge 35. Baba Eğitim Düzeyine Göre Beklentilerin Dağılımı

Beklenti Maddeleri	χ^2	n	ALT			ORTA			ÜST		
	P	%	E	K	H	E	K	H	E	K	H
1. Bundan sonraki yaşamımı burada geçirmek istiyorum.	*	n	8	31	72	4	9	32	3	5	31
	*	%	7.2	27.9	64.9	8.9	20.0	71.1	7.7	12.8	79.5
2. Gelecekten umutluyum.	1.69	n	68	29	14	25	11	9	25	9	5
	0.792	%	61.3	26.1	12.6	55.6	24.4	20.0	64.1	23.1	12.8
3. Mezuniyet sonrası bölümüm dışında bir mesleğe yönelmek istiyorum.	3.23	n	49	27	35	20	10	15	12	14	13
	0.520	%	44.1	24.3	31.5	44.4	22.2	33.3	30.8	35.9	33.3
4. İleride çalışacağım işin geçineceğim kadar gelir sağlaması yeterlidir.	7.63	n	61	17	33	24	1	20	24	4	11
	0.106	%	55.0	15.3	29.7	53.3	2.2	44.4	61.5	10.3	28.2
5. Mezuniyet sonrası ailemin geçimine katkıda bulunmam gerekiyor.	*	n	89	6	16	32	4	9	23	3	13
	*	%	80.2	5.4	14.4	71.1	8.9	20.0	59.0	7.7	33.3
6. Maddi destek sağlanırsa kendi işimi kurabilirim.	6.30	n	67	19	25	30	6	9	16	10	13
	0.178	%	60.4	17.1	22.5	66.7	13.3	20.0	41.0	25.6	33.3
7. Mezuniyet sonrası hayatım mutlu bir şekilde devam edecektir.	0.91	n	46	48	17	19	20	6	19	14	6
	0.923	%	41.4	43.2	15.3	42.2	44.4	13.3	48.7	35.9	15.4
8. Mezun olduktan hemen sonra evleneceğim.	*	n	11	15	85	0	4	41	3	5	31
	*	%	9.9	13.5	76.6	0.0	8.9	91.1	7.7	12.8	79.5
9. Liseyi bitirdikten sonra ailem okumama izin vermeyecek.	*	n	15	10	86	1	1	43	1	1	37
	*	%	13.5	9.0	77.5	2.2	2.2	95.6	2.6	2.6	94.9
11. Üniversite sınavını kazanacağımı düşünüyorum.	5.52	n	25	31	22	11	10	15	10	18	7
	0.238	%	32.1	39.7	28.2	30.6	27.8	41.7	28.6	51.4	20.0
12. Dört yıllık bir fakülte kazanamazsam iki yıllık yüksek okula gideceğim.	3.83	n	28	22	28	9	10	17	16	7	12
	0.430	%	35.9	28.2	35.9	25.0	27.8	47.2	45.7	20.0	34.3
13. Bundan sonraki hayatımı üniversite sınavı belirleyecek.	*	n	50	4	24	26	3	7	23	3	9
	*	%	64.1	5.1	30.8	72.2	8.3	19.4	65.7	8.6	25.7
14. İstediğim bir programa yerleştirilemezsem sınava tekrar hazırlanacağım.	8.67	n	34	22	22	21	8	7	24	4	7
	0.070	%	43.6	28.2	28.2	58.3	22.2	19.4	68.6	11.4	20.0
15. Üniversite sınavını kazanamazsam ailem ve çevreme mahcup olurum.	*	n	37	7	34	23	2	11	18	7	10
	*	%	47.4	9.0	43.6	63.9	5.6	30.6	51.4	20.0	28.6
16. Yüksek öğrenimin hayatımı olumlu etkileyeceğine inanıyorum.	*	n	59	14	11	33	3	4	28	5	3
	*	%	70.2	16.7	13.1	82.5	7.5	10.0	77.8	13.9	8.3
17. Yüksek öğrenimi büyük bir şehirde yaparak oranın olanaklarından yararlanacağım.	9.11	n	46	18	20	32	4	4	26	6	4
	0.059	%	54.8	21.4	23.8	80.0	10.0	10.0	72.2	16.7	11.1
18. Yüksek öğrenim yaparsam hayatım, geleceğim garanti altında olacaktır.	*	n	62	9	13	31	2	7	28	4	4
	*	%	73.8	10.7	15.5	77.5	5.0	17.5	77.8	11.1	11.2
19. Yüksek öğrenim sırasında daha özgür ve rahat olacağımı düşünüyorum.	2.34	n	55	14	15	29	3	8	24	4	8
	0.674	%	65.5	16.7	17.9	72.5	7.5	20.0	66.7	11.1	22.2
20. İyi bir evlilik yapmak için yüksek öğrenim yapmak istiyorum.	2.66	n	36	13	35	16	7	17	19	3	14
	0.617	%	42.9	15.5	41.7	40.0	17.5	42.5	52.8	8.3	38.9

E: Evet; **K**:Kararsız; **H**: Hayır

***** Beklenen değerleri 5'ten küçük olan gözenek sayısının toplam gözenek sayısının %20 sini aşan analizler.

f. Ailenin Gelir Düzeyine Göre Beklentiler

Araştırmada aile gelirlerinin beş grupta incelenmesi düşünülmüştür. Fakat 1600 YTL' den fazla gelire sahip ailelerin sayısı çok az olduğundan bu miktar ve üzerindeki dört grup *üst gelir grubu* olarak kabul edilmiştir. Bu yüzden aile gelirleri ile beklentilerdeki farklılıklar alt ve üst gelir grupları açısından incelenecektir. Bu durumda ortaya çıkan bulgular Çizelge 36'da görülmektedir.

Çizelge 36. Ailelerin Gelir Düzeyleri

Düzey	n	%
Alt	138	70.4
Üst	58	29.6
Toplam	196	100.0

Aile geçimine katkıda bulunma gerekliliği (madde 5) ile aile gelirleri arasında anlamlı bir bağımlılık saptanmıştır [χ^2=13.42, p=0.001<0.05]. Alt gelir grubuna ait katılımcılar %81, üst gelir grubundakiler ise %57 ile ailelerine maddi destek sağlamak zorunda olduklarını belirtmişlerdir (Çizelge 37). Aileleri alt gelir grubundaki öğrenciler, ailelerin geçiminden üst gelir grubuna göre kendilerini daha fazla sorumlu hissetmektedirler. Ancak burada dikkat edilecek diğer bir veri de üst gelir grubundaki öğrencilerin yarıdan çoğunun (%57) da ailelerin geçimlerini dert etmiş olmalarıdır. Öğrencilerin kendi geleceklerinin yanı sıra ailelerinin yaşamlarını da düşünmek durumunda oldukları görünmektedir.

Sınavda başarısız olduğu takdirde gelecek sene sınava tekrar hazırlanma durumu (madde 14) ile aile geliri ilişkisi de anlamlıdır [χ^2=9.34, p=0.009<0.05]. Üst gelir grubundaki öğrenciler %71 ile tekrar sınava

hazırlanacaklarını belirtirken, alt gelir grubunda bu oran %45 olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu farklılık yukarıdaki aile geçimine katkıda bulunma gerekliliği hissetmede elde edilen veri ile birlikte değerlendirildiğinde aile geçimine katkıda bulunmak gerekliliğini hissedenlerin %50'si sınava tekrar hazırlanacakken, hissetmeyenlerin %77' si sınava tekrar hazırlanacağını belirtmiştir.

Aile gelirleriyle anlamlı bir ilişki olan bir diğer madde de "yüksek öğrenim sırasında daha özgür ve rahat olacağımı düşünüyorum" maddesidir [χ^2=6.93, p=0.031<0.05]. Diğer iki anlamlı ilişkiye göre daha az bir fark olsa da bu maddede yüzdelik dağılımlar, alt gelir grubundaki öğrencilerde %61 ve üst gelir grubundaki öğrencilerde %82 olmuştur. Üst gelir grubundaki öğrenciler için yukarıda da belirtildiği gibi sınava tekrar hazırlanabilme şansının daha yüksek olması, bu grubun üniversite ile ilgili daha fazla beklenti içerisine girmelerine neden olmuş olabilir. Alt gelir grubundaki öğrenciler için ise ÖSS ve yüksek öğrenime nazaran ailelerine destek olma isteği ya da zorunluluğu daha ağır basmaktadır.

Çizelge 37. Ailelerin Gelir Düzeyine Göre Beklentilerin Dağılımı

Beklenti Maddeleri	χ^2	n	ALT			ÜST			TOPLAM		
	p	%	E	K	H	E	K	H	E	K	H
1. Bundan sonraki yaşamımı burada geçirmek istiyorum.	1.79	n	10	36	92	5	10	43	15	46	135
	0.408	%	7.2	26.1	66.7	8.6	17.2	74.1	7.7	23.5	68.9
2. Gelecekten umutluyum.	1.04	n	82	34	22	37	15	6	119	49	28
	0.575	%	59.4	24.6	15.9	63.8	25.9	10.3	60.7	25.0	14.3
3. Mezuniyet sonrası bölümüm dışında bir mesleğe yönelmek istiyorum.	0.95	n	60	34	44	21	17	20	81	51	64
	0.622	%	43.5	24.6	31.9	36.2	29.3	34.5	41.3	26.0	32.7
4. İleride çalışacağım işin geçineceğim kadar gelir sağlaması yeterlidir.	0.33	n	75	17	46	34	6	18	109	23	64
	0.845	%	54.3	12.3	33.3	58.6	10.3	31.0	55.6	11.7	32.7
5. Mezuniyet sonrası ailemin geçimine katkıda bulunmam gerekiyor.	13.42	n	112	8	18	33	5	20	145	13	38
	0.001	%	81.2	5.8	13.0	56.9	8.6	34.5	74.0	6.6	19.4
6. Maddi destek sağlanırsa kendi işimi kurabilirim.	0.72	n	81	26	31	33	9	16	114	35	47
	0.697	%	58.7	18.8	22.5	56.9	15.5	27.6	58.2	17.9	24.0
7. Mezuniyet sonrası hayatım mutlu bir şekilde devam edecektir.	5.46	n	52	65	21	32	18	8	84	83	29
	0.065	%	37.7	47.1	15.2	55.2	31.0	13.8	42.9	42.3	14.8
8. Mezun olduktan hemen sonra evleneceğim.	0.49	n	11	17	110	3	7	48	14	24	58
	0.780	%	8.0	12.3	79.7	5.2	12.1	82.8	7.1	12.2	80.6
9. Liseyi bitirdikten sonra ailem okumama izin vermeyecek.	3.08	n	15	9	114	2	3	53	17	12	167
	0.214	%	10.9	6.5	82.6	3.4	5.2	91.4	8.7	6.1	85.2
11. Üniversite sınavını kazanacağımı düşünüyorum.	2.14	n	32	37	33	14	23	11	46	60	44
	0.342	%	31.4	36.3	32.4	29.2	47.9	22.9	30.7	40.0	29.3
12. Dört yıllık bir fakülte kazanamazsam iki yıllık yüksek okula gideceğim.	4.19	n	37	31	34	17	8	23	54	39	57
	0.123	%	36.3	30.4	33.3	35.4	16.7	47.9	36.0	26.0	38.0
13. Bundan sonraki hayatımı üniversite sınavı belirleyecek.	0.71	n	67	6	29	33	4	11	100	10	40
	0.700	%	65.7	5.9	28.4	68.8	8.3	22.9	66.7	6.7	26.7
14. İstediğim bir programa yerleştirilemezsem sınava tekrar hazırlanacağım.	9.34	n	46	27	29	34	7	7	80	34	36
	0.009	%	45.1	26.5	28.4	70.8	14.6	14.6	53.3	22.7	24.0
15. Üniversite sınavını kazanamazsam ailem ve çevreme mahcup olurum.	0.68	n	56	10	36	23	6	19	79	16	55
	0.709	%	54.9	9.8	35.3	47.9	12.5	39.6	52.7	10.7	36.7
16. Yüksek öğrenimin hayatımı olumlu etkileyeceğine inanıyorum.	0.11	n	82	16	13	38	7	5	120	23	18
	0.944	%	73.9	14.4	11.7	76.0	14.0	10.0	74.5	14.3	11.2
17. Yüksek öğrenimi büyük bir şehirde yaparak oranın olanaklarından yararlanacağım.	4.05	n	67	23	21	38	5	7	105	28	28
	0.132	%	60.4	20.7	18.9	76.0	10.0	14.0	65.2	17.4	17.4
18. Yüksek öğrenim yaparsam hayatım, geleceğim garanti altında olacaktır.	3.05	n	82	9	20	40	6	4	122	15	24
	0.217	%	73.9	8.1	18.0	80.0	12.0	8.0	75.8	9.3	14.9
19. Yüksek öğrenim sırasında daha özgür ve rahat olacağımı düşünüyorum.	6.93	n	68	18	25	41	3	6	109	21	31
	0.031	%	61.3	16.2	22.5	82.0	6.0	12.0	67.7	13.0	19.3
20. İyi bir evlilik yapmak için yüksek öğrenim yapmak istiyorum.	0.30	n	49	15	47	23	8	19	72	23	66
	0.857	%	44.1	13.5	42.3	46.0	16.0	38.0	44.7	14.3	41.0

E: Evet; K:Kararsız; H: Hayır

g. Baba Mesleğine Göre Beklentiler

Baba meslekleri seçenekleri arasındaki *serbest meslek* yeterli sayıda olmadığından araştırma kapsamından çıkartılmıştır. Çizelge 39'da da görüleceği gibi baba meslekleri açısından şu farklılıklar gözlenmiştir:

- Memur çocuklarının hiçbiri "*ailem okumama izin vermeyecek"* ve "*mezuniyet sonrası hemen evleneceğim"* maddelerine "Evet" cevabı vermemiştir. Memur çocukları, diğer meslek grubundaki ailelere dahil katılımcılara göre okumaya devam etme konusunda aileleri tarafından daha fazla desteklenmektedir. Çizelge 38'de de görüldüğü gibi baba eğitim düzeyinde yedi üniversite mezununun tamamı memurdur. Yukarıda ortaya konulan, anne ve baba eğitim düzeylerinin yüksek olmasının çocuklara daha fazla okuma şansı ve desteği sunması sonucu burada bir kez daha kanıtlanmaktadır. Ayrıca, memurlar diğer meslek grupları ile karşılaştırıldığında %62 ile üst gelir grubuna en fazla dahil olan gruptur (Çizelge 40). Okumanın getirilerinden biri olan ekonomik getiriyi kendi yaşamlarında deneyimlemiş olan memurlar aynı ortamı çocukları için de sağlamak istemektedirler.

Çizelge 38. Baba Mesleklerinin Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

Meslekler		**Eğitim Düzeyi**						
		Okuryazar Değil	**Okur yazar**	**İlkokul**	**Ortaokul**	**Lise**	**Üniversite**	**Toplam**
Çiftçi	n	1	2	56	11	4	0	74
	%	1.4	2.7	75.7	14.9	5.4	0.0	100.0
Esnaf	n	0	1	10	5	11	0	27
	%	0.0	3.7	37.0	18.5	40.7	0.0	100.0
Memur	n	0	0	2	12	8	7	29
	%	0.0	0.0	6.9	41.4	27.6	24.1	100.0
İşçi	n	1	0	21	6	2	0	30
	%	3.3	0.0	70.0	20.0	6.7	0.0	100.0
Toplam	n	2	3	89	34	25	7	160
	%	1.3	1.9	55.6	21.3	15.6	4.4	100.0

Çizelge 39. Baba Mesleğine Göre Beklentiler

No	χ^2	n	ÇİFTÇİ			ESNAF-TÜCCAR			MEMUR			İŞÇİ		
	p	%	E	K	H	E	K	H	E	K	H	E	K	H
1	*	n	4	23	47	2	2	23	2	4	23	4	10	16
	*	%	5,4	31,1	63,5	7,4	7,4	85,2	6,9	13,8	79,3	13,3	33,3	53,3
2	*	n	44	20	10	13	10	4	20	4	5	19	8	3
	*	%	59,5	27,0	13,5	48,1	37,0	14,8	69,0	13,8	17,2	63,3	26,7	10,0
3	6.39	n	36	16	22	11	10	6	11	8	10	13	5	12
	0.604	%	48,6	21,6	29,7	40,7	37,0	22,2	37,9	27,6	34,5	43,3	16,7	40,0
4	*	n	45	9	20	11	6	10	19	2	8	19	3	8
	*	%	60,8	12,2	27,0	40,7	22,2	37,0	65,5	6,9	27,6	63,3	10,0	26,7
5	*	n	57	7	10	19	1	7	19	2	8	27	1	2
	*	%	77,0	9,5	13,5	70,4	3,7	25,9	65,5	6,9	27,6	90,0	3,3	6,7
6	3.47	n	45	14	15	17	4	6	14	8	7	16	5	9
	0.902	%	60,8	18,9	20,3	63,0	14,8	22,2	48,3	27,6	24,1	53,3	16,7	30,0
7	*	n	31	30	13	16	8	3	13	13	3	16	10	4
	*	%	41,9	40,5	17,6	59,3	29,6	11,1	44,8	44,8	10,3	53,3	33,3	13,3
8	*	n	6	13	55	3	4	20	0	2	27	2	3	25
	*	%	8,1	17,6	74,3	11,1	14,8	74,1	0,0	6,9	93,1	6,7	10,0	83,3
9	*	n	8	8	58	3	1	23	0	1	28	4	1	25
	*	%	10,8	10,8	78,4	11,1	3,7	85,2	0,0	3,4	96,6	13,3	3,3	83,3
11	2.33	n	19	21	17	6	11	5	8	10	6	6	9	8
	0.969	%	33,3	36,8	29,8	27,3	50,0	22,7	33,3	41,7	25,0	26,1	39,1	34,8
12	8.86	n	26	12	19	26	12	19	7	4	13	6	8	9
	0.354	%	45,6	21,1	33,3	45,6	21,1	33,3	29,2	16,7	54,2	26,1	34,8	39,1
13	*	n	34	3	20	15	0	7	17	3	4	18	1	4
	*	%	59,6	5,3	35,1	68,2	0,0	31,8	70,8	12,5	16,7	78,3	4,3	17,4
14	*	n	20	18	19	16	4	2	16	5	3	14	4	5
	*	%	35,1	31,6	33,3	72,7	18,2	9,1	66,7	20,8	12,5	60,9	17,4	21,7
15	*	n	29	4	24	13	1	8	11	6	7	15	1	7
	*	%	50,9	7,0	42,1	59,1	4,5	36,4	45,8	25,0	29,2	65,2	4,3	30,4
16	*	n	41	11	8	19	2	2	23	3	1	15	4	6
	*	%	68,3	18,3	13,3	82,6	8,7	8,7	85,2	11,1	3,7	60,0	16,0	24,0
17	*	n	32	15	13	17	2	4	22	4	1	16	3	6
	*	%	53,3	25,0	21,7	73,9	8,7	17,4	81,5	14,8	3,7	64,0	12,0	24,0
18	*	n	42	7	11	19	2	2	23	2	2	19	2	4
	*	%	70,0	11,7	18,3	82,6	8,7	8,7	85,2	7,4	7,4	76,0	8,0	16,0
19	*	n	41	7	12	17	2	4	21	4	2	11	5	9
	*	%	68,3	11,7	20,0	73,9	8,7	17,4	77,8	14,8	7,4	44,0	20,0	36,0
20	*	n	26	7	27	9	3	11	15	5	7	12	3	10
	*	%	43,3	11,7	45,0	39,1	13,0	47,8	55,6	18,5	25,9	48,0	12,0	40,0

No: Sormacının ikinci bölümü olan Beklentiler Bölümü'ndeki madde numaralarıdır.
E: Evet; **K**:Kararsız; **H**: Hayır

***** Beklenen değerleri 5'ten küçük olan gözenek sayısının toplam gözenek sayısının %20 sini aşan analizler.

Çizelge 40. Baba Mesleklerinin Gelir Grubuna Göre Dağılımı

Meslekler		Gelir Grubu		Toplam
		Alt	Üst	
Çiftçi	n	62	12	74
	%	83.8	16.2	100.0
Esnaf	n	13	14	27
	%	48.1	51.9	100.0
Memur	n	11	18	29
	%	37.9	62.1	100.0
İşçi	n	25	5	30
	%	83.3	16.7	100.0
Toplam	n	111	49	160
	%	69.4	30.6	100.0

- Babası çiftçi olanların ise %35 oranla "*sınava tekrar hazırlanacaklar* " (madde 14) arasında en az orana sahiptir. Diğerleri için bu oran %60 ile 70 arasında değişmektedir. Çiftçi çocukları sınav için *daha az ısrarcı ya da daha az ilgili* denilebilir. Gelir durumlarının iyi olmaması bu duruma neden olmuş olabilir. Çizelge 40 incelendiğinde çiftçileri yaklaşık %84 ile en fazla alt gelir grubuna dahil grup olarak görmekteyiz. Bu oran memurlarda %38, esnaflarda %48 ve işçilerde %83'tür. Çiftçi çocuklarındaki bu farklılık Eraktan'ın (2006) belirttiği gibi çiftçiliğin başka hiçbir meslekte olmadığı şekilde babadan oğula geçen bir çalışma alanı olarak görülmesinden de kaynaklanıyor olabilir..
- *Ailelerin geçimine katkıda bulunma gerekliliği*ne (madde 5) ait verilerde işçi çocukları %90, çiftçi çocukları %77 ile diğer mesleklerden farklı biçimde ayrılmışlardır. Yukarıda da belirtildiği gibi bu iki grup diğer meslek gruplarına göre daha fazla oranla alt gelir grubuna dahildirler. *Yüksek öğrenim sırasında daha özgür ve rahat olacağı* (madde 19) beklentisinde olanlarda da yine işçi çocukları diğer gruplardan %44 gibi düşük yüzde ile ayrılmışlardır (Çizelge 39). Bu oran yaklaşık olarak çiftçi çocukları için %68, esnaf-tüccar çocukları için %74 ve memur çocukları için %78 olmuştur.

3. Öğrenci Görüşleri Açısından Beklentiler

Bu bölümde sormacanın son bölümündeki "görüşler" kısmındaki *öğrencilerin geleceklerine yönelik olarak belirtmek istedikleri düşünceleri* irdelenmeye çalışılacaktır.

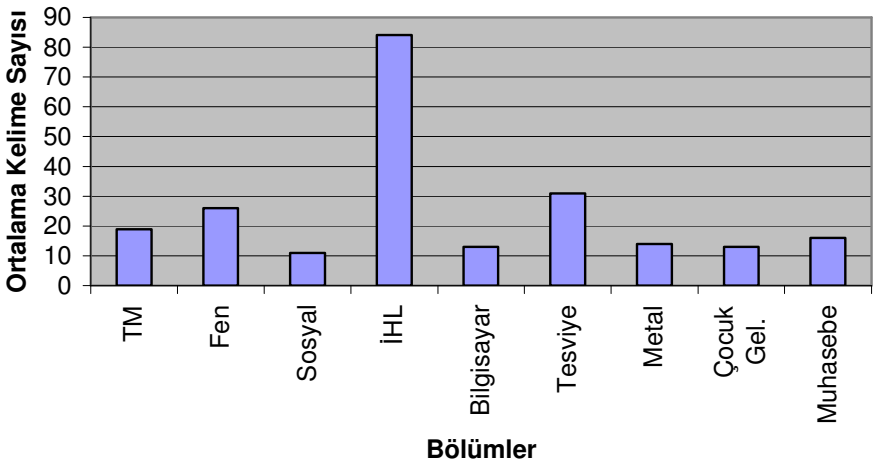
Toplam katılımcıların %25'ine denk gelen sadece 49 öğrenci görüşler bölümüne düşüncelerini yazmıştır. Bu görüşler Çizelge 41'de görüldüğü gibi 14'ü TM, 8'i İHL, 11'i fen, 9'u metal öğrencisi ve geri kalanlar da diğer bölümlere ait biçimde dağılmıştır. Bu öğrencilerden İHL bölümü dışında kalanlar görüşlerini genelde bir-iki cümle ile ifade etmişlerdir. Fen %85, metal %69 ve İHL %42 ile *görüşlerini belirten öğrenci sayısı* diğer bölümlerin önündedir. Fakat görüşlerde kullanılan kelime sayısı olarak İHL öğrencileri Grafik 1'de de görüleceği gibi diğer bölümlerin açık ara ile önündedir. İHL öğrencileri ortalama 84 kelime kullanmışlardır (Şekil 1).

Çizelge 41. Öğrencilerin Görüşlerine İlişkin Veriler

Alan / Bölüm	Ortalama Kelime	Görüş Sayısı		Toplam Öğrenci Sayıları
		n	%	
TM	19	14	20	70
Fen	26	11	85	13
Sosyal	11	1	4	28
İHL	84	8	42	19
Bilgisayar	13	3	11	27
Tesviye	31	1	8	12
Metal	14	9	69	13
Çocuk Gelişimi	13	1	11	9
Muhasebe	16	1	20	5

Ortalama Kelime: Bölümlere göre öğrencilerin kullandıkları kelime sayısının ortalaması.
Görüş Sayısı: Görüş bildiren öğrenci sayısı.

Şekil 1. Bölümlere Göre Kullanılan Ortalama Kelime Sayısı

İHL öğrencilerinin görüş bildirenlerinin tamamı ÖSS'de uygulanan orta öğretim başarı katsayısından şikayet etmiştir. Haklarının yendiğinden, önlerinin kapandığından, geleceklerinin yok edilmek istendiğinden, önlerine engeller konulduğundan, emeklerinin karşılığını alamadıklarından söz ederek katsayı ile ilgili uygulamanın kalkmasını istediklerini belirtmişlerdir. Engel olarak gördükleri katsayının kalkması halinde başarılı olacaklarını belirtmişlerdir:

> "Biz imam hatipliyiz. Biraz zor durumdayız. Bazı kişiler yüzünden üniversiteye giremiyoruz. Önümüz açılsın artık."

> "Öncelikle imam hatip liseleri için uygulanan katsayı engelinin kaldırılmasını istiyorum. Bu sistemi uygulayan insanlara hakkımı helal etmiyorum. Okulumuzda ancak okul birincileri bir fakülteye yerleşebiliyor. Bu hepimizin zoruna gidiyor. Emeğimizin karşılığını alamıyoruz."

> "Bizim geleceğimizi kısıtlandırıyorlar. Bazı engeller koyarak bizim önümüze set koyuyorlar. Bunların giderilmesini istiyoruz."

> "Sanki biz uzaydan gelmişiz gibi..Bu nasıl ülke..İnsan hakları bu mu…Bu ne biçim insanlık..Liselerin önü açık ta imam hatiplerin neden kapalı"

İHL öğrencilerinin bu görüşleri katsayı olarak aynı uygulamaya tabi diğer meslek bölümlerindeki öğrenciler tarafından yoğun bir biçimde belirtilmemiştir.

İHL öğrencileri dışında kalan alan / bölümler kullandıkları ortalama kelime sayılarından da anlaşılacağı gibi çok fazla görüş bildirme taraftarı olmamışlardır. Yalnız katılımcıların görüşleri genel olarak ÖSS, yüksek öğretim, meslek, iş ve ailelerine maddi açıdan yardımcı olma konularında toplanmıştır. Bazı öğrencilerin görüşleri şu biçimde olmuştur:

> "Çalışmak ve gelecekte aileme maddi konuda destek olmak istiyorum."
>
> "Bundan sonraki yaşamımın güzel ya da rahat olabilmesi için kendi ayaklarım üzerinde durmam gerekiyor. Zaten üniversiteyi kazanana kadar girmek istiyorum."
>
> "Ben üniversiteye ilk girişimde kazanamazsam, üniversiteyi kazanana kadar girmek istiyorum. Bunun için de elimden geleni yapacağım. "
>
> "Gelecekten beklentilerim fazla yok. Bu okulu bitirdikten sonra hayatıma kaldığım yerden devam ederim. Aileme katkıda bulunmak için çalışırım."
>
> "Sınava girmeyeceğim. Maddi durumum el vermiyor. Köye gideceğim veya Ankara'ya çalışmaya."
>
> "Her şey üniversiteyi kazandıktan sonra belli olacak. Bütün planlarımı üniversite sınavından sonra eğer kazanırsam gerçekleştireceğim."

Öğrencilerin hemen hepsi görüşlerinde ÖSS'yi kazanmanın zor olduğu görüşünde birleşmişlerdir. Fen alanı öğrencileri, ÖSS'ye ilişkin kaygı ve korku yaşadıklarını, kazanamamaları durumunda üzüleceklerini ve kazanana kadar sınava gireceklerine dair diğer alan ve bölümlere göre daha belirgin bir biçimde görüşlerini belirtmişlerdir. TM öğrencilerinin görüşleri de genelde aile bütçesine katkıda bulunmak yönünde ortaya çıkmıştır.

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç

- Araştırmaya katılan lise son sınıf öğrencileri çoğunlukla *alt gelir düzeyi*ne dahil ailelerden gelmektedirler.
- Katılımcıların aileleri, hanehalkı kişi sayısı olarak Türkiye ortalamasının üzerinde bir orana sahiptirler.
- Anne-babalar yoğunlukla *ilkokul mezunu*durlar. Annelerde okur yazar olmama durumu babalara göre yüksek orandadır ve anneler arasında üniversite mezunu yoktur.
- Anneler yüksek oranda *ev hanımı*, babalar ise çoğunlukla *çiftçi*dirler.
- Erkek öğrenciler dikkat çekici oranda öğrenciliklerinin yanı sıra bir işte çalışmaktadırlar.
- Dershaneye giden öğrenci sayısı fazlasıyla düşüktür.
- Katılımcılar, yüksek öğrenimin hayatlarına fazlasıyla olumlu yönde etki edeceğini belirtmişlerdir. Yüksek öğrenimi; yaşamlarını garanti altına alacak bir sigorta; daha özgür ve rahat olacakları bir ortam olarak görmektedirler,
- Ankara Haymana ilçesi lise son sınıf öğrencilerinin geleceğe ilişkin beklentilerini en fazla belirleyen öğe, ÖSS olarak ortaya çıkmıştır.
- Gençler, ailelerin geçimine katkıda bulunma gerekliliğini duymaktadırlar.

- İleriki yaşamlarında, geçinebilecekleri kadar gelirin yeterli olduğu görüşündedirler.
- Öğrenciler, seçtikleri ya da seçmek zorunda kaldıkları alan/bölümden memnun değillerdir ve mesleki kararsızlık içerisindedirler.
- ÖSS'yi kazanma konusunda ortalama olarak kararsız bir tablo çizseler de araştırmaya konu olan liselerin son beş yıllık ÖSS başarılarına bakıldığında gerçekçi bir tablo sergilememektedirler. Öğrencilerin beklentileri ile geçmiş yıllardaki ÖSS sonuçları karşılaştırıldığında fazlasıyla iyimser ve umutlu oldukları görünmektedir.
- Katılımcılar ileride Haymana' da yaşamak istememektedirler.
- İHL öğrencileri kendilerine farklı ortaöğretim başarı katsayısının uygulanmasından rahatsız olduklarını aynı katsayı sisteminin uygulandığı diğer mesleki bölümlere göre daha yoğun olarak belirtmişlerdir.
- Mezun olduktan hemen sonra evlenme (%7) ve ailelerin okumasına izin vermeyecek olanlar (%9) düşük oranlar gibi görünse de düşündürücüdür.
- Bütün olumsuz durumlara karşın gençler geleceğe umutla bakmaktadırlar.
- Sırasıyla İHL, metal ve tesviye öğrencileri ileride değişik bir mesleğe yönelmek istediklerini diğer alan ve bölümlere göre daha fazla oranda belirtmişlerdir.
- Bilgisayar bölümü öğrencileri diğer gruplara nazaran çok daha az oranla ÖSS'yi kazanacaklarını düşündüklerini belirterek diğer gruplarla farklılık göstermişlerdir. Bilgisayar öğrencilerini son beş yıllık ÖSS istatistiklerine bakıldığında en gerçekçi grup olarak değerlendirebiliriz.
- Erkekler kızlara göre daha fazla iş kurma ve ailelerini geçindirmeyi dert etmiş görünmektedirler. Kızların hayatında ÖSS daha önemli ve belirleyici rol oynamaktadır. Bir kez daha hazırlanmak konusunda daha ısrarlı görünmekte ve kazanamadıkları takdirde de çevrelerine karşı daha mahcup olacaklarını düşünmektedirler.

- Bir işte çalışan öğrenciler ÖSS'ye ilişkin bir işte çalışmayanlara nazaran oldukça ilgisiz görünmektedirler.
- Alt gelir grubuna sahip ailelere dahil öğrenciler diğerlerine göre ailelerinin geçimine katkıda bulunma gerekliliğini daha fazla hissetmektedirler. Ayrıca sınava tekrar hazırlanma konusunda üst gelir grubundaki ailelerin çocukları daha ısrarlı ya da kazanma fırsatı açısından daha şanslı olarak karşımıza çıkmışlardır.
- Araştırmanın amaçları arasında yer alan anne mesleği ve dershaneye gidip gitmeme durumu parametreleri açısından beklentilerin yorumlanması, yeterli dağılım ve nicelikte olmadığından araştırma kapsamından çıkartılmıştır.

Öneriler

- Lise son sınıf öğrencileri bölümlerinden memnun olma oranları ve görüşlerinde belirttikleri birden çok farklı meslek seçme, birden çok mesleği birlikte yapma veya ileride ne yapacağının belirsiz olması durumları göstermiştir ki öğrencilerin mesleksel bilgileri ve olgunluk düzeyleri yetersizdir. Bu durumu ortadan kaldırmak için, meslek seçimlerini sağlıklı bir biçimde yapabilecekleri rehberlik faaliyetleri yapılmalı veya ilköğretimden itibaren mesleki gelişime yönelik dersler öğretim programına eklenmelidir. Aynı uygulama velilerin bilgilendirilmesi için de gerçekleştirilebilir.

- Araştırmaya katılan çalışma grubundaki öğrenciler çoğunlukla alt gelir grubundaki ailelerden gelmektedirler. Bu öğrenciler, dershaneye gitme ve üniversiteye hazırlanma olanakları açısından fırsat eşitsizliği ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Devlet bu durumdaki ve başarılı öğrencilere burslarla destek olmalıdır.

- Öğrenciler için üniversite ilk amaç olarak ta görünse, katılımcılar maddi destek sağlandığında kendi işini kurabileceğini belirtmişlerdir. Özellikle meslek lisesi mezunlarına meslek odaları ya da ilgili kurumlar tarafından iş hayatına ilişkin bilgilenmelerini sağlayacak bir ortam yaratılmalıdır. Ayrıca, mezun olduktan sonra bölümleri ile ilgili bir işte devam etmek isteyenler için, devlet kurumlarında ve özel iş yerlerinde istihdam ortamı sağlanması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Örneğin bu imkan, kurumlara kendi alanlarına uygun olarak belli bir oranda meslek lisesi mezunu çalıştırma zorunluluğu getirilerek sağlanabilir.

- ÖSS öğrenciler üzerinde büyük bir baskı yaratmaktadır. Hayatı devam ettirmede ÖSS'nin tek belirleyici öğe olmadığı konusu öğrencilere anlatılmalıdır. Bunu gerçekleştirmenin en önemli yolu da istihdam olanaklarının arttırılmasının sağlanmasıdır. Öğrenciler önlerinde değişik iş fırsatlarının açık olduğunu gördüklerinde ÖSS dışında değişik yönelimlerde bulunabilirler.

Araştırmaya Yönelik Öneriler

- Eğitim; başta devlet, aile, öğrenci, öğretmen ve okul olmak üzere pek çok unsurun bir araya gelmesiyle anlam kazanan bir yapıdır. Bu araştırmada daha çok öğrenci öğesi odağa yerleştirilerek bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Eğitimin diğer unsurlarının da bu araştırmanın kavramsal yapısını oluşturan beklenti çerçevesinde incelenmesi yararlı olabilir. Velilerin çocuklarından ya da devletten; okulun, öğretmenlerin öğrenci ve velilerden ne tür beklentileri olduğunu ortaya koyacak çalışmalar yapılabilir.

- Okul türlerine göre (genel lise, meslek lisesi, İHL, Anadolu lisesi) öğrenci beklentilerinin; bu ortaöğretim kurumlarının genel amaçları,

öğretim programlarının içerikleri açısından öğrencilerin beklentileri karşılaştırılabilir.

- Çalışma grubuna katılan öğrencilerin bir kesimi ile belli bir süre sonra (bir yıl, beş yıl…) beklentilerinin ne derece gerçekleştiğine ya da beklentilerde ne tür değişiklikler olduğuna ilişkin takip araştırması yapılabilir. Aynı araştırma ilköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretim kademelerini kapsayacak biçimde de gerçekleştirilebilir.

- Aynı araştırma iki farklı il ya da ilçedeki lise son sınıf öğrencilerine uygulanarak araştırma sonuçları karşılaştırmalı olarak incelenebilir. Böylece değişik bölgelerdeki öğrencilerin görüşlerinde ne tür farklılıklar olduğu ortaya çıkarılabilir.

- Ailelerin çocuklarına ilişkin görüşleri ve onlardan beklentilerini ortaya koyan bir çalışma gerçekleştirilebilir. Öğrencilerin görüş ve beklentileri ile ailelerin görüşleri karşılaştırılarak benzerlik ve farklılıklar ortaya konulabilir.

- Öğrencilere ilişkin bu inceleme soru kağıdı aracı kullanarak değil de görüşme yöntemi kullanarak daha az sayıda bir grubun katılımı ile gerçekleştirilebilir. Böylece görüş ve beklentilerin daha farklı ve derinlemesine bir irdelemesi yapılabilir.

- Bu araştırmaya dahil okulların üçünde ve Türkiye'nin hemen her bölgesinde uygulanan ÇPL'lerin amaçlanan hedeflerine ulaşıp ulaşmadığı ortaya çıkarılmaya çalışılabilir. Böylece ÇPL uygulaması yapılabilecek okul ve yerleşim bölgeleri daha rasyonel olarak tespit edilebilir.

KAYNAKÇA

Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü, **2005-2006 Öğretim yılı okullaşma oranları**, Web:http://ankara.meb.gov.tr/haydi_kızlar_okula/2005_2006_öğretim_yılı_okullaşma_oranı.pdf adresinden 19 Nisan 2006'da alınmıştır.

Bajema D. H., Miller W.W, Williams D. L. (2002). **Aspirations of rural youth. Journal of Agricultural Education**, 43 (3), 61-71. Web: http://pubs.aged.tamu.edu/jae/pdf/Vol43/43-03-61.pdf adresinden 24 Mayıs 2006'da alınmıştır.

Balcı, A. (2004). **Sosyal bilimlerde araştırma**. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Baltacı, E. (2004). **Meslek lisesi öğrencilerinin yükseköğrenimden beklentileri**. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Birleşmiş Milletler (2005). **Youth at the united nations: world youth report 2005 - ten steps to national youth policy formulation**. Web: http://www.un.org/esa/socdev/unyin/nationalpolicy.htm adresinden 10 Mart 2007'de alınmıştır.

Buchanan, A., Flouri, E. (2002). **The role of work-related skills and career role models in adolescent career maturity - Special Section: Adolescent Career Development. Career Development Quarterly**. Web:http://findarticles.com/p/articles/mi_m0JAX/is_1_51/ai_92036445 adresinden 27 Eylül 2005'te alınmıştır.

Büyüköztürk, Ş. (2002). **Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı**. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Cobb, R. A., McIntire, W. G., and Pratt, P. A. (1989). **Vocational and educational aspirations of high school students: A problem for rural America. Research in Rural Education**, 6 (2), 11-23. (Aktaran: Russell ve Constance, 1995). Web: http://findarticles.com/p/articles/mi_m2248/is_n117_v30/ai_20870829 adresinden 26 Mayıs 2006'da alınmıştır.

Coleman, J. S. (1961). **The adolescent society** (Fourth Edition). New York: Free Press of Glencoe.

Çizmeci, Ş. (2005, Kasım 30). **Gençlerin kimlik kartı**. Radikal Gazetesi.

Çoban, A., E. (2005). **Lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin yordayıcı bazı değişkenlere göre incelenmesi**. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6 (10), 39-54.

Çur, A. (2005). **Kadınlar: taşranın yurtsuzları**. Tanıl Bora (Edi.) Taşraya Bakmak. (115 –135). İstanbul: İletişim Yayınları.

Demir, N. Ö., Baran, A. G., Ulusoy, D. (2005, Kış). **Türkiye'de ergenlerin arkadaş-akran grupları ile ilişkileri ve sapmış davranışlar: ankara örneklemi**. Bilig, 32, 83-108.

Devlet İstatistik Enstitüsü. (2000). **Genel nüfus sayımı. Nüfusun sosyal ve ekonomik nitelikleri**. Ankara: DİE

Devlet İstatistik Enstitüsü. (2004). **Türkiye istatistik yıllığı (2004)**. Ankara: DİE

Devlet Planlama Teşkilatı. (2004). **İlçelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması araştırması (2004)**. Ankara: DPT.

Easterlin, R. A., and Crimmins, E. M. (1988). **Recent social trends: Changes in personal aspirations of American youth**. Sociology and Social Research, 72, 217-223. Aktaran: Lam ve diğerleri, 2004).

Eraktan, G. (2006). **Tarım sektöründeki çözülmenin işsizlik üzerindeki olumsuz etkileri**. İşveren, Haziran, 2006. Web: http://www.tisk.org.tr/isveren.asp?id=77 adresinden 29 Mayıs 2007'de alınmıştır.

Ergene, T., Yıldırım, İ. (2002). **.Lise son sınıf öğrencilerinin akademik başarılarının yordayıcısı olarak sınav kaygısı boyun eğici davranişlar ve sosyal destek.** Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 25, 224-234.

ETÖGM (2005). **Çok Programlı Liseler**. Web: http://etogm.meb.gov.tr/okullar/cpl.htm adresinden 19 Kasım 2005'te alınmıştır.

Gökçe, B. (1984). **Orta öğrenim gençliğinin beklenti ve sorunları**. Ankara: M.E.G.S.B. Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları.

Gökçe, B. (1999**). Toplumsal bilimlerde araştırma**. Ankara: Savaş Yayınevi.

Gürgen, Y. (2006). **15 Ekim dünya çiftçi kadınlar günü**. Ç.Ü. Tarımsal Yayım, Haberleşme, Araştırma ve Uygulama Merkezi Çiftçi Broşürü, Eylül, 2006. Web: http://www.cu.edu.tr/merkezler/tyhm/2006-09.html adresinden 11 Mart 2007'de alınmıştır.

Gürsoy, U. (2004) . **Son salgın: lise son sınıf hastalığı**. Tıp Dünyası, Haziran, 2004. Web: http://www.ttb.org.tr/TD122/10.php3 adresinden 30 Eylül 2005'te alınmıştır.

Haigh M. (2001) . **The many faces of case study research**. ACE Papers, Education, The University of Auckland. Web:http://www.education.auckland.ac.nz/doclibrary/acepapers/ACE_Paper7Issue8.doc adresinden 24 Mayıs 2006'da alınmıştır.

Hız, K. (1994). **15-24 yaş arası gençlerin durumları ve gelecek beklentileri**. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Honora, D. T. (2002). **The relationship of gender and achievement to future outlook among African American adolescents**. Adolescence, Yaz, 2002. Web: http://www.findarticles.com/p/articles/mi_m2248/is_146_37/ai_89942833 adresinden 27 Eylül 2005'te alınmıştır.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1972**). Sosyal değişmenin psikolojik boyutları. İzmir lise son sınıf öğrencileri üzerinde bir inceleme**. Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği.

Kaptan, S. (1998). **Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri**. Ankara: Bilim Kitap.

Kentel, F. (2005). **Türkiye'de genç olmak: Konformizm ya da siyasetin yeniden inşası**. Birikim, 196, 11-17.

Koç, M. (2004). **Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi Ve Genel Özellikleri**. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 17, 2004/2. Web: http://sbe.erciyes.edu.tr/dergi/sayi_17/14_koc.pdf adresinden 24 Mayıs 2006'da alınmıştır.

Lam, C. M, Lam, M. C., Shek, D. T. L. , Tang V. (2004). **Perceptions of present, ideal, and future lives among Chinese adolescents experiencing economic disadvantage. Adolescence**. Winter, 2004. Web: http://findarticles.com/p/articles/mi_m2248/is_156_39/ai_n9487166 adresinden 24 Mayıs 2006'da alınmıştır.

Lloyd, D, G. (2002**). Futures imaging: styudent views, meditaton and learning through science. Doctoral dissertation,** Curtin University of Technology. Web: http://findarticles.com/p/articles /mi_m2248/is_156_39 / ai_n9487166 adresinden 25 Mayıs 2006'da alınmıştır.

Lüküslü, G. D. (2005). **Farklı Kitaplardan Farklı Açılardan Gençlik Analizleri**. Birikim, 196, 69-76.

Marjoribanks, K. (2005). **Family background, adolescents' educational aspirations, and Australian young adults' educational attainment**.

International Education Journal, 2005, 6 (1), 104-112. Shannon Research Press. Web: http://ehlt.flinders.edu.au/education/iej/articles/v6n1/Marjoribanks/paper.pdf adresinden 30 Mayıs 2006'da alınmıştır.

METARGEM (1995). **Çok Programlı Lise Uygulamasının Değerlendirilmesi.** Yayın No: 4. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Milli Eğitim Bakanlığı (2006). **Çok Programlı Liseler Genelgesi.** Web: http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular2006/ktogm/Genelge47.html adresinden 27 Mayıs 2007'de alınmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı (2006). **Türkiye Eğitim İstatistikleri 2005-2006**. Web: http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/TURKIYE_EGITIM_ISTATISTIKLERI_2005_2006.pdf adresinden 22 Şubat 2007'de alınmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı (2007). **Türkiye Eğitim İstatistikleri 2006-2007**. Web: http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_orgun_egitim_2006_2007.pdf adresinden 28 Mayıs 2007'de alınmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu (2002). **Mesleki ve teknik eğitimde orta ve yükseköğretim kurumları arasında program bütünlüğünün ve devamlılığının sağlanması (sınavsız geçiş).** Ankara: Ösym Yayınları.

Onur, H. ve Koyuncu B. (2004, Güz**). Hegonomik Erkekliğin Görünmeyen Yüzü.** Toplum ve Bilim, 101, 31-49.

Ortaş, İ. (2004). **Eğitim sistemimiz ve öğrenci seçme sınavı sonuçları.** Web: http://www.netyorum.com/sayi/159/20041022-09.htm adresinden 10 Eylül 2005'te alınmıştır.

Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi. (2001). **Ortaöğretim kurumlarına göre 2001 öğrenci seçme sınavı sonuçları kitabı**. Ankara:ÖSYM Yayınları.

Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi. (2002). **Ortaöğretim kurumlarına göre 2002 öğrenci seçme sınavı sonuçları kitabı**. Ankara:ÖSYM Yayınları.

Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi. (2003). **Ortaöğretim kurumlarına göre 2003 öğrenci seçme sınavı sonuçları kitabı**. Ankara:ÖSYM Yayınları.

Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi. (2004). **Ortaöğretim kurumlarına göre 2004 öğrenci seçme sınavı sonuçları kitabı**. Ankara:ÖSYM Yayınları.

Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi. (2005). **Ortaöğretim kurumlarına göre 2005 öğrenci seçme sınavı sonuçları kitabı.** Ankara:ÖSYM Yayınları.

Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi. (2006). **Ortaöğretim kurumlarına göre 2006 öğrenci seçme sınavı sonuçları kitabı**. Ankara:ÖSYM Yayınları.

Ömeroğlu, A. (1998). **Kız meslek lisesi son sınıf öğrencilerinin mezun olduktan sonraki beklentileri**. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Özdemir, M. (2003). **ÖSS'ye hazırlanan adayların psikolojik durumları**. ÖZ-DE-BİR Eğitim Dergisi, 27, 40-48.

Palmquist, R. A. (1997). **The case study as a research method. Uses and Users of Information** -- LIS 391D.1. Susan K. Soy Pub. Web: http://fiat.gslis.utexas.edu/~ssoy/usesusers/l391d1b.htm adresinden 27 Kasım 2005'te alınmıştır.

Quaglia, R. J., Perry C. M. (1995). **A study of underlying variables affecting aspirations of rural adolescents**. Adolescence. Web:http://www.highbeam.com/library/docfree.asp?DOCID=1G1:20870829&ctrlInfo=Round20%3AMode20d%3ADocG%3AResult&ao adresinden 27 Eylül 2005'te alınmıştır.

Saymaz, İ. (2004, Mayıs 10). **Liseli olmak zor zenaat**. Radikal Gazetesi.

Şen, M. (2004, Eylül 14). **Türk gençliği konuşuyor**. Milliyet Gazetesi. Web: http://www.milliyet.com.tr/2005/09/14/guncel/agun.html adresinden 16 Ekim 2005'te alınmıştır.

Tezcan, M. (1981). **Kuşaklar çatışması, okuyan ve çalışan gençlik üzerine bir çalışma.** Ankara: Kadıoğlu Matbaası.

Türk Dil Kurumu. (2005). **Türkçe sözlük** (10. baskı). Ankara :TDK.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2006). **Eğitim istatistikleri**. Web: http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do adresinden 25 Şubat 2007'de alınmıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2006). **Yoksulluk Analizleri, Hanehalkı büyüklüğüne göre yoksulluk sınırları.** Web: http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=288 adresinden 25 Şubat 2007'de alınmıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2006). **İşgücü İstatistikleri. Eğitim Durumuna Göre İşgücü Durumu, Türkiye.** Web: http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTab lo.do?istab_id=452 adresinden 25 Şubat 2007'de alınmıştır.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). **Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri** (Genişletilmiş 5. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yörükoğlu, A. (1989). **Gençlik çağı, ruh sağlığı ve ruhsal sorunlar**, İstanbul: Özgür Yayınları.

Yükseköğretim Kurulu. (2006). **Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi Taslak Raporu**.Web:http://www.yok.gov.tr/duyuru/2006/turkiyeninyuksekogretim stratejisi.pdf adresinden 1 Şubat 2007'de alınmıştır.

EKLER

1. Beklenti Belirleme Anketi
2. MEB Araştırma İzni
3. Öğrenci Görüşlerinden Örnekler

ÖĞRENCİ BEKLENTİ BELİRLEME ANKETİ

Sevgili Öğrenciler,

Bu anket sizlerin geleceğe yönelik beklentilerinizi belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Sağlayacağınız bilgiler, ileride sizin gibi öğrencilere götürülecek hizmetlere katkıda bulunacaktır. Bu nedenle sorulara vereceğiniz yanıtların içtenlikli olması önemlidir. Yanıtlarınız araştırmacı dışında başka hiç kimse tarafından okunmayacağı gibi sadece araştırma amacıyla kullanılacaktır. Lütfen adınızı anketin hiçbir yerine yazmayınız ve bu anketin test ya da sınav olmadığını düşünerek yanıtlayınız. Burada doğru ya da yanlış yanıt yoktur. En iyi yanıt sizin kendi görüşünüzdür. Soruları dikkatlice okuduktan sonra seçeneklerden size en uygun olan kutucuğa (**X**) işareti koyarak yanıtlayınız.

Bu anketin değeri, sizin ne kadar içten yanıt verdiğinize bağlıdır. Soruları ilginç bulacağınızı düşünüyor, araştırmama yapacağınız katkılarınızdan dolayı sizlere teşekkür ediyorum.

Erkan Turan
Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitimin Sosyal Ve Tarihi Temelleri
Yüksek Lisans Öğrencisi

I. BÖLÜM

KİŞİSEL BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz ?

☐ Kız ☐ Erkek

2. Alan / Bölüm ?

☐ TM ☐ Fen ☐ Sosyal ☐ İHL

☐ Bilgisayar ☐ Tesviye ☐ Metal ☐ Çocuk Gelişimi ☐ Muhasebe

3. Anne ve babanınız yaşıyor mu?

	Yaşıyor	Yaşamıyor
Anne :	☐	☐
Baba :	☐	☐

4. Anne ve babanız yaşıyor ise;

☐ Beraber yaşıyorlar

☐ Ayrıldılar ya da boşandılar

5. Anne - Babanızın meslekleri nedir ?

	Anne	**Baba**
Çiftçi	☐	☐
Esnaf – Tüccar	☐	☐
Memur	☐	☐
İşçi (toprak, sanayi)	☐	☐
Serbest Meslek (doktor , avukat, mimar)	☐	☐
Ev Kadını	☐	☐
Diğer *(Lütfen belirtiniz)*	……	……

6. Anne - Babanızın eğitim durumu nedir?

	Okur – Yazar Değil	Okur-Yazar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite veya daha yüksek
Anne	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Baba	☐	☐	☐	☐	☐	☐

7. Sizinle birlikte evinizde kaç kişi yaşamaktasınız?

☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6 ☐ 7 ☐ Daha fazla

8. Oturduğunuz evin durumu aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?

☐ Kendimize ait ☐ Kira ☐ Lojman ☐ Diğer (*Lütfen belirtiniz*)…….

9. Oturduğunuz evin koşulları nasıldır?

☐ Tek Oda ☐ Tek oda ve Salon ☐ İki Oda ve Salon

☐ Üç oda ve Salon ☐ Dört oda ve Salon ☐ Daha Büyük

10. Oturduğunuz ev nasıl ısıtılmaktadır?

☐ Soba ☐ Kat Kaloriferi

☐ Merkezi Isıtma ☐ Diğer (*Lütfen belirtiniz*)……

11. Ailenizin aylık toplam net geliri (maaş, ücret, kira, faiz, vb. gelirleri) yaklaşık olarak aşağıdaki gelir gruplarından hangisine girmektedir?

☐ 0 – 600 YTL

☐ 700 – 1000 YTL ☐ 1600 – 2000 YTL

☐ 1100 – 1500 YTL ☐ 2000 YTL' den fazla

12. Okuduğunuz bölümü bu bölümde öğrenim görmek isteyenlere tavsiye eder misiniz?

☐ Evet ☐ Hayır

13. Bir işte çalışıyor musunuz ?

☐ Evet ☐ Hayır

14. Dershaneye gidiyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

* Bu bölümdeki 3. ve 4. sorular anketin ilk halinde tek soru iken uygulama öncesinde ayrılmıştır. Anketimizdeki toplam soru sayısı 33'den 34'e çıkmıştır. Anketimiz toplamda 34 soru iken izin yazışmasında 33 soruluk olarak görünmesinin nedeni bu değişikliktir.

II. BÖLÜM

GELECEĞE YÖNELİK BEKLENTİLER

Beklentiler	Evet	Kararsızım	Hayır
1. Bundan sonraki yaşamımı burada geçirmek istiyorum.			
2. Gelecekten umutluyum.			
3. Mezuniyet sonrası bölümüm dışında bir mesleğe yönelmek istiyorum.			
4. İleride çalışacağım işin geçineceğim kadar gelir sağlaması yeterlidir.			
5. Mezuniyet sonrası ailemin geçimine katkıda bulunmam gerekiyor.			
6. Maddi destek sağlanırsa kendi işimi kurabilirim.			
7. Mezuniyet sonrası hayatım mutlu bir şekilde devam edecektir.			
8. Mezun olduktan hemen sonra evleneceğim.			
9. Liseyi bitirdikten sonra ailem okumama izin vermeyecek.			

10. Üniversite sınavına girecek misiniz?

☐ Evet

☐ Hayır

☐ Yalnızca ***sınavsız geçiş hakkı****ndan* yararlanacağım.

Yanıtınız ***Hayır*** *ise,* ***sonraki sayfa****ya geçiniz.*

*Yanıtınız"*Yalnızca ***sınavsız geçiş hakkı****ndan* yararlanacağım." ise 16.soruya geçiniz.

Beklentiler	Evet	Kararsızım	Hayır
11. Üniversite sınavını kazanacağımı düşünüyorum.			
12. Dört yıllık bir fakülte kazanamazsam iki yıllık yüksek okula gideceğim.			
13. Bundan sonraki hayatımı üniversite sınavı belirleyecek.			
14. İstediğim bir programa yerleştirilemezsem sınava tekrar hazırlanacağım.			
15. Üniversite sınavını kazanamazsam ailem ve çevreme mahcup olurum.			
16. Yüksek öğrenimin hayatımı olumlu etkileyeceğine inanıyorum.			
17. Yüksek öğrenimi büyük bir şehirde yaparak oranın olanaklarından yararlanacağım.			
18. Yüksek öğrenim yaparsam hayatım, geleceğim garanti altında olacaktır.			
19. Yüksek öğrenim sırasında daha özgür ve rahat olacağımı düşünüyorum.			
20. İyi bir evlilik yapmak için yüksek öğrenim yapmak istiyorum.			

III. BÖLÜM

GÖRÜŞLER

Görüşleriniz (Geleceğinize yönelik olarak belirtmek istediğiniz başka konular varsa ekleyebilirsiniz.):

……

……

……

Öğrenci Görüşlerinden Örnekler

Anket No:128 (Tesviye, Erkek): Şu anki mesleğimi sevmediğim için ben de masa başında temiz bir iş kurmak istiyorum. Aslında mesleğim iyi ama biraz kirli yani pis iş. Haftanın altı günü o yağlı elbiselerin içinde geçiriyoruz.

Anket No:83 (İHL, Kız): Öncelikle imam hatip liseleri için uygulanan katsayı engelinin kaldırılmasını istiyorum. Bu sistemi uygulayan insanlara hakkımı helal etmiyorum. Okulumuzda ancak okul birincileri bir fakülteye yerleşebiliyor. Bu hepimizin zoruna gidiyor. Emeğimizin karşılığını alamıyoruz. Gelecekten hiçbir umudum yok. Lütfen birileri bu uygulamayı kaldırsın. Unutnmayın ki bir imam hatiplinin amacı hem dünya hayatını hem de ahiret hayatını kurtarmaktır. Biz dünyayı kazanmasak ta ahireti kazanacağız. Allah herkesin yardımcısı olsun.

Anket No:97 (Fen, Erkek): Gelecekten beklentim olarak iyi bir yaşam sakin ve mutlu bir evliliktir. Bunun da temeli olarak yüksek öğrenimle mümkün olacağını düşünüyorum. Fazla kazanç insana mutluluk getirmeyecektir. Yeteri kadar fakat meşakkatsiz bir yaşam istiyorum.

Anket No:87 (Fen, Kız): Öncelikle bize hazırlamış olduğunuz anketten dolayı teşekkür ederim. Şöyle bir düşünecek olarsak sesimizi duyurabileceğimiz başka bir şey düşünemiyorum. Belirtmek istediğim bir şey var. Geleceğimde iyi bir evrenkentte iyi bir eğitim almak ve ülkeme yararlı olabileceğim bir alanda çalışmak istiyorum. Fakat şöyle bir düşündüğümde iyi bir evrenkentte iyi bir eğitim fakat İngilizce eğitim. Neden? Ben kendi dilimde eğitim görmek istiyorum. Ve anlamadığım bir dilde daha önce görmediğim sayısal alandaki konuları İngilizce görmek istemiyorum. Öğrenimimi kendi has ülkemizin Türkçe'si ile görmek istiyorum. Eğer şu na kadar yapmış olduğum bir yazım, imla veya anlatım hatası varsa mazur görün aceleciliğim nedeniyle olduğunu bilin. Özür dilerim. Saygılarımla…

Anket No:191 (TM, Kız): Üniversite en büyük hayalimdir. Sınavı bu sene kazanamazsam seneye illaki kazanacağım.

Anket No:154 (Bilgisayar, Kız): Her şey üniversiteyi kazandıktan sonra olacak. Bütün planlarım üniversite sınavından sonra kazanırsam gerçekleştireceğim.

Anket No:108 (Erkek, Sosyal): Sınava girmeyeceğim. Maddi durumum el vermiyor. Köye gideceğim veya Ankara'ya çalışmaya.

Anket No:146 (Erkek, Metal): Mesleğime devam etmek ve bir işletme açmak.